

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στη Διοίκηση Επιχειρήσεων –
Ολική Ποιότητα (MBA-TQM)**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Η Σημασία της Επισήμανσης των Τροφίμων για την
Προστασία των Καταναλωτών”**

**Αποστόλου Ειρήνη
Πτυχιούχος Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών**

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια κ. Δελούκα-Ιγγλέση

Δεκέμβριος 2006

«Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
----------------------	----------

ΜΕΡΟΣ Α' Η ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20ετία.....	16
3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.....	20
3.1 Ορισμός της Επισήμανσης.....	20
3.2 Τα είδη της Επισήμανσης.....	21
3.2.1 Υποχρεωτικές Ενδείξεις.....	21
3.2.2 Προαιρετικές ενδείξεις.....	26
4. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ.....	34
4.1 Επισήμανση που αφορά το ευρύ κοινό – Νομοθετικές απαιτήσεις.....	34
4.2 Η Επισήμανση ως μέσο Marketing και Διαφήμισης.....	34
4.3 Εθελοντική Επισήμανση.....	36
4.3.1 Το οικολογικό σήμα.....	37
5. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ.....	40
5.1 Η Επισήμανση από την οπτική των καταναλωτών.....	40
5.2 Η Επισήμανση από την οπτική της βιομηχανίας.....	44
5.3 Η Επισήμανση από την οπτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	46

6. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	48
6.1 Οι Κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	48
6.1.1 Η Οδηγία 2000/13/ΕΚ.....	48
6.1.2 Ο Κανονισμός περί των ισχυρισμών για τη Διατροφή και την Υγεία.....	51
6.1.3 Ο Κανονισμός 178/2002.....	52
7. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.....	54
7.1 Εισαγωγή.....	54
7.2 Αναγκαιότητα ύπαρξης κοινής Νομοθεσίας για την Επισήμανση.....	56
7.3 Τι προβλέπει η νέα Νομοθεσία για τους Ισχυρισμούς και τον τρόπο Επισήμανσής τους στα τρόφιμα.....	59
7.2.1 Προϋποθέσεις για τη χρήση των ισχυρισμών.....	62
7.2.2 Γραφική απεικόνιση της Συνιστώμενης Ημερήσιας Δόσης.....	65

ΜΕΡΟΣ Β΄

Η ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΣΤΑ ΓΕΝΕΤΙΚΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	70
2. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ.....	76
3. ΟΡΙΣΜΟΙ.....	80
3.1 Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί	80
3.2 Γενετικά Τροποποιημένα Τρόφιμα.....	80
4. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΓΕΝΕΤΙΚΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ.....	82
4.1 Εισαγωγή.....	82
4.2 Νομοθετικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	84
4.3 Νομοθετικό πλαίσιο σε παγκόσμιο επίπεδο.....	93
4.4 Τι συμβαίνει στην Ελλάδα.....	95

ΜΕΡΟΣ Γ΄
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	98
2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	100

ΜΕΡΟΣ Δ΄
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	103
2. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ.....	108

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τη σημασία της Επισήμανσης των τροφίμων για την προστασία των καταναλωτών. Η αφορμή για την ενασχόληση με το θέμα αυτό ήταν κατά κύριο λόγο το γεγονός ότι η ασφάλεια των τροφίμων είναι ίσως η μεγαλύτερη ανησυχία και μέλημα των καταναλωτών. Η ανησυχία αυτή αυξάνεται με συνεχή ρυθμό τα τελευταία χρόνια. Ορισμένα κρούσματα μειωμένης ασφάλειας (π.χ. διοξίνες στο κρέας) σε συνδυασμό με αμφιλεγόμενες απόψεις σχετικά με ορισμένες κατηγορίες τροφίμων (π.χ. γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα) έχουν διχάσει τους ειδικούς και έχουν προκαλέσει σύγχυση στους καταναλωτές.

Από την άλλη πλευρά το συγκεκριμένο θέμα έχει ιδιαίτερη σημασία την παρούσα χρονική στιγμή αφού γίνεται προσπάθεια των αρχών να βρεθεί μια λύση για την προστασία των καταναλωτή και η Ευρωπαϊκή Ένωση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην Επισήμανση των προϊόντων.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** της εργασίας γίνεται μια εισαγωγή στο θέμα της Επισήμανσης. Αναφέρονται οι προβληματισμοί γύρω από το συγκεκριμένο θέμα και δίνονται πληροφορίες για το γενικότερο κλίμα της εποχής γύρω από την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** αναφέρονται στοιχεία για τη διαχρονική εξέλιξη της Επισήμανσης των τροφίμων της τελευταία εικοσαετία. Γίνεται αναφορά στη Επισήμανση σε διεθνές επίπεδο και στον “Codex Alimentarius”. Επιπλέον υπάρχουν πληροφορίες για τη Ευρωπαϊκή Ένωση όπου η ευαισθητοποίηση των χωρών μελών είναι εμφανής αρκετά νωρίτερα, αφού το 1979 καταγράφονται για πρώτη φορά οι κανόνες για τον έλεγχο της Επισήμανσης των τροφίμων. Καταλυτικό σημείο για την Ε.Ε αποτελεί το έτος 2000 όπου η αρχική Οδηγία του 1979 και οι αναθεωρήσεις συγκεντρώθηκαν σε μία και μοναδική συνισταμένη από την οποία προέκυψε η Οδηγία 2000/13/ΕΚ.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** δίνεται ο ορισμός της Επισήμανσης όπου σύμφωνα με την Οδηγία 2000/13/ΕΚ “είναι όλες οι αναφορές, ενδείξεις, σήματα, εικόνες ή

σύμβολα που αναφέρονται σε ένα προσυσκευασμένο τρόφιμο και είναι σε κάθε συσκευασία, ετικέτα, δακτύλιο ή περιλαίμιο που συνοδεύουν ή αναφέρονται στο τρόφιμο αυτό”. Επιπλέον γίνεται διαχωρισμός σε υποχρεωτικές (π.χ. ημερομηνία λήξης, συστατικά, αλλεργιογόνα), προαιρετικές ενδείξεις (διαθρεπτικές πληροφορίες) και εθελοντικές (π.χ. γραμμή επικοινωνίας για τους καταναλωτές, ιστοσελίδα).

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** αναφερόμαστε στο σκοπό της Επισήμανσης. Η Επισήμανση στοχεύει στο να ενημερώσει το ευρύ κοινό και να προστατεύσει τους καταναλωτές από την παραπλάνηση και τον κίνδυνο που ενέχει η παραπληροφόρηση (τόσο υπέρ-πληροφόρηση όσο και ελλιπής πληροφόρηση). Από την άλλη πλευρά, η Επισήμανση αποτελεί μέσο marketing και διαφήμισης αφού είναι ο πιο άμεσος και “χειροπιαστός” τρόπος να προωθήσουν οι επιχειρήσεις τα προϊόντα τους. Τέλος, υπάρχει και η εθελοντική Επισήμανση με κυριότερο παράδειγμα την οικολογική επισήμανση. Στο τελευταίο αυτό κομμάτι γίνεται αναφορά τόσο στα βιολογικά προϊόντα και τη σήμανσή τους αλλά και στην επέκταση της Επισήμανσης και σε άλλα καταναλωτικά προϊόντα όπως απορρυπαντικά και υφάσματα.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** παρατίθενται τα πλεονεκτήματα της Επισήμανσης. Αρχικά αναφέρονται τα πλεονεκτήματα για τους καταναλωτές και χρησιμοποιούνται στοιχεία από την έρευνα της Beuc (μία από τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές ενώσεις καταναλωτών) που έγινε σε περισσότερα από 3000 άτομα. Παράλληλα, εξετάζεται το θέμα της Επισήμανσης από την πλευρά της βιομηχανίας. Παρόλο που το κόστος που πρέπει να καταβάλουν οι επιχειρήσεις για την υιοθέτηση ενός αποτελεσματικού μηχανισμού Επισήμανσης τροφίμων φτάνει και τα €10.000 ανά προϊόν, τα οφέλη είναι πολύ περισσότερα. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου, γίνεται ανάλυση των πλεονεκτημάτων σε επίπεδο Ε.Ε.

Στο **έκτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η νομοθεσία για την Επισήμανση των τροφίμων. Ο Νομοθέτης έχει ασχοληθεί εδώ και καιρό με την αναγκαιότητα ύπαρξης της Επισήμανσης σε όλα τα καταναλωτικά προϊόντα της Ε.Ε. Η γενική Επισήμανση των τροφίμων ρυθμίζεται από την οριζόντια Οδηγία

2000/13 η οποία συμπληρώνεται και εξειδικεύεται μέσα από ένα σύνολο κάθετων Οδηγιών και Κανονισμών. Βασικότερα στοιχεία που εισάγονται στο νομοθετικό πλαίσιο με την Οδηγία 2000/13/EK είναι η υποχρεωτική αναφορά των αλλεργιογόνων, η κατάργηση του κανόνα του 25% (πλέον όλα τα συστατικά πρέπει αν αναφέρονται άσχετα με το ποσοστό συμμετοχής τους στο τελικό προϊόν), η επισήμανση των ακτινοβολημένων προϊόντων αλλά και η ενσωμάτωση των βασικών εννοιών (διαφήμιση, παραπλάνηση καταναλωτή, προϊόντα με συγκεκριμένες ιδιότητες) της Οδηγίας 2005/29/EK για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές προς τους καταναλωτές.

Στο **έβδομο** και τελευταίο **κεφάλαιο** του Α' μέρους γίνεται αναφορά στις μελλοντικές εξελίξεις γύρω από τη νομοθεσία για την επισήμανση των τροφίμων. Στόχος του αναμενόμενου κανονισμού είναι η υιοθέτηση αυστηρότερων όρων, η εξασφάλιση καλύτερης και ακριβέστερης επιστημονικής τεκμηρίωσης αλλά και ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας ώστε να περιλαμβάνει και τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις. Σε πρακτικό επίπεδο ο νέος Κανονισμός που αναμένεται να τεθεί σε ισχύ στις αρχές του 2007 θα περιλαμβάνει ειδικές προϋποθέσεις – τα θρεπτικά διαγράμματα – κάτω από τις οποίες θα μπορεί να γίνει ένας ισχυρισμός αλλά και έναν κατάλογο με ισχυρισμούς – θετική λίστα – από όπου θα μπορεί μια εταιρεία να επιλέξει ισχυρισμούς χωρίς να χρειάζεται προηγουμένως η εξασφάλιση ειδικής έγκρισης. Σημαντικό ρόλο στην όλη διαδικασία διαδραματίζει η CIAA η οποία έχει ήδη ανακοινώσει προτάσεις για το νέο τρόπο Επισήμανσης των προϊόντων, αλλά και ενώσεις καταναλωτών που ανταποκρίνονται με εποικοδομητικές προτάσεις για τη βελτίωση του υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου.

Στο **δεύτερο μέρος** της εργασίας γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην Επισήμανση των Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων. Επειδή τα τρόφιμα αυτά είναι εξ ορισμού επεξεργασμένα με τρόπους οι οποίοι δεν είναι απολύτως ξεκάθαροι και επειδή δεν υπάρχει μέθοδος να διακρίνει ο καταναλωτής τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα από τα υπόλοιπα, η Επισήμανση είναι ο μόνος οδηγός που μας καθοδηγεί στην τελική μας απόφαση για την αγορά ενός τροφίμου.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** του δευτέρου μέρους γίνεται εισαγωγή για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και τον τρόπο που αυτά άρχισαν να χρησιμοποιούνται για εμπορικούς σκοπούς. Σε μια προσπάθεια καλύτερης ενημέρωσης των καταναλωτών, η Ε.Ε. – σε αντίθεση με την πολιτική των ΗΠΑ σχετικά με το θέμα - έκρινε από το 1997 ως υποχρεωτική της Επισήμανση των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων. Αναγνωρίζονται τα θετικά στοιχεία των τροφίμων αυτών, όπως η καλύτερη ποιότητα αλλά υπάρχει πάντα και η επιφύλαξη αφού δεν υπάρχει μακροχρόνια επιστημονική έρευνα γύρω από το θέμα.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** αναφερόμαστε στην διαχρονική εξέλιξη των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών και τροφίμων. Το πρώτο γενετικά τροποποιημένο προϊόν που παράχθηκε για εμπορικούς σκοπούς ήταν η τομάτα FlavrSavr της εταιρείας Calgene, ΗΠΑ. Σήμερα, γενετικά τροποποιημένα φυτά καλλιεργούνται σε περισσότερες από 40 χώρες ενώ εκτιμάται ότι το 70% των προϊόντων που βρίσκονται στα ράφια των supermarkets των ΗΠΑ περιέχουν γενετικά τροποποιημένα συστατικά. Οι μελλοντικές εφαρμογές των τροφίμων αυτών περιλαμβάνουν μπανάνες που παρέχουν προστασία από την Ηπατίτιδα Β μέχρι και νέα πλαστικά με μοναδικές ιδιότητες.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** δίνονται οι ορισμοί σύμφωνα με την Οδηγία 2000/18/EK ενώ στο **τέταρτο κεφάλαιο** δίνονται τα στοιχεία για το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα. Εκτός από την Οδηγία 2000/18/EK υπάρχει ο Κανονισμός 1829/2003/EK για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και ζωοτροφές (που προβλέπει μεταξύ άλλων τη διαδικασία έγκρισης κυκλοφορίας γενετικά τροποποιημένων προϊόντων, τους κανόνες επισήμανσης, τη δημιουργία Μητρώου γενετικά τροποποιημένων τροφίμων και ζωοτροφών, τη θεσμοθέτηση ειδικού εργαστηρίου) αλλά και ο Κανονισμός 1830/2003/EK ο οποίος διευρύνει την έννοια των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων ώστε να καλύπτει πλέον και την έννοια των συστατικών που περιέχονται ή παράγονται από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς.

Τέλος, στο **τρίτο μέρος** παρατίθενται τα κυριότερα συμπεράσματα για την Επισήμανση των τροφίμων και γίνονται για την καλύτερη εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας αλλά και για τον τρόπο που θα πρέπει να εφαρμοστούν οι μελλοντικές εξελίξεις ώστε να είναι αποτελεσματικές και εποικοδομητικές.

A. Η ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ζούμε σε μια παγκόσμια κοινωνία και ως μέλη του κόσμου αυτού απολαμβάνουμε τις παροχές και τα επιτεύγματα μιας ευνοούμενης δυτικής κοινωνίας. Όμως, μαζί με τα επιτεύγματα προέκυψαν και αναπόφευκτα προβλήματα. Προβλήματα που ήταν καινούρια και πρωτόγνωρα καθώς δεν υπήρχε ανάλογη προηγούμενη εμπειρία στην αντιμετώπισή τους όπως προβλήματα τεχνολογικής φύσης, ιατρικών παρενεργειών και βεβαίως προβλήματα στη διατροφή. Αριθμητικά, το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της γης υποσιτίζεται ενώ το υπόλοιπο υπερκαταναλώνει.

Στο πλαίσιο αυτής της υπερπαραγωγής τροφίμων προέκυψαν τα τελευταία – σχετικά - χρόνια διατροφικά προβλήματα, τα οποία δεν σχετίζονται τόσο με την ποσότητα της τροφής που καταναλώνουμε αλλά περισσότερο με την ποιότητά της και κυρίως το μαζικό τρόπο παραγωγής τροφίμων σε μια ανταγωνιστική βιομηχανική αγορά. Συμπράξεις μεταξύ των επιχειρήσεων στοχεύουν στον περιορισμό του θεμιτού και υγιούς ανταγωνισμού, επιχειρήσεις με δεσπόζουσα θέση στην αγορά εκμεταλλεύονται την ισχύ τους και καθορίζουν τιμές και παραγωγή, συγκεντρώσεις μεταξύ επιχειρήσεων οδηγούν συχνά σε διατάραξη του ανταγωνισμού. Οι διαδικασίες αυτές δεν αφήνουν τον παραδοσιακά μη αμφισβητούμενο ρόλο του “δυναμικού ανταγωνισμού” (workable competition) να επιτελέσει την αποστολή του ρυθμιστή της αγοράς και της οικονομικής δραστηριότητας¹.

Η Ευρώπη αποτελεί μια περιοχή που ευτυχώς τα τρόφιμα πέρα από τη θρεπτική έχουν και πολιτισμική αξία. Έτσι, καταβάλλονται πολύ σοβαρές προσπάθειες διατήρησης αυτών των αξιών, οι οποίες μάλιστα υποστηρίζονται θερμά και από τους μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με την πάροδο δε του χρόνου όπως όλα δείχνουν αποδίδουν καρπούς. Ενδεικτικό της αντιμετώπισης αυτής είναι ότι η ασφάλεια των τροφίμων συμπεριλαμβάνεται στο πλαίσιο των νέων δημοσιονομικών προοπτικών (2007-2013) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής Ε.Ε.). Στο πλαίσιο της αποκαλούμενης

¹ Βλέπε Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του Καταναλωτή, 1998, σελ 21

“δέσμης Prodi”, ανακοινώθηκε ότι, εντός του 2005, θα υποβληθεί πρόταση για ένα πολυετές πρόγραμμα για την ασφάλεια των τροφίμων αλλά και την ενημέρωση των καταναλωτών². Ένα από τα σημαντικότερα βήματα για την επίτευξη του δευτέρου σημείου είναι και η θέσπιση ενιαίας νομοθεσίας για την Επισήμανση των τροφίμων.

Επιπλέον, η Επιτροπή, στο Λευκό της Βιβλίο για την ασφάλεια των τροφίμων της 12^{ης} Ιανουαρίου του 2000³, προτείνει να εξεταστεί αν πρέπει να εισαχθούν ειδικές διατάξεις στην Κοινοτική νομοθεσία που θα διέπουν την Επισήμανση των τροφίμων τόσο στα γενικά όσον και σε ειδικότερα θέματα όπως τους “ισχυρισμούς υγιεινών ιδιοτήτων” (ισχυρισμοί με τους οποίους περιγράφεται η παρουσία, η απουσία ή το επίπεδο ενός θρεπτικού συστατικού) και “λειτουργικούς ισχυρισμούς” (ισχυρισμούς που συνδέονται με τα ευεργετικά αποτελέσματα ενός θρεπτικού συστατικού σε ορισμένες φυσιολογικές σωματικές λειτουργίες).

Αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο γίνεται προσπάθεια να εναρμονιστούν τα βασικά πρότυπα ασφάλειας και επισήμανσης των τροφίμων ώστε αν υπάρχει ένας κοινός, διεθνής κώδικας αναφοράς. Η προσπάθεια βέβαια αυτή βρίσκεται σε πρωταρχικό στάδιο αφού οι διαφορές μεταξύ των χωρών αλλά και οι ανάγκες των κρατών όσον αφορά τις ιδιαίτερες διατροφικές ανάγκες των πολιτών τους, ποικίλουν. Επιπρόσθετα, στις ΗΠΑ φαίνεται να υπάρχει ένα πιο φιλελεύθερο πνεύμα όσον αφορά την Επισήμανση των τροφίμων με χαρακτηριστικό παράδειγμα ότι δεν είναι υποχρεωτική η Επισήμανση των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων. Η απόφαση αυτή των ΗΠΑ έχει προκαλέσει μια έντονη συζήτηση μεταξύ Ε.Ε. και ΗΠΑ με διάφορα συμφέροντα να προωθούνται αντίστοιχα από την κάθε πλευρά.

Η Επισήμανση των τροφίμων αποτελεί ένα βασικό στοιχείο της αγοράς το οποίο θα μπορούσε να μελετηθεί και ως ένα κομμάτι της επικοινωνίας μεταξύ των κοινωνικών παικτών (επιχειρήσεις προς καταναλωτές, αρχές προς

² COM (2004) 487 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Δημοσιονομικές προοπτικές 2007-2013, 13.7.2004

³ COM (1999) 719, περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα http://www.europa.eu.int/comm./dgs/health_consumer/library/pub/pub06_en.pdf.

καταναλωτές, κτλ). Παρ' όλο που δεν αποτελεί πλέον το μοναδικό τρόπο μεταβίβασης πληροφοριών στον καταναλωτή, εξακολουθεί να είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο.

Η σωστή επισήμανση ενός τροφίμου συμβάλλει όμως και στη δυνατότητα ανιχνευσιμότητας ενός τροφίμου μέσω κυρίως του αριθμού παρτίδας του προϊόντος αλλά και της ημερομηνίας παραγωγής ή λήξης. Η δυνατότητα αυτή βοηθά τις αρχές στο να εντοπίζουν εύκολα ένα προϊόν από την πρώτη ύλη μέχρι και την πώλησή του στο ράφι και να μπορούν να διενεργήσουν ελέγχους ανά πάσα στιγμή. Από την άλλη πλευρά, διευκολύνεται η απόσυρση ενός ελαττωματικού προϊόντος γρήγορα και αποτελεσματικά έτσι ώστε να διασφαλίζεται μεγαλύτερη ασφάλεια για τους καταναλωτές. Η σωστή ανιχνευσιμότητα έχει ιδιαίτερη σημασία για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα όπως θα δούμε αναλυτικότερα και στο δεύτερο μέρος της εργασίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της εφαρμογής της διαδικασίας της ανιχνευσιμότητας είναι η περίπτωση με τα μουχλιασμένα γιαούρτια, γνωστής ελληνικής εταιρείας, που βρέθηκαν στην Ελληνική αγορά. Στην περίπτωση αυτή ο ΕΦΕΤ κινητοποίησε όλους του ελεγκτές αλλά κοινοποίησε και τον αριθμό της ελαττωματικής παρτίδας προς όλους τους φορείς και τις αρχές ώστε αν αρχίσει μαζική κινητοποίηση για την απόσυρση των προϊόντων και την προστασία των καταναλωτών.

Οι αγρότες που εκτρέφουν ζώα πρέπει να ακολουθούν συγκεκριμένους κανόνες όπως για παράδειγμα για τη σωστή χρήση των αντιβιοτικών ώστε αυτά αν μην περάσουν στο τελικό προϊόν μετά τη σφαγή του ζώου. Από την άλλη πλευρά, οι αλυσίδες τροφίμων ελέγχονται από ειδικούς επιθεωρητές για τα προϊόντα που πουλάνε στους καταναλωτές αλλά και για τις συνθήκες υγιεινής τόσο του χώρου όσο και του προσωπικού. Παρόλα αυτά και παρά την ύπαρξη συστηματικών ελέγχων πολλά παιδιά αρρωσταίνουν από την ύπαρξη υπολειμματικών ουσιών στα τρόφιμα των "fast foods".

Ακούγοντας ιστορίες σαν την παραπάνω, οι καταναλωτές αντιλαμβάνονται ότι δεν μπορούν να νιώθουν πλέον ασφαλείς με τις επιλογές των τροφίμων και

ότι ο μόνος στον οποίο μπορούν να βασίζονται για την ασφάλειά τους είναι ο εαυτός τους. Για να μπορέσουν όμως να κάνουν σωστές επιλογές θα πρέπει να έχουν και την ανάλογη πληροφόρηση. Τα περισσότερα τρόφιμα προέρχονται από άλλες χώρες και είναι συσκευασμένα. Οι καταναλωτές βασίζονται λοιπόν στα όσα περιλαμβάνει η επισήμανση των προϊόντων.

Πρόσφατο για τα ελληνικά δεδομένα είναι και το παράδειγμα του προϊόντος “Becel” το οποίο κατηγορήθηκε ότι διαφημίζεται με παραπλανητικό τρόπο. Στη διαφήμιση του προϊόντος αναφέρεται ότι το προϊόν συμβάλλει στη μείωση της χοληστερόλης. Δεν αναφέρεται όμως ότι αυτό επιτυγχάνεται στα πλαίσια μιας ισορροπημένης διατροφής καθώς και ποιες είναι οι συνιστώμενες ποσότητες που θα πρέπει καταναλώνει ένα ενήλικο άτομο την ημέρα. Τέλος, παρόλο που επισημαίνεται στη συσκευασία του προϊόντος, δεν γίνεται καμία αναφορά στο γεγονός ότι το προϊόν δεν θα πρέπει να καταναλώνεται από ορισμένες ομάδες του πληθυσμού. Έτσι, το προϊόν δεν θα πρέπει να καταναλώνεται από παιδιά αλλά και εγκύους αφού τα συστατικά του εμποδίζουν την απορρόφηση, κυρίως της βιταμίνης Α, από τον οργανισμό.

Η ιδιαίτερη αξία της Επισήμανσης έγκειται στο ότι συνοδεύει το προϊόν. Αυτό διασφαλίζει ότι οι πληροφορίες επικοινωνούνται στον καταναλωτή τη στιγμή ακριβώς της αγοράς και παράλληλα είναι διαθέσιμες κατά τη χρήση και την κατανάλωση του προϊόντος. Για το λόγο αυτό η Επισήμανση θεωρείται ο πιο αποτελεσματικός τρόπος επικοινωνίας.

Υπάρχει ένα παλιό γνωμικό που αναφέρει ότι “ αυτό που δεν γνωρίζεις δεν μπορεί να σου κάνει κακό”. Δυστυχώς η φράση αυτή της λαϊκής σοφίας διαδόθηκε πολύ πριν από πάρα πολλά χρόνια και δεν προέβλεπε τις τεράστιες αλλαγές που θα συνέβησαν στον τομέα των τροφίμων. Αν τα τρόφιμα που καταναλώνουμε είναι απόλυτα ασφαλή και οι καταναλωτές δεν είναι υπερβολικοί στις αντιδράσεις τους τότε οι παραγωγοί δεν θα πρέπει για

κανένα λόγο να αντιστέκονται στις ετικέτες που πληροφορούν σωστά και αποκαλύπτουν όλα τα στοιχεία του προϊόντος⁴.

Καταναλώνοντας τροφές, όλοι οι καταναλωτές είμαστε στο έλεος των κατασκευαστών και παραγωγών. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στα ασφαλή, θρεπτικά και υγιεινά τρόφιμα. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα στο να κάνει ενημερωμένες και σωστές επιλογές για τα τρόφιμα που καταναλώνει. Κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να γνωρίζει.

⁴ Περισσότερες πληροφορίες στο άρθρο “Your right to know. Genetically engineered food: Changing the nature of Nature”. 1999

2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 20ετία

Δύο εξελίξεις σχετικά με το διεθνές εμπόριο των τροφίμων έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των νομοθεσιών για τα τρόφιμα. Αρχικά, την τελευταία δεκαετία, υπήρξε σημαντική αύξηση του διεθνούς εμπορίου τόσο για τα τις πρώτες ύλες όσο και για τα επεξεργασμένα τρόφιμα. Δεν είναι λοιπόν περίεργο να βρίσκουν οι καταναλωτές τρόφιμα όπως σταφύλια και τομάτες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου σε αγορές τροφίμων που παλαιότερα τα έβρισκαν μόνο εποχιακά. Από την άλλη πλευρά, υπήρξε μείωση στους φόρους και τους δασμούς που επιβάλλονταν στα τρόφιμα και στα αγροτικά προϊόντα και έτσι εξουδετερώθηκαν οι οικονομικοί περιορισμοί στο διεθνές εμπόριο. Το γεγονός αυτό ώθησε πολλές χώρες να θέσουν άλλους περιορισμούς ώστε να αποτρέψουν την εισαγωγή προϊόντων που δεν ανταποκρίνονται στα πρότυπα ποιότητας και ασφάλειας της εκάστοτε χώρας για παράδειγμα μία χώρα μπορεί να περιορίσει τις εισαγωγές ρυζιού γιατί οι κόκκοι του προϊόντος δεν έχουν το προδιαγεγραμμένο μέγεθος). Για τους παραπάνω λόγους η ανάγκη για ύπαρξη διεθνών νομοθετικών ρυθμίσεων και ενιαίων προτύπων αποτέλεσε βασική προτεραιότητα.

Σε διεθνές επίπεδο, οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την Επισήμανση των τροφίμων ορίστηκαν με τον “Codex Alimentarius (Κώδικας Διατροφής)”⁵ το 1985, και αναθεωρήθηκαν το 1991⁶. Ο Κώδικας είναι το αποτέλεσμα της κοινής προσπάθειας του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωπονίας (FAO-Food and Agriculture Organization) και του Οργανισμού Παγκόσμιας Υγείας των Ηνωμένων Εθνών (United Nations World Health Organization)⁷. Η σημασία του κώδικα τροφίμων για την προστασία της υγείας των καταναλωτών

⁵ “Codex Alimentarius” είναι λατινική έκφραση και μεταφράζεται ως Κώδικας που αφορά στη Διατροφή

⁶ Codex Standard 1-1985 (Rev. 1-1991), General Standard for the Labelling of Prepackaged Foods. Για περισσότερες πληροφορίες δείτε την ιστοσελίδα του Codex Alimentarius: http://www.codexalimentarius.net/web/index_en.jsp

⁷ Οι εργασίες της επιτροπής του Codex Alimentarius έχουν ως στόχο να δημιουργήσουν, σε παγκόσμιο επίπεδο, τον Κώδικα Τροφίμων που περιέχει τις προδιαγραφές, τους κωδικούς χρήσης, τις οδηγίες και τις συστάσεις που έχουν θεσπιστεί στο πλαίσιο του μεικτού προγράμματος FAO/OMS για τα τρόφιμα, προκειμένου να διασφαλίσουν την ασφάλεια τροφίμων και τη νομιμότητα των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα αυτό. Χρ. Φωτόπουλος και Αθ. Κρυστάλλης, “Ο Έλληνας καταναλωτής Βιολογικών προϊόντων – Μια Πανελλήνια έρευνα marketing”, 2002

υπογραμμίστηκε με το Ψήφισμα 39/248 των Ηνωμένων Εθνών, στο οποίο υιοθετούνται κατευθυντήριες γραμμές για την ενίσχυση και της πολιτικής για την προστασία του καταναλωτή. Σύμφωνα με το Ψήφισμα αυτό συμβουλεύονται οι επιμέρους κυβερνήσεις των κρατών ώστε, “κατά τη διαμόρφωση εθνικών νομοθετικών ρυθμίσεων σχετικά με τα τρόφιμα, οι Κυβερνήσεις θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη των καταναλωτών για ασφαλή τρόφιμα και θα πρέπει να υποστηρίζουν – όσο αυτό είναι δυνατό – και να υιοθετούν πρότυπα (standards) από τον Codex Alimentarius ή, σε περίπτωση απουσίας τέτοιων προτύπων, να χρησιμοποιούν άλλα γενικώς αποδεκτά, διεθνή πρότυπα τροφίμων”⁸.

Από το 1990, η επιτροπή για τον “Codex Alimentarius” αποτελείται από 137 χώρες μέλη. Στις ΗΠΑ πολύ συχνά τα αμερικάνικα πρότυπα διαμορφώνονται έτσι ώστε να είναι ευθυγραμμισμένα με τις απαιτήσεις του “Codex”, στηρίζοντας έτσι την προσπάθεια για τη διαμόρφωση διεθνών, κοινών προτύπων. Η συνεχείς εργασίες της επιτροπής, μεγάλης σημασίας για τις αναπτυσσόμενες χώρες οι οποίες δεν έχουν παρά μόνο περιορισμένες νομοθετικές ρυθμίσεις για την ασφάλεια των τροφίμων, αποτελούν ένα σημαντικό βήμα για την προστασία των καταναλωτών αλλά για την στήριξη του διεθνούς εμπορίου⁹.

Ο Κώδικας θέτει τις ελάχιστες απαιτήσεις για την ποιότητα, την ασφάλεια και τη υγιεινή κατά την εισαγωγή και εξαγωγή των τροφίμων. Απαρτίζεται από τους επιμέρους Εθνικούς Κώδικες Τροφίμων και Πότων οι οποίοι –επί της αρχής τουλάχιστον- έχουν το κοινό συμφέρον των καταναλωτών ως πρώτη προτεραιότητα. Αυτές οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές βασίζονται στις δύο ακόλουθες αρχές:

§ Τα τρόφιμα δεν πρέπει να περιγράφονται ή να παρουσιάζονται με εσφαλμένο, παραπλανητικό ή απατηλό τρόπο, ή με τρόπο που

⁸ Understanding the Codex Alimentarius – Revised and Updated, 2005, FAO Corporate Document Repository, Preface. Διατίθεται σε αρχείο pdf στην ιστοσελίδα:

<http://www.fao.org/docrep/008/y7867e/y7867e00.htm>

⁹ Governmental Regulation of Food and Nutritional Labeling, Food Science, σελ. 575

δημιουργεί ενδεχομένως εσφαλμένη εντύπωση από κάθε άποψη για το χαρακτήρα τους

- § Το πρόσωπο που εμπορεύεται το τρόφιμο πρέπει να είναι σε θέση να αιτιολογήσει τον ισχυρισμό που διατυπώνει.

Στις γενικές αυτές κατευθυντήριες γραμμές περιγράφονται επίσης οι ισχυρισμοί σχετικά με τα τρόφιμα οι οποίοι πρέπει να απαγορεύονται, όπως είναι:

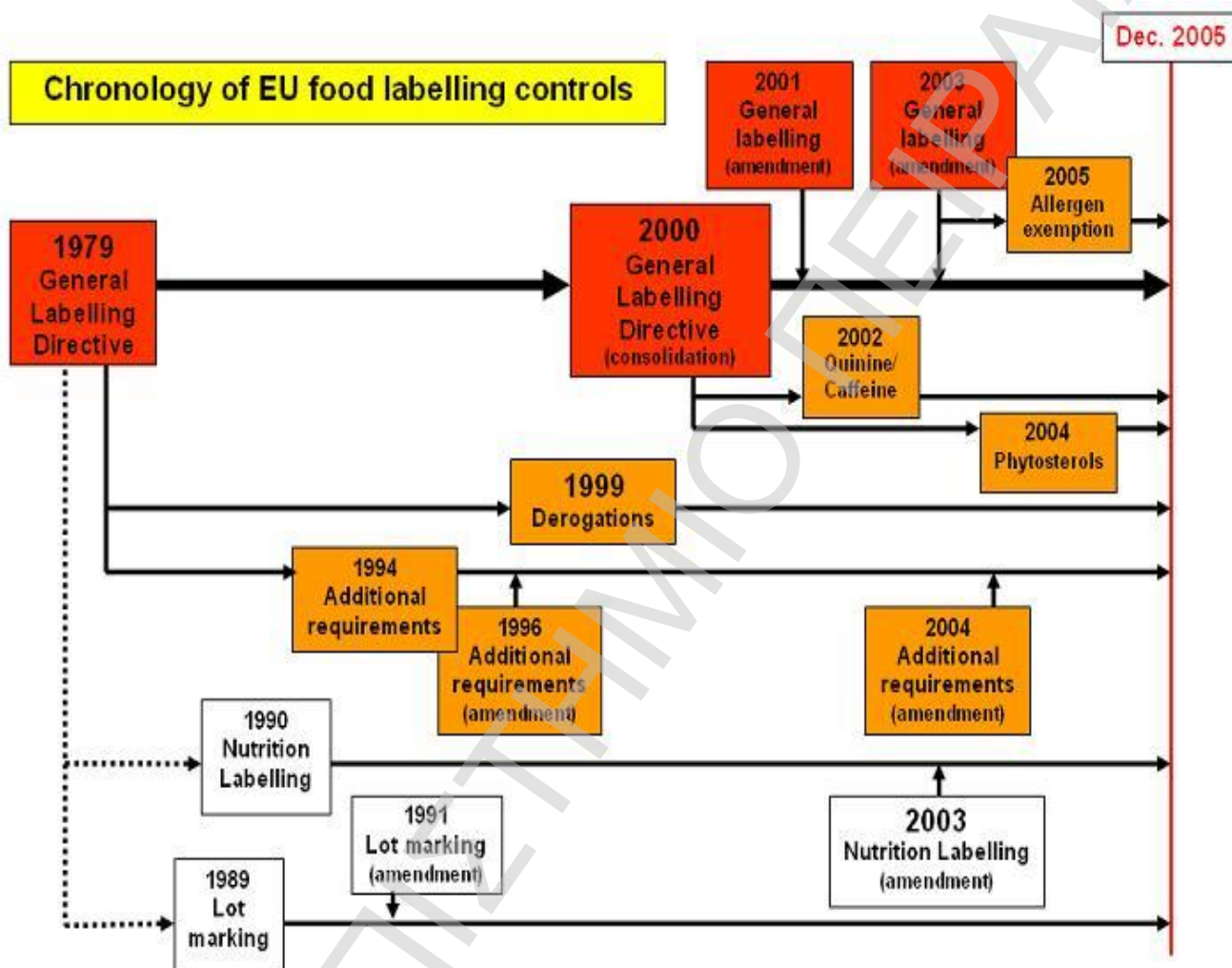
- § Ισχυρισμοί που δεν μπορούν να αποδειχθούν
- § Ισχυρισμοί που υπονοούν ότι μια ισορροπημένη διατροφή ή κανονικές τροφές δεν παρέχουν επαρκείς ποσότητες όλων των θρεπτικών συστατικών
- § Ισχυρισμοί σχετικά με την χρησιμότητα ενός τροφίμου για την πρόληψη, αγωγή ή θεραπεία μιας ανθρώπινης νόσου.

Ειδικότερα, κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση ισχυρισμών σχετικά με θρεπτικές ιδιότητες τροφίμων θεσπίστηκαν από τον Codex Alimentarius από το 1997 και αναθεωρήθηκαν το 2004. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν τη χρήση των διαθρεπτικών ισχυρισμών και των ισχυρισμών για την υγεία. Τέλος, ο Codex Alimentarius περιέχει και Οδηγίες για την παραγωγή, επεξεργασία, επισήμανση και προώθηση των οργανικών προϊόντων.

Στην Ε.Ε. κοινά αποδεκτοί κανόνες για τον έλεγχο της επισήμανσης των τροφίμων καταγράφηκαν για πρώτη φορά το 1979 στην Οδηγία 79/112/ΕΚ¹⁰. Στη συνέχεια προστέθηκαν και νέες απαιτήσεις (π.χ. διαθρεπτική επισήμανση) ενώ εισήχθησαν και κάποιες βελτιώσεις π.χ. αναθεωρήσεις για την ένδειξη της παρτίδας τροφίμου) με αποτέλεσμα να προκύψει πλέον μια σειρά από πολύπλοκες απαιτήσεις σχετικά με την Επισήμανση. Το 2000, η αρχική Οδηγία του 1979 και οι αναθεωρήσεις της συγκεντρώθηκαν σε μία και

¹⁰ ΕΕ αριθμ. L 033 της 08/02/1979. Οδηγία 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1978 περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους

μοναδική συνισταμένη, από την οποία προέκυψε η Οδηγία 2000/13/ΕΚ¹¹. Από το 2000 και μετά εκδόθηκαν και επιπρόσθετες Οδηγίες σχετικές με την Επισήμανση και παρόλο που η κατάσταση γίνεται όλο και πιο πολύπλοκη θα μπορούσε συνοπτικά να περιγραφεί με το παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 1. Ιστορική εξέλιξη της νομοθεσίας της Ε.Ε. για την Επισήμανση των τροφίμων¹².

¹¹ ΕΕ αριθμ. L 109 της 6.5.2000. Οδηγία 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20^{ης} Μαρτίου 2000, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση, παρουσίαση και διαφήμιση των τροφίμων.

¹² "Food Labelling in the EU", compiled by Dr David Jukes, The School of Food Biosciences, The University of Reading, UK, Απρίλιος 2006. Περισσότερες πληροφορίες και άρθρα από το Πανεπιστήμιο του Reading στο: <http://www.foodlaw.rdg.ac.uk>

3. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ

Όταν μιλάμε για την Επισήμανση των τροφίμων εννοούμε μόνο ό,τι αναγράφεται στην ετικέτα ή και άλλες συνοδευτικές πληροφορίες ή ενδείξεις που παρέχονται στο σημείο πώλησης; Είναι ξεκάθαρο ότι η Επισήμανση είναι σχεδιασμένη έτσι ώστε να εξυπηρετεί ένα μεγάλο εύρος λειτουργιών και ελάχιστες ετικέτες είναι όμοιες μεταξύ τους. Παρ όλα αυτά μπορούμε να ομαδοποιήσουμε κάποια βασικά στοιχεία.

Έτσι λοιπόν, για την Επισήμανση των τροφίμων θα μπορούσαμε να πούμε με απλά λόγια ότι αποτελεί έναν ειδικό τρόπο παρουσίασης πληροφοριών στους καταναλωτές¹³.

3.1 Ορισμός της Επισήμανσης

Σύμφωνα με την οδηγία 2000/13/EK της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση των τροφίμων¹⁴:

“Επισήμανση είναι όλες οι αναφορές, ενδείξεις, σήματα, εικόνες ή σύμβολα που αναφέρονται σε ένα προσσκευασμένο τρόφιμο και είναι σε κάθε συσκευασία, ετικέτα, δακτύλιο ή περιλαίμιο που συνοδεύουν ή αναφέρονται στο τρόφιμο αυτό¹⁵.”

“Προσκευασμένο τρόφιμο είναι αυτό που έχει συσκευαστεί στην τελική του συσκευασία πριν από την προσφορά προς πώληση ενώ η συσκευασία έχει γίνει με τέτοιο τρόπο ώστε το περιεχόμενο να μην μπορεί να μεταβληθεί χωρίς άνοιγμα ή μεταβολή της¹⁶. “

¹³ David Byrne, European Commissioner for Health and Consumer Protection

¹⁴ ΕΕ αριθμ. L 109 της 6.5.2000.

¹⁵ ΕΕ αριθμ. L 109 της 6.5.2000, άρθρο 1 § 3α, σελ. 2

¹⁶ ΕΕ αριθμ. L 109 της 6.5.2000, άρθρο 1 § 3β, σελ. 2

3.2 Τα είδη της Επισήμανσης

Η έννοια της Επισήμανσης περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες:

- § την υποχρεωτική Επισήμανση
- § την προαιρετική ή εθελοντική η οποία όμως από τη στιγμή που χρησιμοποιείται, ρυθμίζεται νομοθετικά όπως για παράδειγμα το οικολογικό σήμα
- § την πληροφόρηση που παρέχεται από τον παραγωγό ώστε οι καταναλωτές να έχουν περισσότερα στοιχεία για το προϊόν όπως γραμμή επικοινωνίας καταναλωτών, συνταγές και προτάσεις σερβιρίσματος

Τα περισσότερα προϊόντα έχουν τουλάχιστον δύο πεδία στα οποία εμφανίζονται οι υποχρεωτικές πληροφορίες. Το κύριο πεδίο είναι αυτό που βλέπει ο καταναλωτής και ονομάζεται “μπροστινή πλευρά” της συσκευασίας. Στην πλευρά αυτή εμφανίζονται συνήθως η ονομασία του προϊόντος και το καθαρό βάρος του τροφίμου. Στη δεξιά πλευρά της συσκευασίας εμφανίζεται κατά κύριο λόγο ο πίνακας της Διαθρεπτικής Επισήμανσης. Στην υπόλοιπη επιφάνεια της συσκευασίας εμφανίζονται όλες οι άλλες πληροφορίες¹⁷.

3.2.1 Υποχρεωτικές Ενδείξεις

Η επισήμανση των τροφίμων πρέπει να περιλαμβάνει τις ακόλουθες υποχρεωτικές ενδείξεις¹⁸ :

§ Την ονομασία πώλησης:

Πρόκειται για την ονομασία που προβλέπεται από τις κοινοτικές διατάξεις για το τρόφιμο αυτό ή, εάν δεν υπάρχουν τέτοιες, από τις νομοθετικές διατάξεις ή τις συνήθειες που ισχύουν στο κράτος μέλος εμπορίας. Είναι επίσης αποδεκτή η ονομασία πώλησης που χρησιμοποιείται στο κράτος

¹⁷ Στις ΗΠΑ η μπροστινή όψη είναι γνωστή ως “principal display panel”, η όψη της Διαθρεπτικής Επισήμανσης ως “information panel” και η επιφάνεια με τις λοιπές πληροφορίες ως “consumer panel”.

¹⁸ Βλέπε σχετικά ΕΕ αριθμ. L 109 της 6.5.2000, άρθρο 3 § 1, σελ. 2 αλλά και στον Ελληνικό Κώδικα Τροφίμων και Ποτών άρθρο 11 (απόφ. ΑΧΣ 804/90, ΦΕΚ 104/91 τ.Β. σε εναρμόνιση προς την Οδηγία 89/395 ΕΟΚ), σελ. 24-39

παραγωγής, εκτός εάν, παρά τις λοιπές υποχρεωτικές ενδείξεις και την προσθήκη άλλων περιγραφικών πληροφοριών, δημιουργεί σύγχυση στο κράτος εμπορίας. Η ονομασία πώλησης πρέπει να περιλαμβάνει, εξάλλου, ένδειξη περί της φυσικής κατάστασης και της διαδικασίας επεξεργασίας του τροφίμου (π.χ.: σε σκόνη, λυοφιλιωμένο, κατεψυγμένο, συμπυκνωμένο, καπνιστό) στην περίπτωση που η παράλειψη της ένδειξης αυτής θα μπορούσε να προκαλέσει εσφαλμένη εντύπωση στον αγοραστή. Αντιθέτως, ενδεχόμενη επεξεργασία με ιονίζουσα ακτινοβολία πρέπει να αναφέρεται πάντοτε.

§ Τον κατάλογο των συστατικών:

Αυτά πρέπει να απαριθμούνται μετά από την ένδειξη «συστατικά», σε φθίνουσα σειρά περιεκτικότητας ως προς το βάρος (με εξαίρεση τα μείγματα φρούτων ή λαχανικών) και να αναφέρονται με την ειδική ονομασία τους, επιφυλασσομένων ορισμένων παρεκκλίσεων που προβλέπονται όπως για παράδειγμα για τα νωπά φρούτα και λαχανικά αλλά και για τα τυριά, το βούτυρο και το γάλα.

Όσον αφορά τα πρόσθετα των τροφίμων, δεν χρειάζεται να αναφέρονται στην Επισήμανση του τροφίμου στην περίπτωση που χρησιμοποιούνται σαν τεχνολογικά βοηθήματα ή όταν περιέχονται σε ένα συστατικό του τροφίμου και δεν εκπληρώνουν κάποια τεχνολογική λειτουργία στο τελικό προϊόν.

§ Την ποσότητα των συστατικών ή των κατηγοριών συστατικών εκφρασμένη ως ποσοστό:

Η απαίτηση αυτή έχει εφαρμογή όταν τα συστατικά που περιλαμβάνονται στην ονομασία πώλησης, προβάλλονται στην επισήμανση ή είναι ουσιώδη για το χαρακτηρισμό ορισμένου τροφίμου. Ωστόσο, προβλέπονται ορισμένες εξαιρέσεις

§ Την καθαρή ποσότητα:

Η ένδειξη αυτή ενημερώνει τους καταναλωτές για την ποσότητα τροφίμου που υπάρχει μέσα στη συσκευασία και επιτρέπει τη σύγκριση τιμών με ανταγωνιστικά αγαθά. Πρέπει να περιλαμβάνεται εκφρασμένη σε μονάδες

όγκου για τα υγρά και σε μονάδες μάζας για τα λοιπά προϊόντα. Ωστόσο, προβλέπονται ειδικές διατάξεις για τα τρόφιμα που πωλούνται με το κομμάτι και για τα στερεά τρόφιμα που προσφέρονται σε υγρό κάλυψης.

§ Την ημερομηνία ελάχιστης διατηρησιμότητας:

Η ημερομηνία αυτή αποτελείται από την ημέρα, το μήνα και το έτος, εκτός εάν πρόκειται για τρόφιμα με διατηρησιμότητα μικρότερη από 3 μήνες (αρκούν η ημέρα και ο μήνας), τρόφιμα με μέγιστη διατηρησιμότητα 18 μηνών (αρκούν ο μήνας και το έτος) ή με διατηρησιμότητα μεγαλύτερη από 18 μήνες (το έτος αρκεί). Στα εξαιρετικώς αλλοιώσιμα τρόφιμα πρέπει να αναφέρεται η ημερομηνία μέχρι την οποία επιτρέπεται η κατανάλωση.

§ Τις ιδιαίτερες συνθήκες διατήρησης και χρήση:

Σε περίπτωση που η παράλειψη της ένδειξης αυτής είναι δυνατόν να οδηγήσει σε πλάνη τον καταναλωτή.

§ Τον τόπο καταγωγής ή προέλευσης:

Πρέπει να αναγράφεται μόνο αν «η μη αναγραφή της προέλευσης παραπλανεί τους καταναλωτές για τον τόπο παραγωγής του προϊόντος»¹⁹. Σαν χώρα προέλευσης θεωρείται το μέρος όπου το προϊόν δέχτηκε την τελευταία επεξεργασία και που του έδωσε την τελική του μορφή. Με εξαίρεση όμως το μοσχαρίσιο κρέας – για το οποίο υπάρχει ειδική κοινοτική Οδηγία²⁰- ο τόπος παραγωγής ή προέλευσης συνήθως παραλείπεται.

¹⁹ Ελληνικός Κώδικας Τροφίμων και Ποτών, άρθρο 11 §3.α.vii, σελ. 25

²⁰ - ΕΕ αριθ. L 204 της 11/08/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 2000, για τη θέσπιση συστήματος αναγνώρισης και καταγραφής των βοειδών και την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας, καθώς και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 820/97 του Συμβουλίου

- ΕΕ αριθ. L 216 της 26/08/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1825/2000 της Επιτροπής, της 25ης Αυγούστου 2000, για τη θέσπιση λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας

§ Την αναγραφή του αποκτηθέντος κατ' όγκο αλκοολικού τίτλου:

Για τα ποτά με περιεκτικότητα σε οινόπνευμα μεγαλύτερη από 1,2 % κατ' όγκο.

§ Τα αλλεργιογόνα:

Τα αλλεργικά, σε κάποια τρόφιμα, άτομα, κατά την κατανάλωση αυτών των τροφίμων, μπορούν να εμφανίσουν από πολύ ήπιες έως πολύ έντονες αντιδράσεις. Ο μόνος πρακτικός και διαθέσιμος τρόπος, ώστε να αποφευχθεί η εμφάνιση αλλεργικών αντιδράσεων, είναι η πρόληψη. Αυτή επιτυγχάνεται με τη γνώση των συστατικών των τροφίμων και την αποφυγή κατανάλωσής τους. Η επισήμανση όλων των αλλεργικών συστατικών των τροφίμων είναι σημαντική για τους καταναλωτές, και ειδικά για τα ευαίσθητοποιημένα άτομα, έτσι ώστε να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν κατάλληλα τρόφιμα.

«Οι νέοι κανόνες προβλέπουν την καταγραφή των ουσιών που προκαλούν αλλεργίες. Για πρώτη φορά προτάθηκε η καταγραφή των ουσιών αυτών χωρίς εξαιρέσεις», δήλωσε η Christa Klass²¹. Απαιτείται επομένως συνεχής έλεγχος του εν λόγω καταλόγου, ώστε να περιλαμβάνονται τα τρέχοντα επιστημονικά αποτελέσματα. «Η αυστηρότερη υποχρέωση επισήμανσης και η κατάργηση της ρήτρας του 25 % έχει ιδιαίτερη σημασία για τους καταναλωτές», εξήγησε η ευρωβουλευτής. Μέχρι σήμερα, οι προσθετικές ουσίες που αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 25 % του προϊόντος δεν ήταν υποχρεωτικό να αναγράφονται στην ετικέτα. Η Επιτροπή προτείνει πλέον μικρές εξαιρέσεις της τάξεως του 5 και του 2 %. Οι εξαιρέσεις αυτές θα ισχύουν για τρόφιμα που αποτελούν ήδη αντικείμενο κοινοτικής ρύθμισης, όπως η σοκολάτα, οι σάλτσες και τα παρασκευάσματα μουστάρδας (Ketchup), και για τρόφιμα για τα οποία δεν απαιτείται η αναγραφή αυτών των συστατικών, όπως είναι το γάλα. Για τα μείγματα μπαχαρικών ισχύει η εξαίρεση επισήμανσης του 2 %. Η Christa Klass θεωρεί - σε αντίθεση με άλλους - ότι οι εξαιρέσεις αυτές

²¹ Γερμανίδα Πολιτικός, μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

αποδυναμώνουν την προστασία των καταναλωτών, αλλά, αντιθέτως, αποτελούν λογική εναλλακτική λύση²².

Η Επιστημονική ομάδα της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA) στα Διαιτητικά προϊόντα, τη Διατροφή και τις Αλλεργίες (Scientific Panel on Dietetic Products, Nutrition and Allergies – NDA) συμπέρανε ότι υπάρχουν επαρκή στοιχεία που δικαιολογούν την υποχρεωτική αναγραφή ορισμένων αλλεργιογόνων συστατικών και των παραγώγων τους στα συσκευασμένα τρόφιμα. Για το λόγο αυτό λοιπόν δημιουργήθηκε ένας κατάλογος με τα τρόφιμα, τα συστατικά τους και άλλες ουσίες τροφίμων οι οποίες προκαλούν υπερευαισθησία. Δεν υπάρχει σαφής επιστημονικός καθορισμός του ορίου πάνω από το οποίο η πρόσληψη των αλλεργιογόνων ουσιών μπορεί να προκαλέσει αλλεργία ούτε και οι επιπτώσεις που μπορεί να έχουν τα αλλεργιογόνα που περιέχονται στα μεταποιημένα τρόφιμα. Η δράση των αλλεργιογόνων τροφίμων και των παραγώγων τους πρέπει να αξιολογείται κατά περίπτωση. Επομένως, σύμφωνα με την πρόσφατα τροποποιημένη Οδηγία 2003/89/ΕΚ σχετικά με την αναγραφή των συστατικών των τροφίμων θα είναι υποχρεωτική.

§ Επισήμανση χρήσης ατμόσφαιρας αδρανούς αερίου κατά τη συσκευασία:

Το ζήτημα αυτό ρυθμίζεται από την Οδηγία 94/54/ΕΚ της 18^{ης} Νοεμβρίου 1994. Η Οδηγία αυτή επιβάλλει την αναγραφή, στην Επισήμανση των τροφίμων, της χρησιμοποίησης ατμόσφαιρας αδρανούς αερίου κατά τη συσκευασία τους. Η Οδηγία αυτή τροποποιήθηκε το 1996 ώστε να συμπεριλαμβάνεται στην Επισήμανση και την ένδειξη ύπαρξης γλυκαντικών στα τρόφιμα.

Τα αδρανή αέρια που χρησιμοποιούνται κατά τη συσκευασία των τροφίμων είναι εγκεκριμένα²³ (π.χ. άζωτο) και σκοπός της χρησιμοποίησής τους είναι η επιμήκυνση της διάρκειας ζωής των προϊόντων. Όπως προκύπτει από το

²² «Επισήμανση τροφίμων: Βελτιστοποίηση της προστασίας των καταναλωτών, περισσότερη διαφάνεια και ασφάλεια», Έκθεση Ομάδας Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος και Ευρωπαίων Δημοκρατών, Ιούνιος 2002

²³ Ελληνικός Κώδικας Τροφίμων και Ποτών, άρθρο 29

χαρακτηρισμό τους, είναι αδρανής, δηλαδή δεν επηρεάζουν το προϊόν. Η λειτουργικότητά τους έγκειται στο γεγονός ότι περιορίζουν την ποσότητα οξυγόνου μέσα στη συσκευασία καθώς το οξυγόνο προκαλεί οξειδώσεις αλλά και ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη μικροοργανισμών.

§ Χρήση γλωσσών στην Επισήμανση

Στις 10 Νοεμβρίου 1993, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε ερμηνευτική ανακοίνωση σχετικά με τη χρήση των διαφόρων γλωσσών κατά την εμπορία των τροφίμων μετά την απόφαση “Peeters” του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων²⁴.

Στην ανακοίνωση αυτή, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η Επισήμανση των τροφίμων τα οποία προορίζονται να πωληθούν ως έχουν στον τελικό καταναλωτή πρέπει να είναι διατυπωμένη σε γλώσσα εύκολα κατανοητή και να είναι η επίσημη ή μια από τις επίσημες γλώσσες της χώρας εμπορίας. Ωστόσο, πρέπει να γίνονται αποδεκτοί όροι ή εκφράσεις σε ξένη γλώσσα, οι οποίοι όμως θα είναι εύκολα καταληπτοί από τον καταναλωτή

3.2.2 Προαιρετικές Ενδείξεις

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε πρόσφατα πρόταση Κανονισμού σχετικά με τους ισχυρισμούς (claims) για τις θρεπτικές και υγιεινές ιδιότητες που διατυπώνονται για τρόφιμα, συμπεριλαμβανομένων των συμπληρωμάτων των τροφίμων²⁵. Η βιομηχανία τροφίμων, προκειμένου να ανταποκριθεί στις εντεινόμενες ανησυχίες των καταναλωτών όσον αφορά τη διατροφή τους και τις επιπτώσεις της στην υγεία, παρέχει λεπτομερή επισήμανση των τροφίμων σχετικά με τις τροφικές τους ιδιότητες διατυπώνοντας συχνά ισχυρισμούς σχετικά με τις ευεργετικές συνέπειες ορισμένων τροφίμων. Αξίζει πάντως να

²⁴ ΕΕ C 345 της 23.12.1993. COM (93) 532 τελικό – Ερμηνευτική ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη χρήση των διαφόρων γλωσσών κατά την εμπορία των τροφίμων μετά από την απόφαση “Peeters”

²⁵ Αναλυτικό χρονοδιάγραμμα έγκρισης της πρότασης παρατίθεται στο παράρτημα σελ. 97. Ο Κανονισμός αυτός αναμένεται να τεθεί σε ισχύ μέσα στην επόμενη διετία (Παράρτημα σχεδιάγραμμα σελ 108)

σημειωθεί ότι οι υφιστάμενοι κανόνες της Ε.Ε σχετικά με την επισήμανση²⁶ και τη διατροφική επισήμανση²⁷, οι οποίοι δεν διευκρινίζουν τους όρους για τη χρησιμοποίηση των ισχυρισμών για τις θρεπτικές ιδιότητες και δεν επιτρέπουν να διατυπωθούν ισχυρισμοί για τις υγιεινές ιδιότητες, δεν εφαρμόζονται συχνά με τον κατάλληλο τρόπο.

Οι ενδείξεις αυτές δεν είναι υποχρεωτικό να περιλαμβάνονται στην επισήμανση ενός τροφίμου από τη στιγμή όμως που ο παραγωγός θέλει να τις συμπεριλάβει θα πρέπει να ακολουθήσει συγκεκριμένες οδηγίες. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι είναι “προαιρετικά υποχρεωτικές” και περιγράφονται επιγραμματικά παρακάτω²⁸.

§ Διατροφική Επισήμανση

Είναι γνωστό από το 1900 ότι ο ανθρώπινος οργανισμός χρειάζεται συγκεκριμένα θρεπτικά συστατικά για να αποφύγει ασθένειες όπως η αβιταμίνωση. Πιο πρόσφατα, όμως, διαπιστώθηκε επιστημονικά ότι το είδος αλλά και η ποσότητα των θρεπτικών αυτών ουσιών συνδέονται άμεσα με την εμφάνιση χρόνιων παθήσεων όπως τα καρδιακά νοσήματα και ο καρκίνος. Για παράδειγμα, μια διατροφή χαμηλή σε λιπαρά και πλούσια σε φυτικές ίνες και φρέσκα φρούτα φαίνεται να μειώνουν τις πιθανότητες εμφάνισης τέτοιων ασθενειών.

Οι ισχυρισμοί για τις τροφικές ιδιότητες, όπως π.χ. «χαμηλά λιπαρά» ή «υψηλή περιεκτικότητα σε τροφικές ίνες», αναφέρονται σε αυτό που περιέχεται ή δεν περιέχεται στο προϊόν. Η υπάρχουσα νομοθεσία περιλαμβάνει ακόμη και έναν καθορισμένο τρόπο παρουσίασης της Διαθρεπτικής Επισήμανσης. Σύμφωνα με την Οδηγία 90/496/ΕΕΚ υπάρχει η συνοπτική Επισήμανση που περιλαμβάνει 4 στοιχεία (Ενέργεια, Πρωτεΐνες, Υδατάνθρακες και Λιπαρά) και η εκτεταμένη Επισήμανση που περιλαμβάνει

²⁶ ΕΕ L 109 της 6.5.2000, σελ 29.

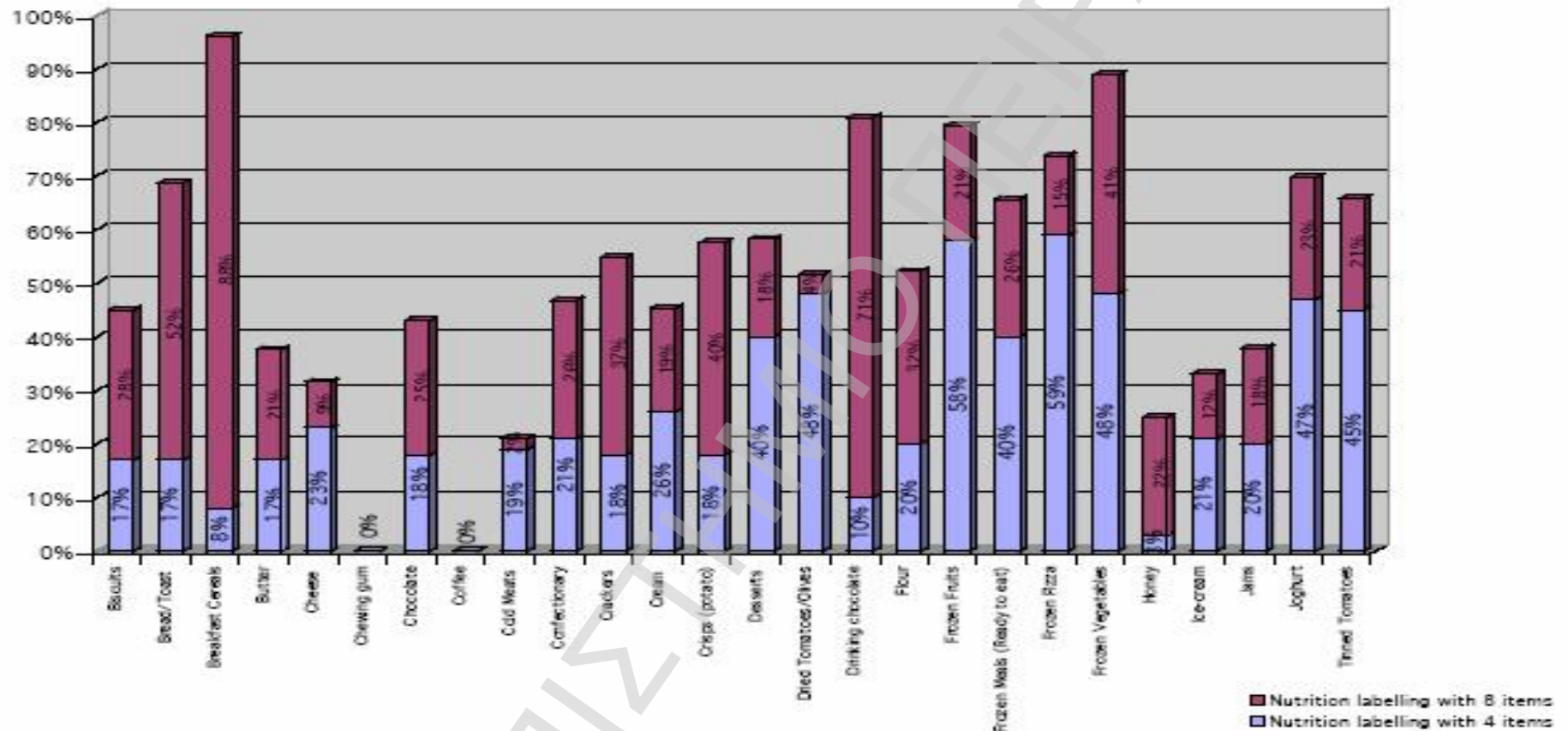
²⁷ ΕΕ L 276 της 6.10.1990 σελ. 40.

²⁸ Πληροφορίες στο Παράρτημα σελ 109

τουλάχιστον 8 στοιχεία (Ενέργεια, Πρωτεΐνες, Υδατάνθρακες, Σάκχαρα, Λιπαρά, Κορεσμένα λιπαρά, Εδώδιμες ίνες και Νάτριο). Στη εικόνα (1) παρουσιάζονται παραδείγματα παρουσίασης της Διαθρεπτικής Επισήμανσης στις ετικέτες των τροφίμων.

Η ύπαρξη Διαθρεπτικής Επισήμανσης στα τρόφιμα φαίνεται να είναι αρκετά διαδεδομένη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η διατροφική επισήμανση είναι προαιρετική, αλλά γίνεται υποχρεωτική μόνον όταν η επισήμανση, η παρουσίαση ή μια διαφήμιση του προϊόντος περιλαμβάνει διατροφικό ισχυρισμό. Παρόλα αυτά τα περισσότερα κράτη-μέλη αναφέρουν ότι υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός προϊόντων με διατροφικό ισχυρισμό χωρίς να πληρούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις.

Η Σημασία της Επισήμανσης των Τροφίμων για την Προστασία των Καταναλωτών

Διάγραμμα 2. Διαθρεπτική Επισήμανση ανά κατηγορία τροφίμων σε ποσοστά %

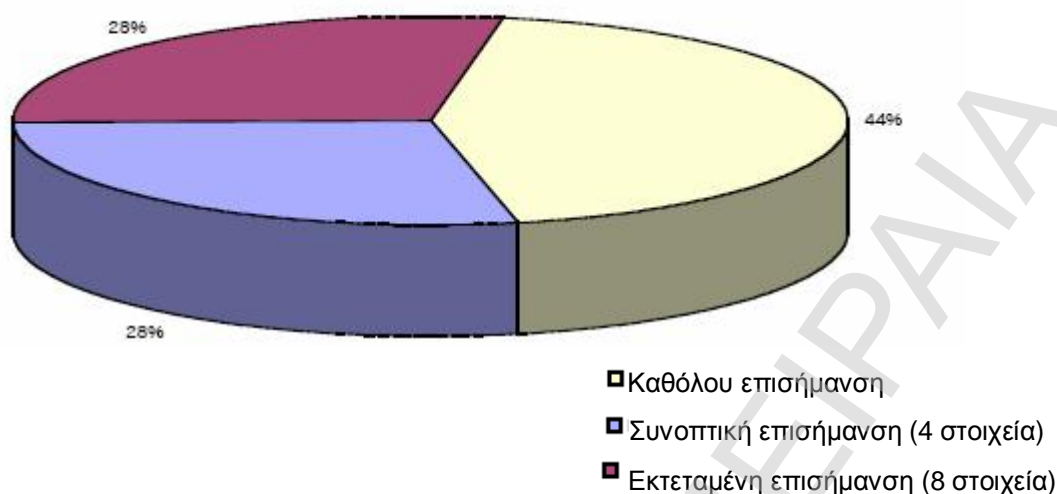
Nutrition Facts	
Serving Size 2 crackers (14 g) Servings Per Container About 21	
Amount Per Serving	
Calories 60	Calories from Fat 15
% Daily Value*	
Total Fat 1.5g	2%
Saturated Fat 0g	0%
Trans Fat 0g	
Cholesterol 0mg	0%
Sodium 70mg	3%
Total Carbohydrate 10g	3%
Dietary Fiber Less than 1g	3%
Sugars 0g	
Protein 2g	
Vitamin A 0%	Vitamin C 0%
Calcium 0%	Iron 2%
* Percent Daily Values are based on a 2,000 calorie diet. Your daily values may be higher or lower depending on your calorie needs: Calories: 2,000 2,500	
Total Fat	Less than 65g 89g
Sat Fat	Less than 20g 25g
Cholesterol	Less than 300mg 300mg
Sodium	Less than 2400mg 2400mg
Total Carbohydrate	300g 375g
Dietary Fiber	25g 39g

Διατροφικές Πληροφορίες		
	Ανά 100g	Ανά μερίδα (16g)
Ενέργεια	2086KJ	334KJ
	497Kcal	80Kcal
Πρωτεΐνη	7,0g	1,1g
Υδατάνθρακες	66,6g	10,7g
(Από τους οποίους σάκχαρα)	18,8g	3,0g
Λίπη	22,6g	3,6g
Από τα οποία κορεσμένα	9,8g	1,6g
Μονοακόρεστα	8,2g	1,3g
Πολυακόρεστα	4,6g	0,7g
Φυτικές Ύνες	3,2g	0,5g
Νάτριο	0,6g	

Εικόνα 1. Παραδείγματα παρουσίασης της Διαθρεπτικής Επισήμανσης στις ετικέτες τροφίμων²⁹

Από παρατηρήσεις που έγιναν από τα κράτη-μέλη, φαίνεται ότι η Διαθρεπτική Επισήμανση εμφανίζεται συχνότερα στη Βόρεια Ευρώπη παρά στη Νότια. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες μελέτες αγοράς σχετικά με το θέμα, αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες μπορούν να κάνουν εκτιμήσεις για το ποσοστό των τροφίμων που φέρουν σήμερα Διαθρεπτική Επισήμανση. Για παράδειγμα, οι αρχές στη Μεγάλη Βρετανία υπολογίζουν ότι το 80% των προσυσκευασμένων τροφίμων έχουν στη συσκευασία τους πληροφορίες για τη διατροφική αξία του προϊόντος ενώ στην Ελλάδα διαπιστώνεται ότι αυτό συμβαίνει μόνο για το 30% των προϊόντων. Επίσης, οι Βόρειες χώρες και η Μεγάλη Βρετανία υιοθετούν συνήθως την εκτεταμένη μορφή Επισήμανσης ενώ οι Νότιες χώρες το συνοπτικό πίνακα.

²⁹ Βλέπε σχετικά στο διαδίκτυο.

Διάγραμμα 3. Μέσο ποσοστό ύπαρξης πίνακα Διαθρεπτικής Επισήμανσης σε Γερμανία, Πολωνία, Ισπανία και Μεγάλη Βρετανία ³⁰.

Από την άλλη πλευρά η βιομηχανία τροφίμων δηλώνει ότι η Διαθρεπτική επισήμανση αποτελεί σημαντικό εργαλείο αλλά δεν εφαρμόζεται με ομοιόμορφο τρόπο από όλες τις χώρες. Έτσι λοιπόν, υπάρχουν εμφανείς διαφορές στη χρήση της Διαθρεπτικής Επισήμανσης ανά κατηγορία τροφίμου. Οι κυριότερες κατηγορίες που φέρουν αυτήν την επισήμανση είναι οι χυμοί φρούτων, τα δημητριακά, τα γιαούρτια, οι μαργαρίνες, τα έτοιμα γεύματα (κατεψυγμένα ή μη) και τα προσυσκευασμένα φρούτα και λαχανικά. Σε ορισμένες αγορές προϊόντα όπως τα αναψυκτικά και τα μπισκότα επίσης φέρουν Επισήμανση.

Χαρακτηριστικές κατηγορίες στις οποίες δεν βρίσκουμε παραδείγματα Διαθρεπτικής Επισήμανσης είναι τα προϊόντα αρτοποιίας, η σοκολάτα και η σοκολάτα σε σκόνη, τα γλυκίσματα και τα ποτά.

Η βιομηχανία τροφίμων και οι λιανοπωλητές τονίζουν επίσης ένα σημαντικό θέμα που έχει να κάνει με την έλλειψη χώρου στις συσκευασίες ώστε να μπορέσει να συμπεριληφθεί η Διαθρεπτική Επισήμανση. Ειδικά για τις μικρές,

³⁰ "The introduction of mandatory nutritional labeling in the European Union", Impact assessment undertaken for DG Sanco, European Commission, European Advisory Services (EAS), 30 November 2004.

με ακανόνιστο σχήμα συσκευασίες, και για τα προϊόντα που φέρουν Επισήμανση σε πολλές γλώσσες η αναγραφή της εκτεταμένης Επισήμανσης είναι αδύνατη.

§ Ισχυρισμοί για την Υγεία

Οι ισχυρισμοί για τις υγιεινές ιδιότητες αναφέρονται στην επίδραση που έχει ένα τρόφιμο ή ένα συστατικό τροφίμου στον καταναλωτή (Εικόνα 2). Προς το παρόν, απαγορεύεται να διατυπώνονται ισχυρισμοί που παραπλανούν τους καταναλωτές. Πολλοί ισχυρισμοί σχετικά με τις ευεργετικές ιδιότητες για την υγεία ενός θρεπτικού συστατικού στο σώμα είναι αδιαμφισβήτητοι και ορθώς θεμελιωμένοι, όπως π.χ. ο ισχυρισμός ότι το ασβέστιο συμβάλλει σημαντικά στην ενίσχυση των δοντιών και των οστών και η Επιτροπή προτίθεται να καταρτίσει κατάλογο όλων των ορθά θεμελιωμένων ισχυρισμών.

Γίνεται διάκριση μεταξύ των ορθά θεμελιωμένων ισχυρισμών και άλλων νεοφανών ισχυρισμών, όπως, μεταξύ άλλων, ότι «τα δημητριακά ολικής αλέσεως μπορούν να διατηρήσουν την καρδιά σας υγιή ή να μειώσουν τον κίνδυνο καρδιακών παθήσεων». Για την τελευταία αυτή κατηγορία ισχυρισμών θα απαιτηθεί η διενέργεια επιμέρους επιστημονικής αξιολόγησης και προκαταρκτική έγκριση για τη διάθεση των σχετικών προϊόντων στην αγορά. Μόνο οι ισχυρισμοί που μπορούν να τεκμηριωθούν θα επιτρέπονται σε επίπεδο μετά την αξιολόγησή τους από την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων. Οι επιχειρήσεις τροφίμων θα έχουν συνεπώς τη δυνατότητα να διατυπώσουν κάποιο εύλογο ισχυρισμό, όπως παραδείγματος χάρη, την προβολή των πιθανών ευεργετικών επιπτώσεων ορισμένων προϊόντων στην πρόληψη διαφόρων ασθενειών. Οι καταναλωτές θα είναι σε θέση να βασιστούν σε σαφείς και επαληθεύσιμους ισχυρισμούς.

Εικόνα 2. Παραδείγματα προϊόντων με ισχυρισμούς για τις υγιεινές ιδιότητες

Στο παράρτημα αναφέρονται αναλυτικά οι ισχυρισμοί σχετικά με τις θρεπτικές ιδιότητες των τροφίμων και προϋποθέσεις εφαρμογής τους.

Σε διεθνές επίπεδο, στον “Codex Alimentarius” έχουν θεσπιστεί γενικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τους ισχυρισμούς υγείας το 1991 και για τη χρήση των ισχυρισμών διατροφής το 1997. Μια τροποποίηση των τελευταίων εγκρίθηκε το 2004 από την επιτροπή του “Codex Alimentarius” και αφορά την ένταξη των ισχυρισμών υγείας στις οδηγίες του 1997.

4. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπάρχουν τρεις ευρύτεροι σκοποί που προσδιορίζουν την Επισήμανση των τροφίμων και οι οποίοι συνοπτικά αναλύονται παρακάτω:

4.1 Επισήμανση που αφορά το ευρύ κοινό – Νομοθετικές απαιτήσεις

Ο Νομοθέτης έχει ασχοληθεί εδώ και καιρό με την αναγκαιότητα ύπαρξης της Επισήμανσης σε όλα τα καταναλωτικά προϊόντα. Επιπρόσθετα, αναγνωρίζει ότι αυτή μπορεί να αποτελέσει το κλειδί αλλά και να διασφαλίσει ότι όλα τα θέματα σχετικά με τη υγιεινή και ασφάλεια των τροφίμων ή άλλες πληροφορίες που αφορούν το ευρύ κοινό φτάνουν πραγματικά στους καταναλωτές.

Η Επισήμανση στα τροφίμων είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα αυτής της αναγκαιότητας αφού καλύπτει από τα συστατικά ενός προϊόντος, την προέλευση μέχρι και τη διαθρεπτική του αξία. Από την άλλη πλευρά οι παραγωγοί και οι διανομείς απαιτείται να κάνουν αποτίμηση της επικινδυνότητας των προϊόντων και να τη διατυπώνουν ευκρινώς στις συσκευασίες ώστε να προστατεύουν τους αγοραστές από πιθανά ατυχήματα και παρενέργειες.

4.2 Η Επισήμανση ως μέσο Marketing και Διαφήμισης

Η Επισήμανση μπορεί να θεωρηθεί επίσης ως ένα μέσο Marketing Και Διαφήμισης. Μάλιστα θεωρείται το πιο αποτελεσματικό και συνηθισμένο μέσο με το οποίο οι παραγωγοί- επιχειρηματίες επικοινωνούν με τους καταναλωτές κάνοντας τους γνωστά τα προϊόντα τους. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η διαφήμιση αποτελεί κοινωνική αναγκαιότητα και παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του οικονομικού και κοινωνικού συστήματος όλων των σύγχρονων κοινωνιών, υποβοηθώντας μάλιστα και την εύρυθμη λειτουργία του ανταγωνισμού, που είναι ένας αναντικατάστατος συντελεστής προόδου,

εκσυγχρονισμού και ευημερίας³¹. Αλλά ακόμη και για αυτή της την λειτουργία η Επισήμανση θα πρέπει να διέπεται από ειδικούς κανόνες και νομοθετικές ρυθμίσεις έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι δεν παραπλανεί και δεν εξαπατά τον καταναλωτή.

Η Οδηγία για τις Αθέμιτες Εμπορικές Πρακτικές (Directive on Unfair Commercial Practices)³² αποτελεί ένα ευρύ πλαίσιο για τη ρύθμιση τέτοιων θεμάτων αλλά σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις διαφήμισης, παρουσίασης και Επισήμανσης προϊόντων (ένα παράδειγμα εξειδικευμένης περίπτωσης θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι η αναγραφή των ισχυρισμών για τη διατροφή και την υγεία ή οι ετικέτες για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα) είναι αναγκαίο να υπάρχει λεπτομερέστερη νομοθετική προσέγγιση. Έτσι, σε αυτή την κατηγορία ισχυρισμών ο στόχος θα πρέπει να είναι η συμμόρφωση με τους γενικούς κανόνες αλλά και η δυνατότητα επιστημονικής τεκμηρίωσης των όσων αναγράφονται τελικά στο προϊόν.

Αν σε όλα τα παραπάνω προσθέσουμε και τις νέες τάσεις στη διατροφή που προωθούν την ισορροπημένη διαίτα και τη σωματική άσκηση αντιλαμβανόμαστε ότι η πολιτική της Επισήμανσης θα πρέπει να γίνει σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Στην προσπάθεια αυτή απαιτείται ανάδραση από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη όπως τους αντιπροσώπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τους βιομηχάνους, διαφημιστές, λιανοπωλητές και τους καταναλωτές.

³¹ Κ. Δελούκα-Ιγγλέση, Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του Καταναλωτή, 1998, σελ. 139

³² ΕΕ L 149. Οδηγία 2005/29/ΕΚ της 11ης Μαΐου 2005 για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ, 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («Οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»)

4.3 Εθελοντική Επισήμανση

Μία τρίτη κατηγορία είναι και η Εθελοντική Επισήμανση. Υπάρχει μια πληθώρα περιπτώσεων – όπως η Περιβαλλοντική Επισήμανση- ύπαρξης οργανωμένου πλαισίου Επισήμανσης τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε Εθνικό επίπεδο από όπου οι παραγωγοί μπορούν να επιλέξουν και να χρησιμοποιήσουν ετικέτες και σήματα.

Το συστηματικό αυτό πλαίσιο εργασίας των βιομηχανιών έχει οδηγήσει ακόμη και στην ύπαρξη ειδικών σημάτων (π.χ. “κέντρο δηλητηριάσεων”) και λογοτύπων που συμβάλλουν στην καλύτερη προστασία του καταναλωτή (π.χ. “να φυλάσσεται μακριά από τα παιδιά”). Όπως όμως συμβαίνει και στις δύο παραπάνω λειτουργίες της Επισήμανσης, έτσι και εδώ είναι εξίσου σημαντικό να αποφευχθεί η υπέρ-πληροφόρηση όσο και η ελλιπής πληροφόρηση.

Ένα από τα πλέον αναγνωρίσιμα σήματα της εθελοντικής Επισήμανσης είναι και το οικολογικό σήμα ή το σήμα των βιολογικών προϊόντων. Τα βιολογικά τρόφιμα αποτελούν από τη δεκαετία του 80 μια νέα αναπτυσσόμενη κατηγορία τροφίμων όχι μόνο στο μεγαλύτερο μέρος των ευρωπαϊκών χωρών αλλά και στις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία. Αυτό το ευνοϊκό πλαίσιο για την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας οφείλει σε μεγάλο βαθμό την προέλευσή του στη σταθερή απαίτηση των καταναλωτών για υγιή και περισσότερο φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα. Υπό αυτές τις συνθήκες, η θέσπιση ενός νομοθετικού πλαισίου αποτέλεσε επιτακτική ανάγκη ώστε να ξεχωρίζουν τα βιολογικά προϊόντα από τα υπόλοιπα, να υποστηρίζονται οι καλλιεργητές και να προστατεύεται πιο αποτελεσματικά το περιβάλλον. Η τάση αυτή επεκτάθηκε και σε άλλα καταναλωτικά – μη τρόφιμα - προϊόντα και την τελευταία δεκαετία έχουν προσδιορισθεί συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές και σύμβολα για διάφορες κατηγορίες όπως χαρτί, υφάσματα και απορρυπαντικά.

4.3.1 Το Οικολογικό Σήμα

Η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής της Κοινότητας ενθαρρύνει όλες τις πρωτοβουλίες που αυξάνουν τη διαφοροποίηση της παραγωγής με στόχο την ποιότητα που ικανοποιεί τις ανάγκες της αγοράς και τις προσδοκίες του καταναλωτή. Τέτοιες περιπτώσεις διαφοροποίησης αποτελούν τα προϊόντα που παράγονται με ήπια (φιλικά) προς το περιβάλλον συστήματα παραγωγής, είτε “βιολογικό”, χωρίς τη χρήση χημικών εισροών, είτε “ολοκληρωμένο”, που συνεπάγεται την άριστη διαχείριση της παραγωγικής διαδικασίας, ώστε οι χημικές εισροές να μειωθούν στις απολύτως αναγκαίες, με κύριο στόχο την απουσία υπολειμμάτων (φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, ορμονών, κ.α.)³³

Έτσι, η Επισήμανση και η διαφήμιση ενός προϊόντος δεν μπορούν να αναφέρουν, στην ονομασία πώλησης, τον τρόπο βιολογικής παραγωγής παρά μόνο εφόσον το προϊόν περιέχει τουλάχιστον 95% συστατικών προερχόμενων από βιολογική παραγωγή. Τα προϊόντα αυτά μπορούν, επομένως, να περιέχουν 5% συστατικών συμβατικής παραγωγής, εφόσον πρόκειται για μη διαθέσιμα προϊόντα (εξωτικά φρούτα) ή διαθέσιμα σε ανεπαρκή ποσότητα στην Κοινοτική αγορά βιολογικής παραγωγής.

Ξεκινώντας με τον μπλε άγγελο (“Blauer Engel) το 1977 στη Γερμανία, αναπτύχθηκε ένας μεγάλος αριθμός περιβαλλοντικών σημάτων. Στις ΗΠΑ η Διεύθυνση για την Προστασία του Περιβάλλοντος (“U.S. Environmental Protection Agency”) το 1997 ήταν σε θέση να συλλέξει περίπου 49 σήματα από όλο τον κόσμο, από τα οποία μόνο τα 17 υπήρχαν το έτος 1989, και ο αριθμός συνεχώς μεγαλώνει. Πρόσφατα πληθαίνουν οι σημάσεις που είναι διακρατικές, όπως ο “Κύκνος” στις Σκανδιναβικές χώρες.³⁴

³³ Φωτόπουλος Χρήστος, Κρυστάλλης Αθανάσιος (2002), “Ο Έλληνας καταναλωτής βιολογικών προϊόντων. Μια πανελλήνια έρευνα marketing”, σελ 16.

³⁴ John Thøgersen, Psychological Determinants of Paying Attention to Eco-Labels in Purchase Decisions: Model Development and Multinational Validation, σελ. 286.

Εκτός όμως από το οικολογικό σήμα που αφορά στα τρόφιμα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει πλέον ένα νέο σήμα το οποίο μπορεί να χρησιμοποιείται για την οικολογική Επισήμανση των προϊόντων-μη τροφίμων. Το “Λουλούδι” (εικόνα 3) αποτελεί, όπως λέει και το αντίστοιχο σλόγκαν, τη λύση για πιο “πράσινα” προϊόντα και υπηρεσίες³⁵.

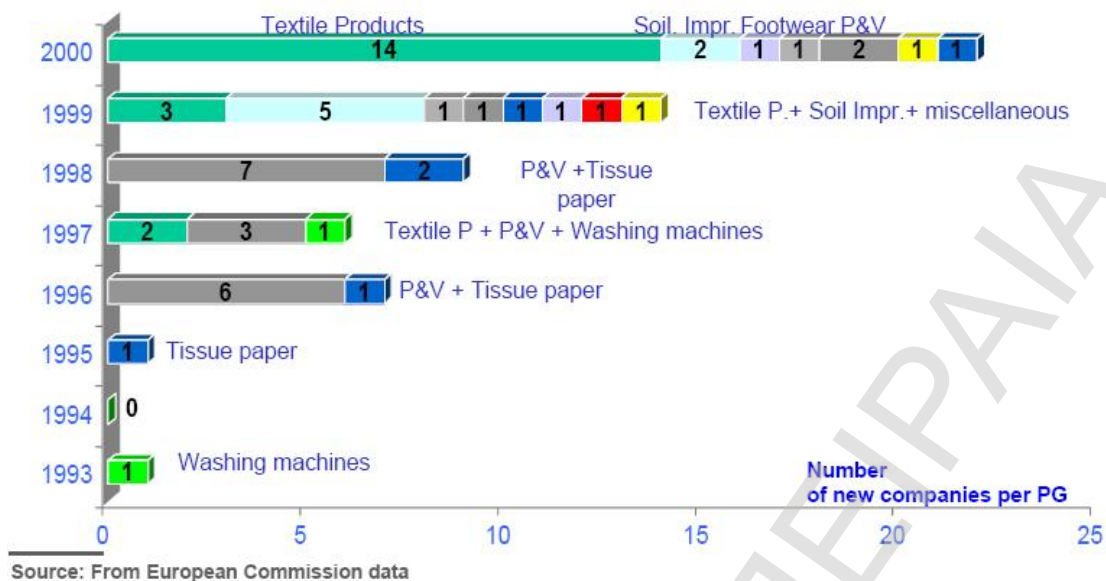

Εικόνα 3. Το σήμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την οικολογική Επισήμανση προϊόντων και υπηρεσιών³⁶.

Το πρόγραμμα για την οικολογική επισήμανση, σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να κατασκευάζουν προϊόντα που είναι φιλικά προς το περιβάλλον και εύκολα αναγνωρίσιμα από τους Ευρωπαίους καταναλωτές. Το “Λουλούδι” χρησιμοποιείται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά στη Νορβηγία, το Λιχτενστάιν και την Ισλανδία. Εφόσον μια εταιρία τηρεί τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια για να αποκτήσει το οικολογικό σήμα, η εφαρμογή του σήματος είναι εθελοντική.

³⁵, ²⁰ An overview of the Eco-label Scheme, Europa-European Commission. Περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον και την Οικολογική Επισήμανση: http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/whats_eco/ov_concept_en.htm

Η Σημασία της Επισήμανση των Τροφίμων για την Προστασία των Καταναλωτών

Εικόνα 4. Διαχρονική εξέλιξη του ενδιαφέροντος των εταιρειών για τη χρήση του οικολογικού σήματος³⁷.

Εξοικονομήστε χρόνο και ενέργεια
Οι οικιακές συσκευές εξοικονομούν χρόνο, αλλά με κόστος για το περιβάλλον. Τα ηλεκτρικά πιάτων και τα ηλεκτρικά ρούχων χρησιμοποιούν ενέργεια για την λειτουργία των κινητήρων και την θέρμανση του αέρα και του νερού καθώς και απορρυπαντικά που μπορεί να ρυπάνουν το νερό. Τα μίξερ έχουν κομμητικά όργανα και ριζοθήκη που μπορούν να προκαλέσουν βλάβη στη σταθμά του όζοντος.

Όλες οι οικιακές επιβλέπουν στο περιβάλλον, αλλά μερικές λιγότερο από άλλες. Αυτές που φέρουν το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Σήμα:

- καταναλώνουν λιγότερη ενέργεια από τα συνήθη προϊόντα.
- χρησιμοποιούν το νερό πιο αποτελεσματικά και
- είναι σχεδιασμένες από τον κατασκευαστή για μακρά διάρκεια λειτουργίας και διαθεσιμότητα ανταλλακτικών.

Οι οικιακές αυτές φέρουν στην γη με εξαιρετική λεπτότητα καθόλη την διάρκεια του κύκλου ζωής τους (βλ. διάγραμμα). Οι επιδόσεις τους είναι από τις καλύτερες στην κατηγορία τους. Με αυτά λόγια, τα αγαθά με το Οικολογικό Σήμα είναι εξ ορισμού καλύτερα.

Με το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Σήμα διακρίνονται προϊόντα που πληρούν υψηλά κριτήρια τόσο επίδοσης όσο και περιβαλλοντικής ποιότητας. Για να απονεμηθεί το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Σήμα σε ένα προϊόν, αυτό πρέπει να υποβληθεί σε αυστηρές δοκιμές περιβαλλοντικής καταλληλότητας με απολύτωση των αποτελεσμάτων από έναν ανεξάρτητο φορέα.

Αλλά περιβαλλοντικά οφέλη κρύβονται ειδικά περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως η δυνατότητα ανακύκλωση ή η οργανική αποδοτικότητα, ενώ το Λοιλούδι του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Σήματος διασφαλίζει ελάχιστες επιπτώσεις του προϊόντος στο περιβάλλον καθόλη την διάρκεια του κύκλου ζωής του — από τη διαδικασία παραγωγής έως την απόρριψή του. Οι καταναλωτές μπορούν να το βρουν σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Νορβηγία, το Λιχτενστάιν και την Ισπανία.

Έχουν καθιερωθεί κριτήρια για περισσότερες από 23 τύπους προϊόντων και υπηρεσιών και συνεχώς υποβάλλονται νέες κατηγορίες. Το Λοιλούδι διακρίνει μεταξύ άλλων, οικιακές φιλικές προς το περιβάλλον, είδη ένδυσης, προϊόντα κητοτροφίας και ποικιλιακές εγκαταστάσεις.

Μηνός για το Λοιλούδι

ΠΑΡΗΚΟΡΘΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή: ecolabel.ec.europa.eu
Ο αρμόδιος εθνικός φορέας σας: http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/look/comptribodies_en.htm
Ποινές πληροφορίες για το Λοιλούδι: <http://ec.europa.eu/ecolabel>
Το Green n' Stop: www.eco-label.com
Το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Σήμα στις υπηρεσίες τουρισμού: <http://www.eco-label-tourism.com>

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγών
Επιχειρησιακό πρόγραμμα Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης
Ανοικτό Πρόγραμμα Δράσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την ανάπτυξη οικονομίας με στόχο το 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΑ

Οικιακές Συσκευές

Οικολογικές αγορές με το Λοιλούδι

Εικόνα 5. Φυλλάδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με την Οικολογική Επισήμανση³⁸.

³⁷ TN Sofres Consulting, Investigation of the Market Impact and Penetration of the European Eco- Label over the years 1992-2000 and 2001-2004, Final Report for the European Commission DG Environment, December 2001. Ολόκληρη η έρευνα είναι διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/pdf/market_study/sofresoutlookphase1_1201.pdf

5. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗΣ

5.1 Η Επισήμανση από την οπτική των καταναλωτών

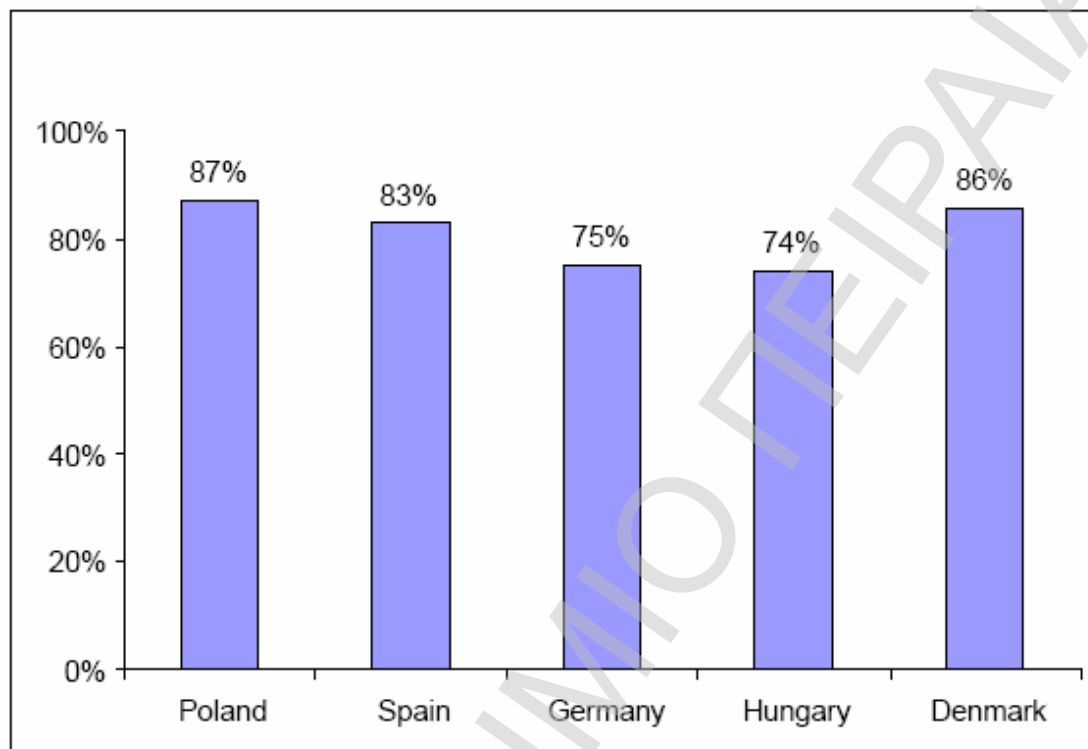
Τα πλεονεκτήματα των πληροφοριών προς τους καταναλωτές γενικότερα και της επισήμανσης των τροφίμων ειδικότερα είναι εύκολο να κατανοηθούν. Για τον καταναλωτή, παρέχει το μέσο με το οποίο οι επιχειρήσεις ή οι φορείς διοχετεύουν σημαντικές πληροφορίες -όπως η ημερομηνία λήξης και τα αλλεργιογόνα- αλλά και πιο γενικά στοιχεία –όπως η διατροφική αξία και η δυνατότητα ανακύκλωσης των υλικών. Τα προϊόντα περιέχουν νέους συνδυασμούς συστατικών αλλά και εντελώς νέες ουσίες όπως οι φυτοστερόλες και ορισμένες γλυκαντικές ουσίες. Οι καταναλωτές έχουν πλέον απεριόριστη ποικιλία αλλά από την άλλη έχουν και μεγαλύτερη δυσκολία στο να κάνουν συγκρίσεις και εκτιμήσεις. Έτσι, η ετικέτα επιτρέπει στον καταναλωτή να αγοράσει ή να απορρίψει ένα προϊόν και όταν καταλήξει σε κάποιο, να μπορέσει να το χρησιμοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Επιπλέον, οι καταναλωτές θέλουν να γνωρίζουν περισσότερα στοιχεία σχετικά με τη διατροφή τους, τη σχέση της με την υγεία, και, γενικότερα για τη σύνθεση και την ποιότητα των τροφίμων που επιλέγουν. Για τους λόγους αυτούς θεωρούν ότι είναι σημαντικό οι πληροφορίες σχετικά με τα τρόφιμα και τη θρεπτική τους αξία να προβάλλονται στην ετικέτα και παράλληλα να είναι σαφείς, ακριβείς και με νόημα. Το ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις πληροφορίες που αναγράφονται στις ετικέτες των τροφίμων φαίνεται χαρακτηριστικά και στο διάγραμμα (4).

Παρόλο όμως που οι καταναλωτές θέλουν την Επισήμανση, πολλοί από αυτούς δεν κατανοούν όλα όσα αναγράφονται στις ετικέτες και ειδικότερα δεν αναγνωρίζουν τα ειδικά σήματα. Για παράδειγμα, σε μία από τις έρευνες της

³⁸ Brochures for Consumers, Europa-European Union. Περισσότερες πληροφορίες και στοιχεία ανά κατηγορίες προϊόντων (π.χ. οικιακές συσκευές, καθαριστικά, υπολογιστές και τηλεοράσεις) θα βρείτε στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον και την Οικολογική Επισήμανση:
http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/marketing/brochures_consumers_en.htm

Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁹ διαπιστώθηκε ότι 60% των καταναλωτών αναγνωρίζουν το λογότυπο “CE” αλλά η πλειοψηφία δεν ήξερε τι ακριβώς σημαίνει το σύμβολο αυτό.

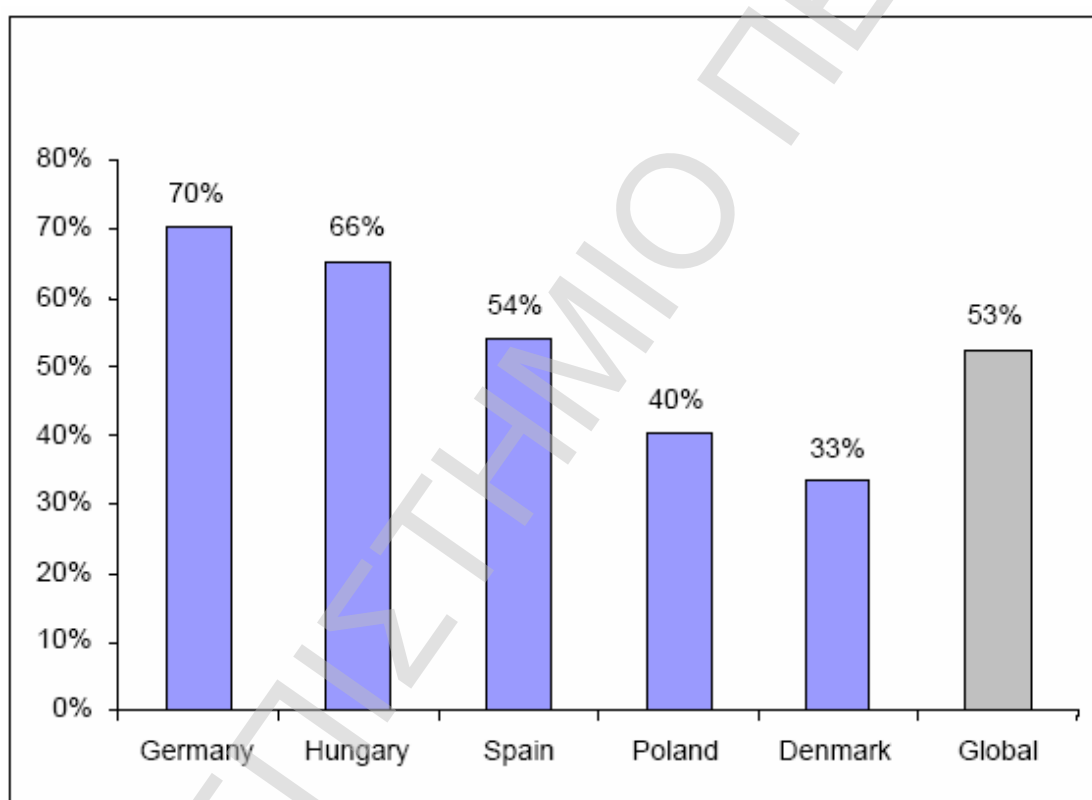
Διάγραμμα 4. Ποσοστό ερωτηθέντων – ανά χώρα- που θέλουν την ύπαρξη Διαθρεπτικής Επισήμανσης στα τρόφιμα⁴⁰

Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι με πρόσφατη έρευνα της Beuc (Bureau Europeen des Unions de Consommateurs-The European Consumers' Organization) που πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα Φεβρουαρίου-Απριλίου 2005 σε πληθυσμό 3000 ατόμων, περισσότεροι από το 81% των καταναλωτών θέλουν μια ισορροπημένη διατροφή και βασίζονται στους ισχυρισμούς που φέρουν τα τρόφιμα στην ετικέτα τους.

³⁹ “Report on Europeans' Consumers Perception of Foodstuffs Labelling”, Results of Consumer Research conducted on behalf of BEUC form February to April 2005, σελίδα 4

⁴⁰ “Report on Europeans' Consumers Perception of Foodstuffs Labelling”, Results of Consumer Research conducted on behalf of BEUC form February to April 2005, σελίδα 4

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, η οποία λαμβάνει υπόψη ότι τα τέσσερα πέμπτα των καταναλωτών πηγαίνει για ψώνια είτε καθημερινά είτε περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα και ξοδεύει 30 λεπτά με μία ώρα για τις αγορές μέσα στα supermarkets, αντικειμενικά δεν υπάρχει πολύς χρόνος να διαβαστούν όλες οι πληροφορίες μιας ετικέτας. Κατά τη διάρκεια παραμονής τους λοιπόν στο κατάστημα, οι καταναλωτές κατά κύριο λόγο διαβάζουν στην Επισήμανση των τροφίμων την ημερομηνία λήξης, τη μάρκα (brand) και την τιμή. Αφού μεταφέρουν τα αγαθά στο σπίτι, διαβάζουν κυρίως τις οδηγίες χρήσεως και σε μικρότερο ποσοστό τα λιπαρά και τα αλλεργιογόνα⁴¹.

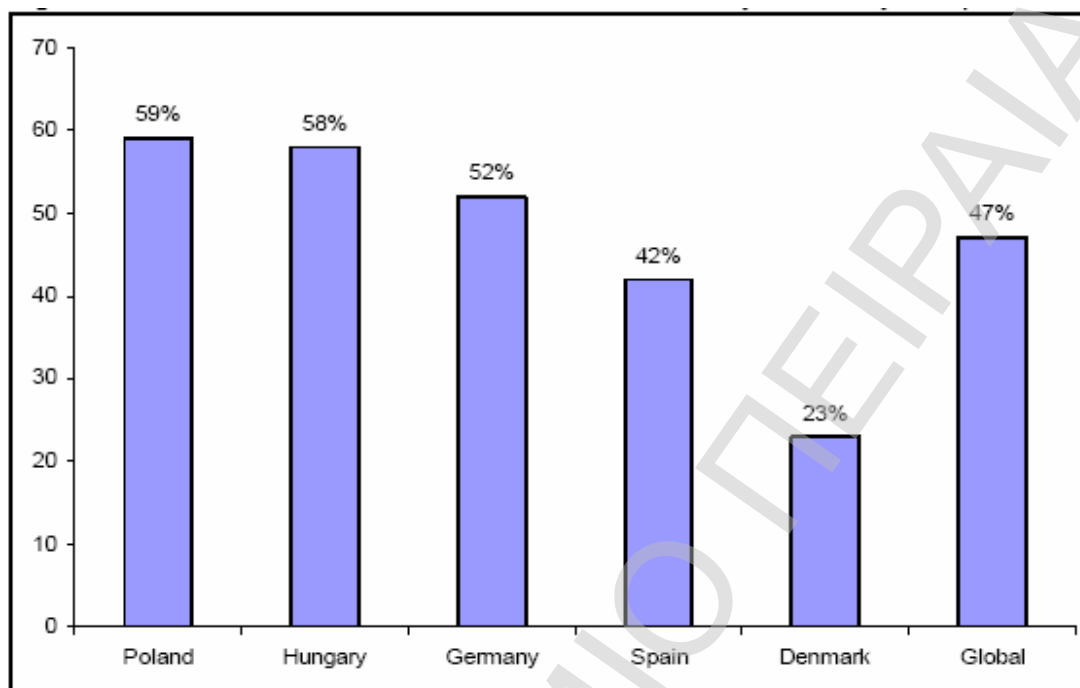
Διάγραμμα 5. Εμπιστεύεστε τους ισχυρισμούς στα τρόφιμα;⁴²

Οι ισχυρισμοί είναι τοποθετημένοι σε εμφανή σημεία παρ' όλα αυτά παρέχουν μερική ή ακόμη και παραπλανητική πληροφόρηση. Το αξιοσημείωτο στην έρευνα αυτή είναι ότι οι ισχυρισμοί αυτοί αποτελούν τη νούμερο ένα αιτία για να αγοράσει ένας καταναλωτής το προϊόν. Οι περισσότεροι αγοραστές (πάνω από 50%) εμπιστεύονται τους ισχυρισμούς που βλέπουν στα τρόφιμα γιατί

⁴¹ "Report on Europeans' Consumers Perception of Foodstuffs Labelling", Results of Consumer Research conducted on behalf of BEUC from February to April 2005, σελίδα 6

⁴² "Report on Europeans' σελίδα 7

εμπιστεύονται τον παραγωγό ή τη συγκεκριμένη μάρκα προϊόντος (Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 6. Ο ισχυρισμός “πλούσιο σε ασβέστιο” θα σας οδηγούσε να αγοράσετε το προϊόν;⁴³

Για παράδειγμα όταν παρουσιάστηκαν στους καταναλωτές δύο, μακροσκοπικά παρόμοια, προϊόντα – ένα με προσθήκη ασβεστίου και ένα χωρίς – τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων απάντησαν ότι θεωρούν το προϊόν με το πρόσθετο ασβέστιο καλύτερο ή σχετικά καλύτερο (διάγραμμα 6). Επιπλέον, 47% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως ένας τέτοιος ισχυρισμός θα τους οδηγούσε σε αγορά του προϊόντος ενώ περίπου το ένα τρίτο των καταναλωτών θα κατανάλωνε μεγαλύτερη ποσότητα από αυτή που θα κατανάλωνε αν επρόκειτο για το απλό προϊόν.

⁴³ “Report on Europeans’ Consumers Perception of Foodstuffs Labelling”, Results of Consumer Research conducted on behalf of BEUC from February to April 2005, σελίδα 12

5.2 Η Επισήμανση από την οπτική της βιομηχανίας

Για τη βιομηχανία, η επισήμανση αποτελεί ένα ισχυρό όπλο το οποίο, όταν χρησιμοποιείται αποτελεσματικά και με υπευθυνότητα. Όχι μόνο μπορεί να διαβιβάσει στον τελικό χρήστη σημαντικές πληροφορίες αλλά και να πείσει τους καταναλωτές για τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματά του προϊόντος. Αποτελεί με άλλα λόγια ένα φθηνό και άμεσο τρόπο διαφήμισης που κάνει τα προϊόντα πιο ελκυστικά και ανταγωνιστικά. Αυτό επιβεβαιώνεται και από μια κοινωνιολογική έρευνα που διεξήχθη στην Ευρώπη σύμφωνα με την οποία το γεγονός ότι κάποια προϊόντα είχαν ελλιπή επισήμανση απέτρεπε τους καταναλωτές να προχωρήσουν σε αγορά τους ⁴⁴.

Η βιομηχανία τροφίμων προκειμένου να ανταποκριθεί στις εντεινόμενες ανησυχίες των καταναλωτών όσον αφορά τη διατροφή τους και τις επιπτώσεις της στην υγεία, προσπαθεί να βρει συνεχώς νέους τρόπους για την επισήμανση διατυπώνοντας συχνά ισχυρισμούς σχετικά με τις ευεργετικές συνέπειες ορισμένων τροφίμων και τονίζοντας τη θρεπτική αξία των προϊόντων μέσω ισχυρισμών στην επισήμανση, παρουσίαση και διαφήμιση τους. Η εξέλιξη αυτή θεωρείται πολύ θετική γιατί αφενός εφοδιάζει τον καταναλωτή με επιπλέον πληροφορίες, αφετέρου παρέχει την ευκαιρία να χρησιμοποιηθούν οι ισχυρισμοί ως μέσο εμπορίας. Η βιομηχανία κατανοεί λοιπόν το δικαίωμα του καταναλωτή να γνωρίζει και να ενημερώνεται.

Σημαντικό ρόλο παίζει όμως και το κόστος που πρέπει να καταβάλουν οι επιχειρήσεις για την υιοθέτηση της πολιτικής της “Επισήμανσης των τροφίμων”. Μόνο για την αναγραφή της Διαθρεπτικής Επισήμανσης, οι βιομηχανίες πρέπει να πληρώσουν πλέον μια σειρά από έξοδα ⁴⁵ :

⁴⁴ “Consumer concerns about animal welfare and the impact on food choice”. EU FAIR-CT36-3678. Dr Spenser Henson and Dr Gemma Harper, Centre for Food Economics Research (CeFER), Department of Agricultural and Food Economics University of Reading

⁴⁵ “The introduction of mandatory nutritional labeling in the European Union”, Impact assessment undertaken for DG Sanco, European Commission, European Advisory Services (EAS), 30 November 2004

- 1 Μέτρηση των θρεπτικών συστατικών: Ένας τρόπος είναι η εργαστηριακή ανάλυση τροφίμων ώστε να μετρηθούν οι θερμίδες, πρωτεΐνες, υδατάνθρακες και τα λιπαρά (πίνακας 4 στοιχείων - Big 4). Στη περίπτωση αυτή το κόστος αυτό είναι κατά μέσο όρο € 57 ανά προϊόν και μπορεί να ανέλθει μέχρι και στα € 354 ανά προϊόν. Ένας δεύτερος τρόπος υπολογισμού των θρεπτικών ουσιών που περιέχονται στο τρόφιμο είναι τα ειδικά προγράμματα υπολογιστή. Το κόστος χρήσης τέτοιων προγραμμάτων υπολογίζεται στα €70 ανά υπολογισμό.
- 2 Το άμεσο κόστος για την αλλαγή μιας ετικέτας: Συνήθως κυμαίνεται από € 2,000 - € 4,000 ανά προϊόν ενώ σε περιπτώσεις που η προσθήκη νέων πληροφοριών αλλάζει ριζικά τη διάταξη των κειμένων στην ετικέτα το ποσό μπορεί να φτάσει μέχρι και € 7,000 - € 9,000.
- 3 Η μορφή της Επισήμανσης: Υπάρχει μεγάλη διαφορά στο κόστος της Διαθρεπτικής Επισήμανσης σε μορφή πίνακα και της γραμμικής αναγραφής. Στην πρώτη περίπτωση το κόστος μπορεί να είναι μέχρι και 100% μεγαλύτερο λόγω των περισσότερων γραφικών αλλά και του μεγαλύτερου χώρου που καταλαμβάνει.
- 4 Επίδραση του κόστους της Επισήμανσης στο κόστος του τελικού προϊόντος: Σύμφωνα με την έρευνα, 49% των επιχειρήσεων θεωρούν ότι η εισαγωγή Πίνακα Διαθρεπτικής Επισήμανσης θα είχε σημαντική επίδραση στο κόστος του τελικού προϊόντος, 42% υποστήριξαν ότι θα έχουν μόνο έναν μικρό αντίκτυπο και μόνο 9% δεν επηρεάζονται καθόλου. Στο ποσοστό του 49% συμμετέχουν κυρίως μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις⁴⁶.

Παρόλο λοιπόν που θα αναμέναμε η επισήμανση να είναι μια “win-win” κατάσταση τόσο για τους καταναλωτές όσο και για τους επιχειρηματίες, στην

⁴⁶ “The introduction of mandatory nutritional labeling in the European Union”, Impact assessment undertaken for DG Sanco, European Commission, European Advisory Services (EAS), 30 November 2004

πράξη βλέπουμε ότι πολύ συχνά οι ετικέτες αποδεικνύονται ανεπαρκείς και αποτυγχάνουν να επιτελέσουν τον σκοπό ύπαρξής τους. Έτσι υπάρχουν ετικέτες που προσφέρουν υπερβολική πληροφόρηση και οι οποίες είναι δυσνόητες, ακόμη και παραπλανητικές αλλά και συσκευασίες με κακή παρουσίαση των δεδομένων και ελλιπή στοιχεία.

5.3 Η Επισήμανση από την οπτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι υφιστάμενοι κανόνες της σχετικά με την επισήμανση, οι οποίοι δεν διευκρινίζουν τους όρους για τη χρησιμοποίηση των ισχυρισμών για τις θρεπτικές ιδιότητες και δεν επιτρέπουν να διατυπωθούν ισχυρισμοί για τις υγιεινές ιδιότητες, δυστυχώς δεν εφαρμόζονται συχνά με τον κατάλληλο τρόπο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έπρεπε λοιπόν να διασφαλίσει ότι η ενημέρωση των καταναλωτών θα είναι έγκυρη και έγκαιρη και για το λόγο αυτό θα έπρεπε να διέπεται και από συγκεκριμένους κανόνες. Με άλλα λόγια θα έπρεπε να βρεθεί η χρυσή τομή ανάμεσα στο δικαίωμα λόγου και διαφήμισης των εταιρειών και στο δικαίωμα ενημέρωσης των καταναλωτών. Στο πλαίσιο συνέντευξής του στον ΣΕΒ, ο κ. Δασκαλόπουλος επεσήμανε ότι: “το συγκεκριμένο θέμα ευτυχώς λύνεται, κλείνοντας μία διαμάχη που υπήρχε πολλά χρόνια. Η βιομηχανία λέει ότι ο καταναλωτής ζητάει καινούργια προϊόντα, ενδιαφέρεται πρώτα απ' όλα για την καινοτομία και ενδιαφέρεται για προϊόντα που κάνουν για τη διατροφή του ή για την υγεία του, προσφέρουν κάποια ειδική υπηρεσία. Υπήρχε ο αντίλογος ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τα τρόφιμα φάρμακα. Αυτό ήταν το σημείο διαμάχης όλα αυτά τα χρόνια στην Ευρώπη, δηλαδή να φροντίσουμε να μην υποσχόμαστε στον καταναλωτή ότι θα πάρει αυτό το προϊόν και δεν πρόκειται να πάθει ποτέ του, π.χ. καρδιακή προσβολή. Και άρα φτάσαμε σε ένα κείμενο τώρα που ισορροπεί τα πράγματα”.

Ενδεικτική της νέας τάσης για την Επισήμανση των τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν και η δήλωση⁴⁷ του τέως αρμοδίου Επιτρόπου για την Υγεία και την Προστασία των Καταναλωτών, κ. David Byrne, ο οποίος τόνισε τη σημασία της νέας ευρωπαϊκής πολιτικής: “Η εφαρμογή της πρότασης αυτής θα επιτρέψει τόσο στη βιομηχανία όσο και στους καταναλωτές να επωφεληθούν από την ορθή χρήση των ισχυρισμών. Οι καταναλωτές θα λάβουν επακριβή και χρήσιμη ενημέρωση και οι παραγωγοί τροφίμων θα είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν σοβαρούς και επιστημονικά τεκμηριωμένους ισχυρισμούς ως εργαλείο προώθησης των τροφίμων χωρίς να κατακλύζονται από την πληθώρα μη τεκμηριωμένων και μη επακριβών ισχυρισμών που υφίστανται επί του παρόντος στην αγορά. Επιπλέον, η θέσπιση ενός Κανονισμού σε επίπεδο θα δώσει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν τους όρους ανταγωνισμού σε δίκαιη και ισότιμη βάση σε όλα τα κράτη-μέλη της ”

Συνοψίζοντας λοιπόν τα παραπάνω βλέπουμε ότι η ύπαρξη Επισήμανσης στα τρόφιμα αλλά και κανόνων για την ορθή διατύπωσή της είναι πλέον επιτακτική ανάγκη και βασική απαίτηση όλων των εμπλεκόμενων πλευρών.

⁴⁷ Άρθρο από το περιοδικό Plant Management Online «Νέα πρόταση της για την επισήμανση των τροφίμων που αφορά τις θρεπτικές τους ιδιότητες», 28.07.03. Περισσότερες πληροφορίες στην ηλεκτρονική διεύθυνση του περιοδικού <http://www.plant-management.gr/online/>,

6. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

6.1 Οι Κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η γενική επισήμανση των τροφίμων ρυθμίζεται από τον Κανονισμό 2000/13/ΕΚ. Έτσι λοιπόν, η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας περί της Επισήμανσης των τροφίμων περιλαμβάνει από τις 20 Μαρτίου 2000 γενικές οριζόντιες διατάξεις⁴⁸ για τον τρόπο που πρέπει να παρουσιάζονται οι διάφορες πληροφορίες στους καταναλωτές. Εξειδικευμένες, κάθετες, διατάξεις⁴⁹ που αφορούν συγκεκριμένες κατηγορίες τροφίμων όπως το μοσχαρίσιο κρέας έρχονται να προστεθούν στο αρχικό πλαίσιο. Θα ήταν πολύ δύσκολο να συμπεριληφθούν όλες οι ειδικές πληροφορίες π.χ. για τα ψάρια και τη σοκολάτα στο ίδιο νομοθετικό πακέτο. Επιπλέον, μια τέτοια εργασία θα οδηγούσε σε ασυνέπειες αλλά θα ήταν και δύσχρηστη για τις τοπικές αρχές και τις επιχειρήσεις.

6.1.1 Η Οδηγία 2000/13/ΕΚ

Η Οδηγία 2000/13/ΕΚ για την Επισήμανση, Παρουσίαση και Διαφήμιση των τροφίμων αποτελεί το κομβικό σημείο της Κοινοτικής νομοθεσίας για την Επισήμανση των τροφίμων. Στόχος της Οδηγίας είναι η διασφάλιση της ενημέρωσης των καταναλωτών σχετικά με τη σύνθεσή του τροφίμου, τον παραγωγό, τη μέθοδο παραγωγής και αποθήκευσης. Επιπλέον, η Οδηγία

⁴⁸ Βλέπε σχετικά την ιστοσελίδα της Ε.Ε http://europa.eu/scadplus/scad_el.htm στα θέματα σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων και τους καταναλωτές

⁴⁹ Οι κάθετου χαρακτήρα οδηγίες περί των τροφίμων περιλαμβάνουν στα παραρτήματά τους τα προϊόντα στα οποία εφαρμόζεται η οδηγία 2000/13/ΕΚ, με την επιφύλαξη ορισμένων παρεκκλίσεων. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις οδηγίες που αφορούν:

§ τα προϊόντα κακάο και σοκολάτας που προορίζονται για τη διατροφή του ανθρώπου,

§ ορισμένα σάκχαρα που προορίζονται για τη διατροφή του ανθρώπου και το μέλι,

§ τους χυμούς φρούτων και ορισμένα παρεμφερή προϊόντα που προορίζονται για τη διατροφή του ανθρώπου.

§ ορισμένα διατηρημένα γάλατα μερικώς ή ολικώς αφυδατωμένα που προορίζονται για τη διατροφή του ανθρώπου,

§ τα εκχυλίσματα καφέ και τα εκχυλίσματα κιχωρίου,

§ τις μαρμελάδες, τους ζελέδες και τις μαρμελάδες εσπεριδοειδών καθώς και την κρέμα κάστανου που προορίζονται για τη διατροφή του ανθρώπου.

§ τα προϊόντα που περιέχουν καφεΐνη ή κινίνη .

αυτή εμποδίζει την απόδοση χαρακτηρισμών στα τρόφιμα που σχετίζονται με την αποφυγή ή θεραπεία ασθενειών.

Η Οδηγία εφαρμόζεται στα προσυσκευασμένα τρόφιμα⁵⁰ που προορίζονται να παραδοθούν ως έχουν στον τελικό καταναλωτή ή στα εστιατόρια, τα νοσοκομεία και άλλες παρόμοιες μονάδες ομαδικής εστίασης. Δεν εφαρμόζεται στα προϊόντα που προορίζονται για εξαγωγή εκτός της Κοινότητας.

Σημαντικό στοιχείο της Οδηγίας 2000/13/EK είναι η σημασία που δίνεται πλέον στην προστασία του καταναλωτή από παραπλανητικά στοιχεία. Έτσι, η επισήμανση, η παρουσίαση και η διαφήμιση των τροφίμων δεν πρέπει να είναι τέτοιας φύσεως που να οδηγούν σε πλάνη τον αγοραστή ως προς τα χαρακτηριστικά ή τα αποτελέσματα του τροφίμου. Παράλληλα, εξασφαλίζεται ότι δεν αποδίδονται σε ένα προϊόν ιδιότητες πρόληψης, αγωγής και θεραπείας οποιασδήποτε ανθρώπινης ασθένειας .

Επιπλέον, με την Οδηγία 2000/13/EK γίνεται υποχρεωτική η αναγραφή δήλωσης που θα ενημερώνει τους καταναλωτές για τα προϊόντα που έχουν υποστεί ακτινοβολήση. Τέλος, γίνεται υποχρεωτική η αναφορά ποσότητας ενός συστατικού αν υπάρχει και η γραφική του απεικόνιση ή αναφορά (π.χ ετικέτα στην οποία υπάρχει εικόνα από φουντούκια, θα πρέπει να γίνεται αναφορά του ποσοστού των φουντουκιών στη σειρά συστατικών)

Στις 26 Νοεμβρίου 2001 έγινε η πρώτη αναθεώρηση της Οδηγίας του 2000 και έτσι προέκυψε η 2001/101/EK σύμφωνα με την οποία ρυθμίζονται νομοθετικά πλέον ο ορισμός του κρέατος (είτε αυτούσιο είτε ως συστατικό άλλων τροφίμων).

Πέραν τούτου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπιστώνοντας τη διόγκωση του προβλήματος των αλλεργιών τα τελευταία 20 χρόνια, αποφάσισε να τροποποιήσει ξανά την Οδηγία 2000/13/EK ώστε να συμπεριλαμβάνει την

⁵⁰ ΕΕ αριθμ. L 109 της 6.5.2000, άρθρο 1§2, σελ. 2

υποχρεωτική Επισήμανση των αλλεργιογόνων ουσιών στα τρόφιμα. Η ανάγκη αυτή ενισχύθηκε και από το γεγονός της αύξησης εισαγωγών σε προϊόντα από τρίτες χώρες σε προϊόντα όπως φυστίκια, ακτινίδια, κτλ. Έτσι, δύο χρόνια αργότερα, στις 10 Νοεμβρίου 2003, έγινε ακόμη μία αναθεώρηση⁵¹ η οποία σχετίζεται με τα συστατικά που περιέχονται στο προϊόν. Με την τελευταία αυτή αναθεώρηση καταργήθηκε ο κανόνας του 25%. Σύμφωνα με τον κανόνα αυτό δεν ήταν υποχρεωτικό να επισημαίνονται στην ετικέτα τα συστατικά που αποτελούν λιγότερο από 25% της σύνθεσης ενός τροφίμου. Πλέον, όλα τα συστατικά- με ποσοστό συμμετοχής τους 2% στο τελικό προϊόν- πρέπει να αναγράφονται στην ετικέτα⁵².

Με τον τρόπο αυτό προστατεύονται οι καταναλωτές που πάσχουν από αλλεργίες ή ομάδες καταναλωτών που αποφεύγουν συγκεκριμένα συστατικά (π.χ. μουσουλμανική διατροφή). Η αναθεώρηση του 2003 τέθηκε σε ισχύ το Νοέμβριο του 2005 και περιλαμβάνει επίσης μία λίστα με όλα τα συστατικά και τις ουσίες που προκαλούν αλλεργία. Οι παραγωγοί τροφίμων ωστόσο μπορούν να ζητήσουν αλλαγές στη λίστα των αλλεργιογόνων αφού προηγουμένως συγκεντρώσουν επιστημονικό υλικό και έρευνες που να υποστηρίζουν κάτι τέτοιο.

Επειδή όμως η Επισήμανση τείνει να γίνεται όλο και πιο πολύπλοκη και δυσνόητη, πράγμα που αντίκειται στον πρωταρχικό της σκοπό και δημιουργεί δυσκολίες στην εφαρμογή των υπαρχόντων διατάξεων, η αποφάσισε να λάβει ορισμένα μέτρα. Σε στενή συνεργασία με τους καταναλωτές, τη βιομηχανία και το εμπόριο έχει ξεκινήσει μία διαδικασία αξιολόγησης της

⁵¹ ΕΕ L 308 Οδηγία 2003/89/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10ης Νοεμβρίου 2003 για την τροποποίηση της οδηγίας 2000/13/ΕΚ όσον αφορά την αναγραφή των συστατικών των τροφίμων.

⁵² 2000/13 όπως αναθεωρήθηκε από τους

- 2001/101/ΕΚ (κρέας)
- 2003/89/ΕΚ (αλλεργιογόνα συστατικά).
- 87/250/ΕΚ (ένδειξη αλκοολικού βαθμού)
- 89/396/ΕΚ (αριθμός παρτίδας)
- 94/54/ΕΚ
- 1999/10/ΕΚ
- 2002/76/ΕΚ (προϊόντα που περιέχουν καφεΐνη ή κινίνη)

νομοθεσίας για την Επισήμανση με στόχο την απλοποίηση και τον εκμοντερνισμό της.

Τα συμπεράσματα αυτής της αξιολόγησης συγκεντρώθηκαν σε μία πρόσφατη μελέτη⁵³. Η Επιτροπή θα εστιάσει στα κυριότερα σημεία της μελέτης ώστε να μπορέσει μελλοντικά να καταλήξει σε μία ολοκληρωμένη Πρόταση για την Επισήμανση των τροφίμων που αναμένεται να τεθεί σε ισχύ το 2006⁵⁴.

6.1.2 Ο Κανονισμός περί των Διαθρεπτικών και Υγιεινών ισχυρισμών

Το Μάιο του 2001 και με στόχο την προετοιμασία ενός ειδικά για τη χρήση Διαθρεπτικών και Υγιεινών ισχυρισμών στα τρόφιμα, η Επιτροπή εξέδωσε ένα έντυπο συζήτησης⁵⁵. Το έντυπο αυτό κοινοποιήθηκε στη ιστοσελίδα της Επιτροπής και ζητούσε τη γνώμη όλων των εμπλεκόμενων μερών. Τελικά η Επιτροπή έλαβε σχόλια⁵⁶ από περισσότερους από 90 ενδιαφερόμενους μεταξύ των οποίων βιομηχανικοί σύνδεσμοί, ενώσεις καταναλωτών και άλλες ομάδες. Στις 16 Ιουλίου του 2003, και μετά από την αξιολόγηση των σχολίων που λήφθηκαν, η Επιτροπή υιοθέτησε μια πρώτη πρόταση για τον Κανονισμό περί ισχυρισμών⁵⁷.

Ο κύριος στόχος της πρότασης της Επιτροπής είναι η επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών αλλά και η καλύτερη νομική κάλυψή τους. Από την άλλη πλευρά εξασφαλίζεται ο υγιής ανταγωνισμός στον κλάδο

⁵³ The European Evaluation Consortium, "Evaluierung der Rechtsvorschriften die Etikettierung von Lebensmitteln", 18.10.2003

⁵⁴ Περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την αναμενόμενη νομοθεσία θα αναφέρουμε παρακάτω στο κεφάλαιο 6 που αφορά στις μελλοντικές εξελίξεις για την Επισήμανση των τροφίμων.

⁵⁵ SANCO/1341/2001 - Discussion Paper on Nutritional Claims and Functional Claims Prepared by Directorate General Health and Consumer Protection (SANCO D4) European Commission

⁵⁶ Βλέπε σχετικά ιστοσελίδα:

http://europa.eu.int/comm/food/food/labellingnutrition/resources/industry_en.htm

⁵⁷ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on nutrition and health claims made on foods, 2003/0165 (COD)

των τροφίμων, υπάρχει κοινή βάση αναφοράς και επιτυγχάνεται η καλύτερη προστασία της δημόσιας υγείας⁵⁸.

Τελικά, στις 26 Μαΐου 2005, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανέγνωσε την τελική πρόταση (πρώτη ανάγνωση) και στις 3 Ιουνίου 2005 οι Υπουργοί Υγείας των χωρών μελών την επικύρωσαν ομόφωνα προχωρώντας έτσι στο σχέδιο. Η δεύτερη ανάγνωση της πρότασης πραγματοποιήθηκε μέσα στο 2006 και η δημοσίευση του τελικού έγινε το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. Ο νέος αυτός θα τίθεται σε ισχύ 20 ημέρες από τη δημοσίευση (Σεπτέμβριος/Οκτώβριος 2006) ενώ θα αρχίσει να εφαρμόζεται 6 μήνες αργότερα (Μάρτιο/Απρίλιο 2007).

6.1.3 Ο Κανονισμός 178/2002⁵⁹

Παράλληλα με την Οδηγία 2000/13/EK υπάρχει και ο Κανονισμός 178 του 2002 σύμφωνα με τον οποίο καθορίζονται οι γενικές Αρχές και Απαιτήσεις της Νομοθεσίας για τα τρόφιμα, ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των τροφίμων και καθορίζονται διαδικασίες που σχετίζονται με θέματα Ασφάλειας τροφίμων

Βασικοί στόχοι του αυτού είναι:

- Η εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας της υγείας του ανθρώπου και των συμφερόντων των καταναλωτών
- Η αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς
- Προσδιορίζονται κοινές αρχές και ευθύνες για τα τρόφιμα
- Παρέχονται τα μέσα για επιστημονική τεκμηρίωση και αποτελεσματικές οργανωτικές ρυθμίσεις

⁵⁸ Για καλύτερη επεξήγηση της πρότασης της Επιτροπής προτείνεται και το δημοσίευμα "The proposed Regulation on health & nutrition claims: Myths and Misunderstandings", http://europa.eu.int/comm/food/food/labellingnutrition/resources/press315_en.pdf

⁵⁹ ΕΕ L 031 της 01/02/2002. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2002, για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων

- Θεσπίζονται οι γενικές αρχές για την ασφάλεια των τροφίμων στην Κοινότητα και σε εθνικό επίπεδο
- Ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Αρχή για την ασφάλεια των τροφίμων. Η Επιτροπή αυτή μεταξύ άλλων ασχολείται με τα πρόσθετα, αρώματα και υλικά σε επαφή με τρόφιμα, τους βιολογικούς κινδύνους, τους επιμολυντές στην τροφική αλυσίδα, κατάλοιπα φυτοφαρμάκων, διαιτητικά, λειτουργικά και νεοφανή τρόφιμα αλλά και με τα Γενετικά Τροποποιημένα.
- Καθορίζονται οι διαδικασίες σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων
- Εφαρμογή του σε όλα τα στάδια παραγωγής, μεταποίησης και πώλησης των τροφίμων

7. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

7.1 Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ενέκρινε αναλυτικούς κανόνες σχετικά με την επισήμανση⁶⁰ και την επισήμανση όσον αφορά τις θρεπτικές ιδιότητες⁶¹ των τροφίμων. Όσον αφορά τους ισχυρισμούς, υπάρχει η βασική διάταξη ότι οι ισχυρισμοί αυτοί δεν πρέπει να παραπλανούν τον καταναλωτή. Επιπλέον, στο άρθρο 2, παράγραφος 2 της οδηγίας 2000/13/ΕΚ σχετικά με την επισήμανση, παρουσίαση και διαφήμιση των τροφίμων, απαγορεύεται να αποδίδονται στα τρόφιμα ιδιότητες πρόληψης, αγωγής και θεραπείας ασθενειών.

Η σωστή εφαρμογή στην πράξη αυτών των γενικών διατάξεων εξασφαλίζουν την πρόληψη της κατάχρησης στον τομέα αυτόν. Ωστόσο, τα κράτη μέλη και οι ενδιαφερόμενοι κύκλοι παρατήρησαν ότι αυτές οι γενικές αρχές είναι ανοικτές σε διάφορες ερμηνείες και συνεπώς δεν είναι ικανοποιητικές για την αντιμετώπιση ορισμένων ειδικών ισχυρισμών. Πολύ πρόσφατα, στην υπόθεση C-221/00, Αυστρία κατά τη Επιτροπής, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ερμήνευσε την υφιστάμενη οδηγία για την επισήμανση ως οδηγία που απαγορεύει όλους τους ισχυρισμούς υγιεινών ιδιοτήτων σε σχέση με τις ανθρώπινες ασθένειες⁶². Εν όψει της τεχνολογικής καινοτομίας στον τομέα τροφίμων και του αιτήματος τόσο των καταναλωτών όσο και της βιομηχανίας προτείνεται να οριστεί νέο νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με τη χρήση ισχυρισμών. Ο προτεινόμενος Κανονισμός⁶³ θα επιτρέψει

⁶⁰ ΕΕ αριθμ. L 109 της 6.5.2000. σελ.29.

⁶¹ ΕΕ L 276 της 6.10.1990. Οδηγία 90/496/ ΕΟΚ του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1990 σχετικά με τους κανόνες επισήμανσης των τροφίμων όσον αφορά τις τροφικές τους ιδιότητες, σελ. 40

⁶² Βλέπε σχετικά: Πρόταση Κανονισμού 2003/0165 (COD) της 16.07.2003 σχετικά με τους ισχυρισμούς για τις θρεπτικές και υγιεινές ιδιότητες που διατυπώνονται για τρόφιμα, σελ. 2 §2

⁶³ COM/2003/0424 τελικό. Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2003, για τους διατροφικούς ισχυρισμούς και τους ισχυρισμούς περί υγείας που αναφέρονται στα τρόφιμα. Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα. Η εν λόγω πρόταση αποβλέπει σε μια ομογενοποίηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας σχετικά με τη διατύπωση διατροφικών ισχυρισμών στην επισήμανση, συμπεριλαμβανομένων και ισχυρισμών σχετικών με την υγεία. Στόχος είναι η παροχή σωστών πληροφοριών στην επισήμανση των τροφίμων, αποφευγόμενων απατηλών ή δυσνόητων πληροφοριών για τον καταναλωτή. Διαδικασία συναπόφασης (COD/2003/0165)

ισχυρισμούς υγιεινών ιδιοτήτων υπό αυστηρούς όρους και μετά από ανεξάρτητη επιστημονική αξιολόγηση και έγκριση από την Επιτροπή.

Από την άλλη πλευρά, λόγω του πολλαπλασιασμού του αριθμού και του είδους ισχυρισμών που εμφανίζονται στις ετικέτες των τροφίμων και της έλλειψης ειδικών διατάξεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν νομοθεσία και άλλα μέτρα για να ρυθμίσουν τη χρήση τους. Αυτό είχε ως συνέπεια διαφορετικές προσεγγίσεις και πολυάριθμες αποκλίσεις τόσο όσον αφορά τον ορισμό της ορολογίας που χρησιμοποιείται όσο και τους όρους που διέπουν τη χρήση των ισχυρισμών. Αυτές οι αποκλίσεις μπορούν να επιδράσουν ως φραγμοί για την εγγύηση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών και της δημόσιας υγείας και μπορούν να αποτελέσουν εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των τροφίμων και στη σωστή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Για τους λόγους αυτούς, η εναρμόνιση της νομοθεσίας για τους ισχυρισμούς σε κοινοτικό επίπεδο συνιστάται.

Η Επιτροπή, στο Λευκό της Βιβλίο για την ασφάλεια των τροφίμων⁶⁴, προτείνει να εξεταστεί εάν πρέπει να εισαχθούν ειδικές διατάξεις στην κοινοτική νομοθεσία που θα διέπουν “τους ισχυρισμούς υγιεινών ιδιοτήτων” (ισχυρισμοί με τους οποίους περιγράφεται η παρουσία, η απουσία ή το επίπεδο ενός θρεπτικού συστατικού που περιέχει το τρόφιμο, ή η αξία τους σε σύγκριση με παρόμοια προϊόντα) και “λειτουργικούς ισχυρισμούς” (ισχυρισμούς που συνδέονται με τα ευεργετικά αποτελέσματα ενός θρεπτικού συστατικού σε ορισμένες φυσιολογικές σωματικές λειτουργίες).

⁶⁴ Βλέπε σχετικά: Πρόταση Κανονισμού 2003/0165 (COD) της 16.07.2003 σχετικά με τους ισχυρισμούς για τις θρεπτικές και υγιεινές ιδιότητες που διατυπώνονται για τρόφιμα, σελ. 2 §3

7.2 Αναγκαιότητα ύπαρξης κοινής Νομοθεσίας για την Επισήμανση

Σύμφωνα με τη Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής⁶⁵, “επικροτείται καταρχήν ο της Επιτροπής που δίδει νέα έμφαση στις θρεπτικές και υγιεινές ιδιότητες των τροφίμων. Η έκδοση του συμπίπτει με την επισήμανση του “που” (Περιοχή της Ευρώπης) ότι δηλαδή έως και 20% με 30% ενηλίκων είναι υπέρβαροι και ότι η κακή διατροφή και η έλλειψη αθλητικών δραστηριοτήτων συνδέονται επίσης με τις καρδιαγγειακές παθήσεις. Αλλά και οι κυβερνήσεις επίσης αναγνωρίζουν πλέον ολοένα και περισσότερο ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του τρόπου διατροφής των ατόμων και της υγείας και της ευημερίας τους, καθώς και τις επιπτώσεις της κακής υγείας για τις εθνικές οικονομίες”.

Η πρόταση σχετικά με τους ισχυρισμούς για τις θρεπτικές και υγιεινές ιδιότητες των τροφίμων εκδίδεται σε μια χρονική στιγμή όπου η συνειδητοποίηση των διαιτολογικών προβλημάτων και της υγείας καλύπτονται με έμφαση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ενώ οι καταναλωτές έχουν ανάγκη επακριβούς και ουσιαστικής πληροφόρησης πολύ περισσότερο από ότι κατά το παρελθόν για να προβούν σε ενημερωμένες επιλογές και αποφάσεις.

Αν λάβουμε λοιπόν υπόψη όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω συμπεραίνουμε ότι αποτελεί πλέον κοινή απαίτηση να υπάρχει Επισήμανση. Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους πρέπει να υπάρχει η νέα Οδηγία είναι:

⁶⁵ Στις 29 Ιουλίου 2003, και σύμφωνα με τα άρθρα 95 και 251 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το Συμβούλιο αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με την “Πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τους ισχυρισμούς για τις θρεπτικές και υγιεινές ιδιότητες που διατυπώνονται για τρόφιμα COM(2003) 424 τελικό -2003/0165 (COD)” - CESE 308/2004 - 2003/0165 (COD) – ΔΣ/ΑΖ/ΟΚ/ελ

§ *Εναρμόνιση των νομοθετικών διατάξεων και στις 25 Χώρες-Μέλη*

Επιτυγχάνεται έτσι κοινό πλαίσιο αναφοράς σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτό είχε ως συνέπεια να αποφεύγονται οι διαφορετικές προσεγγίσεις και οι πολυάριθμες αποκλίσεις οι οποίες μπορεί να επιδράσουν ως φραγμοί για την εγγύηση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών και της δημόσιας υγείας

§ *Επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή:*

Ορισμένοι ισχυρισμοί και επισημάνσεις μπορεί να είναι παραπλανητικοί λόγω του τρόπου με τον οποίο εκφράζονται, ακόμη και αν είναι πράγματι αληθινός. Για παράδειγμα, ο ισχυρισμός με τη δήλωση ότι ένα προϊόν είναι κατά “90% χωρίς λιπαρά” μπορεί πράγματι να ανταποκρίνεται στην αλήθεια συνεπάγεται όμως ότι το προϊόν έχει χαμηλή περιεκτικότητα λιπαρών ενώ στην πραγματικότητα περιέχει 10% λιπαρά, πράγμα που, για τα περισσότερα προϊόντα, δεν είναι χαμηλό. Επιπλέον, οι πληροφορίες που παρέχονται σχετικά με τα τρόφιμα δεν είναι πάντα καλά κατανοητές. Μια επισήμανση ή ένας ισχυρισμός που δεν γίνεται κατανοητός είναι πλήρως άχρηστος αλλά και παραπλανητικός. Παράλληλα, τα λογότυπα και οι εικόνες που χρησιμοποιούνται για τη δήλωση ή τον υπαινιγμό ισχυρισμών παίζουν σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο οι καταναλωτές αντιλαμβάνονται και κατανοούν τους ισχυρισμούς.

§ *Πληρέστερη ενημέρωση του καταναλωτή ώστε να επιλέγει με καλύτερα κριτήρια τα προϊόντα:*

Τα τρόφιμα που διαφημίζονται με ισχυρισμούς ενδέχεται να δώσουν την εντύπωση στον καταναλωτή ότι έχουν περισσότερα θρεπτικά, φυσιολογικά ή άλλα πλεονεκτήματα για την υγεία από παρόμοια προϊόντα. Αυτό ενδέχεται να ενθαρρύνει τον καταναλωτή να κάνει επιλογές, οι οποίες άμεσα επηρεάζουν τη συνολική κατανάλωση επιμέρους θρεπτικών ή άλλων ουσιών με τρόπο που δεν ανταποκρίνεται στις επιστημονικές συστάσεις. Για την αντιμετώπιση αυτής της δυνητικά ανεπιθύμητης επίδρασης, ενδείκνυται να επιβληθούν ορισμένοι περιορισμοί στην Επισήμανση των τροφίμων.

§ *Δημιουργία ίσων συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά τροφίμων:*

Μέσα σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον το οποίο θα είναι δυναμικό, αποτελεσματικό και καινοτόμο, οι παραγωγοί θα μπορούν να εκμεταλλευτούν πλήρως τη δύναμη της Επισήμανσης για να αυξήσουν τις πωλήσεις τους. Εξασφαλίζεται έτσι, ο θεμιτός ανταγωνισμός στον τομέα των τροφίμων.

§ *Αύξηση της νομικής ασφάλειας για τους επιχειρηματίες*

Υπάρχουν πλέον συγκεκριμένα και σαφώς ορισμένα κριτήρια για τη σωστή Επισήμανση. Αποτέλεσμα αυτού είναι ότι οι επιχειρηματίες κινούνται σε ένα σαφές πλαίσιο και αποφεύγουν λάθη ή ασαφής διατυπώσεις που μπορεί να οδηγήσουν σε επιβολή προστίμων από τις αρχές

§ *Πρώθηση και προστασία της καινοτομίας στον τομέα των τροφίμων*

§ *Διασφάλιση της διαφάνειας και της συνέπειας*

7.2 Τι προβλέπει η νέα Νομοθεσία για τους Ισχυρισμούς και τον τρόπο Επισήμανσής τους στα τρόφιμα

Όπως έχουμε προαναφέρει η νέα νομοθεσία για την Επισήμανση των τροφίμων επικεντρώνεται στους ισχυρισμούς τόσο για την Διατροφή όσο και για την Υγεία. Στόχος είναι η επίτευξη ενός κοινού, εναρμονισμένου θεσμικού πλαισίου στις 25 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σύμφωνα με την Πρόταση του αναμενόμενου Κανονισμού ως **“ισχυρισμός”** ορίζεται:

“ Κάθε μήνυμα ή παράσταση, η οποία δεν είναι υποχρεωτική σύμφωνα με την κοινοτική ή εθνική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης τυχόν εικονικής, γραφικής ή συμβολικής παράστασης, οι οποίες δηλώνουν, υπαινίσσονται ή συνεπάγονται ότι το τρόφιμο έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά”⁶⁶

Για το σκοπό λοιπόν του ενιαίου πλαισίου για τη χρήση των ισχυρισμών θα υπάρχουν πλέον ειδικές προϋποθέσεις, τα **διαθρεπτικά περιγράμματα** (nutrient profiles), υπό τις οποίες θα μπορούν να γίνουν ισχυρισμοί για ένα τρόφιμο αλλά και ένας κατάλογος με ισχυρισμούς, γνωστός ως **θετική λίστα** (positive list), από όπου θα μπορεί μια εταιρεία να επιλέξει ισχυρισμούς χωρίς να ζητήσει ειδική έγκριση.

Αρχικά, λοιπόν, ένα προϊόν θα πρέπει να συμφωνεί με ένα προσδιορισμένο διαθρεπτικό περίγραμμα. Αυτό συνεπάγεται ότι θα πρέπει να έχει συγκεκριμένα μέγιστα όρια (Συνιστώμενη Ημερήσια Δόση - GDA Guideline Daily Amounts)⁶⁷ για τα λιπαρά, τα κορεσμένα λιπαρά και τα trans λιπαρά οξέα, τη ζάχαρη ή το αλάτι. Τα θρεπτικά στοιχεία αλλά και επίπεδα των μέγιστων ορίων τους αναμένεται να οριστικοποιηθούν και να ανακοινωθούν από την Ευρωπαϊκή Ένωση το Δεκέμβριο του 2008.

⁶⁶ COM (2003) 424 τελικό – της 16.7.2003, άρθρο 2, σελ. 18

⁶⁷ **Ημερήσια Συνιστώμενη Δόση** (ΣΗΔ): τυπική ποσότητα θερμίδων και θρεπτικών συστατικών που συνιστάται να καταναλώνει καθημερινά ένας άνθρωπος στα πλαίσια μια υγιούς διατροφής. Οι άνθρωποι διαφέρουν κατά πολλούς τρόπους όπως ηλικία, μέγεθος και επίπεδο φυσικής κατάστασης. Για το λόγο αυτό, οι ΣΗΔ δεν στοχεύουν σε κάθε ένα άτομο ξεχωριστά αλλά δίνουν στους καταναλωτές ένα σημείο αναφοράς.

Τα περιγράμματα και οι όροι χρήσης σύμφωνα με αυτά, θεσπίζονται λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία:

- τις ποσότητες ορισμένων θρεπτικών και άλλων ουσιών, όπως τα λιπαρά, τα σάκχαρα και το αλάτι
- το ρόλο και τη σημασία συγκεκριμένων θρεπτικών στοιχείων στη διαίτα του πληθυσμού ή, ανάλογα με την περίπτωση, στις ανάγκες ορισμένων ομάδων κινδύνου όπως οι διαβητικοί
- τη γενική θρεπτική σύνθεση του τροφίμου και την παρουσία θρεπτικών ουσιών οι οποίες έχει αποδειχθεί επιστημονικά ότι επηρεάζουν την υγεία

Στην παρούσα φάση γίνονται μελέτες και συζητήσεις μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών –καταναλωτές, αρχές, βιομηχανίες τροφίμων- ώστε να βρεθεί ένα κοινά αποδεκτό διαθρεπτικό περίγραμμα. Πολλοί είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι θα πρέπει να υπάρχει και διαφορετικό διαθρεπτικό περίγραμμα για τους ενήλικες και για τα παιδιά.

Ενδεικτικά αναφέρουμε την πρόταση της CIAA για τα GDA, η οποία προτείνει να χρησιμοποιούνται σαν σημείο αναφοράς οι τιμές που έχουν τεθεί για τις γυναίκες:

- Ενέργεια 2000 θερμίδες
- Πρωτεΐνες 50g
- Υδατάνθρακες 270g
- Σάκχαρα 90g
- Λιπαρά 70g
- Κορεσμένα λιπαρά 20g
- Εδώδιμες ίνες 25g
- Αλάτι 6g

Εικόνα 6. Δείγμα διαθρεπτικού περιγράμματος

Αφού ένα τρόφιμο βρίσκεται μέσα στα όρια του διαθρεπτικού περιγράμματος θα μπορεί πλέον να φέρει και ισχυρισμούς. Όλοι οι επιτρεπόμενοι ισχυρισμοί θα βρίσκονται στη θετική λίστα. Η χρήση ισχυρισμών από τη θετική λίστα δεν θα υπόκειται σε διαδικασία έγκρισης. Σε περίπτωση που ένας παραγωγός θα θέλει να χρησιμοποιήσει έναν νέο ισχυρισμό θα πρέπει να καταθέτει ειδική αίτηση για την έγκριση χρήσης του.

Οι ισχυρισμοί Διατροφής και Υγείας βασίζονται και τεκμηριώνονται από γενικώς αποδεκτά επιστημονικά δεδομένα. Οι υπεύθυνοι των επιχειρήσεων τροφίμων θα πρέπει ανά πάσα στιγμή να μπορούν να αποδείξουν ότι οι ισχυρισμοί που έχουν στα τρόφιμά τους αιτιολογούνται από τέτοια δεδομένα. Παράλληλα, οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών μπορούν να ζητούν από τον υπεύθυνο της επιχείρησης τροφίμων ή το άτομο που διαθέτει ένα προϊόν στην αγορά να προσκομίσει όλα τα σχετικά στοιχεία και δεδομένα που θα αποδεικνύουν τη συμμόρφωση με το νέο αυτό Κανονισμό.

Για να διευκολυνθεί η αποτελεσματική παρακολούθηση των τροφίμων που φέρουν ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας, τα κράτη-μέλη μπορούν επίσης να ζητούν από τις εταιρείες να τους κοινοποιούν την ημερομηνία έναρξης διάθεσης του προϊόντος στην αγορά και να διαβιβάζουν υπόδειγμα της ετικέτας που χρησιμοποιείται για το προϊόν.

Όσα τρόφιμα δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του διαθρεπτικού περιγράμματος δεν θα μπορούν, σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία, να φέρουν κανενός είδους ισχυρισμούς.

7.2.1 Προϋποθέσεις για τη χρήση των ισχυρισμών

Ισχυρισμοί Διατροφής:

Είναι όλοι οι ισχυρισμοί που δηλώνουν, υπονοούν ή οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ένα τρόφιμο διαθέτει ιδιαίτερες ευεργετικές διαθρεπτικές ιδιότητες

- Ενέργειας (θερμιδικής αξίας) που παρέχει, παρέχει σε μειωμένο ή αυξημένο ποσοστό, ή δεν παρέχει
- Θρεπτικών και άλλων ουσιών που περιέχει, περιέχει σε μειωμένο ποσό ή δεν περιέχει ορισμένα στοιχεία π.χ. περιέχει Ω-ε, μειωμένα λιπαρά, δεν περιέχει λιπαρά

Για την περίπτωση των ουσιών που δεν είναι θρεπτικά στοιχεία θα μπορούν να γίνουν μόνο ισχυρισμοί “περιέχει...” π.χ. “περιέχει πολυφαινόλες”

Στον παραπάνω κανόνα όμως θα υπάρχουν και κάποιες εξαιρέσεις:

- Στην περίπτωση που μία θρεπτική ουσία βρίσκεται εκτός του διαθρεπτικού περιγράμματος, θα επιτρέπεται η χρήση ισχυρισμών διατροφής με την προϋπόθεση ότι δίπλα στον ισχυρισμό και με κοινό τρόπο παρουσίασης θα υπάρχει η δήλωση “υψηλή περιεκτικότητα σε...”.
- Επιτρέπονται αυτοί που αναφέρονται στη μείωση των λιπαρών, κορεσμένων λιπαρών οξέων, trans λιπαρών οξέων, σακχάρων και αλατιού/νατρίου χωρίς αναφορά στο περίγραμμα, εφόσον συμμορφώνονται με τον κανονισμό

Η παρουσία, μειωμένη περιεκτικότητα ή απουσία ενός θρεπτικού ή άλλου συστατικού θα πρέπει να έχει θετική επίδραση στον ανθρώπινο οργανισμό και επίσης θα πρέπει να περιέχεται στο τρόφιμο σε σημαντική ποσότητα. Σε κάθε περίπτωση οι ισχυρισμοί θα πρέπει να είναι απλοί και εύκολα κατανοητοί από τον μέσο καταναλωτή.

Στην αναμενόμενη Νομοθεσία θα προβλέπονται, τέλος, και οι προϋποθέσεις για τη χρήση συγκριτικών ισχυρισμών Διατροφής. Έτσι, θα μπορεί πλέον να γίνει διάκριση μεταξύ τροφίμων που είναι πραγματικά ευεργετικά για τη διατροφή και την υγεία και των τροφίμων που έχουν αυξημένα ποσοστά λιπαρών και σακχάρων. Μοναδική προϋπόθεση για τη χρήση των συγκριτικών ισχυρισμών είναι ότι η σύγκριση πρέπει να γίνεται μόνο μεταξύ τροφίμων της ίδιας κατηγορίας και να αφορά στην ίδια ποσότητα τροφίμου.

Ισχυρισμοί για την Υγεία:

Είναι όλοι οι ισχυρισμοί που δηλώνουν, υπονοούν ή οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει σχέση μεταξύ μιας κατηγορίας τροφίμων, ενός τροφίμου ή ενός συστατικού του τροφίμου και της Υγείας.

Οι ισχυρισμοί για την Υγεία που περιγράφουν ή αναφέρονται:

- στο ρόλο των θρεπτικών ή άλλων ουσιών στην ανάπτυξη, εξέλιξη και λειτουργία του σώματος
- στις ψυχολογικές λειτουργίες και λειτουργίες συμπεριφοράς
- στο αδυνάτισμα, τον έλεγχο βάρους, μείωση/ αύξηση του αισθήματος της πείνας

μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο αν συμπεριλαμβάνονται στη θετική λίστα. Η θετική λίστα για τους ισχυρισμούς Υγείας αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2009 δηλαδή ένα χρόνο αργότερα από την αντίστοιχη για τους ισχυρισμούς Διατροφής.

Σημαντικό στοιχείο στην αναμενόμενη αυτή νομοθεσία είναι και η προσπάθεια που καταβάλλεται για την ειδική προστασία των παιδιών. Έτσι, οι ισχυρισμοί που αναφέρονται στην ανάπτυξη των παιδιών π.χ. “βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν γερά κόκκαλα”, θα πρέπει υποχρεωτικά να περνάνε από διαδικασία έγκρισης.

Σε κάθε περίπτωση απαγορεύονται οι ισχυρισμοί σχετικά με την καταπολέμηση ασθενειών ενώ οι ισχυρισμοί για την Υγεία θα πρέπει αν συνοδεύονται από τα ακόλουθα:

- μία δήλωση που θα υπογραμμίζει τη σημασία της ισορροπημένης διατροφής και του υγιούς τρόπου ζωής
- την ποσότητα του τροφίμου και τη συχνότητα με την οποία αυτή πρέπει να λαμβάνεται ώστε να επιτυγχάνονται τα θετικά αποτελέσματα που περιγράφει ο ισχυρισμός
- ειδική προειδοποίηση σε περίπτωση που η υπερ-κατανάλωση οδηγεί σε κίνδυνο για την υγεία
- για τους ισχυρισμούς σχετικά με τη μείωση κινδύνου εμφάνισης μιας ασθένειας, να υπάρχει μία δήλωση ότι με κάθε αλλαγή σε έναν από τους υπόλοιπους παράγοντες κινδύνου τα αποτελέσματα από τη λήψη του τροφίμου δεν θα έχουν την αναμενόμενη επίδραση

7.2.2 Γραφική απεικόνιση της Συνιστώμενης Ημερήσιας Δόσης

Με βάση την προσπάθεια για φιλικότερες στη χρήση ετικέτες τροφίμων υπάρχει μια πρωτοβουλία από την CIAA και διάφορες εταιρείες ώστε να καταλήξουν σε ένα κοινό και εύληπτο τρόπο παρουσίασης.

Για το λόγο αυτό, έχουν ήδη δοθεί κάποιες οδηγίες και οι οποίες αν και δεν είναι τελικές δίνουν σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο παρουσίασης των δεδομένων στο μπροστινό και στο πίσω μέρος της συσκευασίας.

Μπροστινή όψη συσκευασίας:

Οι ετικέτες των τροφίμων και των ποτών προτείνεται να παρουσιάζουν στη μπροστινή όψη της συσκευασίας τους, ένα απλό, αμερόληπτο εικονίδιο (Εικόνα 3) που θα παρέχει στους καταναλωτές πληροφορίες για τις θερμίδες ανά μερίδα και την ανάλογη Συνιστώμενη Ημερήσια Δόση. Έτσι, ο καταναλωτής με μια πρώτη ματιά θα παίρνει άμεσα πληροφορίες για το προϊόν που αγοράζει.

Εικόνα 7. Παράδειγμα εικονιδίου στην μπροστινή όψη συσκευασίας

Πίσω όψη συσκευασίας:

Όσον αφορά την πίσω όψη της συσκευασίας, αυτή προτείνεται να περιλαμβάνει τα ακόλουθα δεδομένα (Εικόνες 4 και 5).

- Πίνακα διαθρεπτικής Επισήμανσης που θα περιλαμβάνει ενέργεια (θερμίδες), πρωτεΐνες, υδατάνθρακες, σάκχαρα, λιπαρά, κορεσμένα λιπαρά, εδώδιμες ίνες και νάτριο/αλάτι. Δίπλα σε κάθε θρεπτική ουσία θα υπάρχει και ένα εικονίδιο. Πιστεύεται ότι μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, οι καταναλωτές θα έχουν πλέον εκπαιδευτεί στο νέο αυτό τρόπο παρουσίασης και θα καταλαβαίνουν από τα εικονίδια και μόνο για ποια θρεπτική ουσία πρόκειται.
- Διαθρεπτικές πληροφορίες για μία μερίδα ανά 100g/100ml. Ο παραγωγός φέρει αποκλειστικά την ευθύνη για τον προσδιορισμό της μερίδας ώστε αυτή να αντικατοπτρίζει την ποσότητα που αναμένεται να καταναλώσει ένας καταναλωτής σε μία ημέρα
- Συνιστώμενη Ημερήσια Δόση

Nutrition Information/Nutrition Information/Nutrition Information	100g	30g (serving/serving/serving)	% GDA* – 30g
 Energy/Energy/Energy	2210kJ/530kcal	663kJ/159kcal	8%
 Protein/Protein/Protein	6.6g	1.9g	0.0%
 Carbohydrate/Carbohydrate/ Carbohydrate	58.5g	17.5g	0.0%
 Sugars/Sugars/Sugars	57.5g	17.3g	19.2%
 Fat/Fat/Fat	29.5g	8.9g	12.6%
 Saturates/Saturates/Saturates	17.5g	5.3g	26.3%
 Fibre/Fibre/Fibre	1.8g	0.5g	0.0%
 Sodium/Sodium/Sodium	0.2g	0.1g	2.5%

30g
159 kcal
8% GDA*

*GDA = Guideline Daily Amount representing the approximate amount of calories and nutrients required for a balanced diet. Figures given are for an average adult. The nutritional needs may be higher or lower, based on gender, age, level of physical activity and other factors.

Εικόνα 8. Παράδειγμα πίσω όψης συσκευασίας

Για τις πολύ μικρές συσκευασίες όπου δεν υπάρχει αρκετός χώρος για την παράθεση όλων αυτών των πληροφοριών, οι παραγωγοί θα μπορούν να παραπέμπουν τους καταναλωτές σε κάποιο διαδικτυακό τόπο ή σε γραμμή εξυπηρέτησης πελατών.

Τέλος, συστήνεται στις επιχειρήσεις να χρησιμοποιούν τις Συνιστώμενες Ημερήσιες Δόσεις που αφορούν ένα ενήλικο άτομο⁶⁸ διευκρινίζοντας ότι τα δεδομένα αυτά είναι ενδεικτικά και μπορεί να είναι υψηλότερα ή χαμηλότερα ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και άλλους παράγοντες.

⁶⁸ ΣΗΔ για ενήλικες: η πρόταση της CIAA για τη Διαθρεπτική Επισήμανση χρησιμοποιεί τα νούμερα που αφορούν τις ανάγκες ενήλικου ατόμου. Η χρήση δεδομένων μόνο για ενήλικα άτομα μειώνει την πολυπλοκότητα της ετικέτας και δεν καταλαμβάνει μεγάλο χώρο στην ετικέτα. Όταν αναφέρεται ενήλικο άτομο εννοείται γυναίκα με βάση την παραδοχή ότι οι ημερήσιες ανάγκες μιας γυναίκας βρίσκονται ανάμεσα σε αυτές ενός παιδιού και ενός άντρα.

Εικόνα 9. Πρόταση της CIAA για την πίσω όψη της συσκευασίας τροφίμων

The voice of the European food and drink industry

<i>Nutrition Information</i>		
Typical Values	Per 100 ml	Per serving (1 bowl, 250 ml)
Energy	56 kcal 240 kJ	140 kcal 600 kJ
Protein	4.5 g	11.3 g
Carbohydrate	8.8 g	22.0 g
of which sugars	1.2 g	3.0 g
Fat	0.4 g	1.0 g
of which saturates	0.1 g	0.3 g
Fibre	1.9 g	4.8 g
Sodium	0.1 g	0.3 g

A 250 ml serving provides

Energy	Sugars	Fat	Saturates	Sodium
140 Cal	3.0g	1.0g	0.3g	0.3g
7%	3%	1%	1%	10%

of an adult's guideline daily amount *

* The nutritional needs of individuals may be higher or lower,
based on gender, age, level of physical activity and other factors.

CIAA Nutrition Labelling Meeting / 18 Sep 2006

Β. Η ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΣΤΑ ΓΕΝΕΤΙΚΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΤΡΟΦΙΜΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ενώ την τελευταία χιλιετία ο άνθρωπος δεν έχει αλλάξει βιολογικά, οι διατροφικές του συνήθειες έχουν αλλάξει δραματικά τα τελευταία 50 χρόνια. Έτσι, σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, πραγματοποιήθηκε μια πραγματική έκρηξη στην καλλιέργεια των Γενετικά Τροποποιημένων φυτών χωρίς να είναι απόλυτα επιβεβαιωμένο ότι τα προϊόντα αυτά δεν επηρεάζουν αρνητικά την υγεία καθώς επίσης δεν είναι απόλυτα γνωστές οι μακροχρόνιες επιπτώσεις τους στη χλωρίδα και την πανίδα.

Όπως έχουμε ήδη προαναφέρει, είναι πολύ σημαντικό οι καταναλωτές να ενημερώνονται για τα τρόφιμα και για τον τρόπο που αυτά παρασκευάζονται. Η πληροφορία αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν αναφερόμαστε στα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα.

Επειδή τα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα είναι εξ ορισμού επεξεργασμένα με τρόπους οι οποίοι δεν είναι απολύτως ξεκάθαροι και επειδή δεν υπάρχει μέθοδος να ξεχωρίσει ο καταναλωτής τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα από τα υπόλοιπα, η Επισήμανση είναι ο μόνος οδηγός που μας καθοδηγεί στην τελική μας απόφαση για την αγορά ενός τροφίμου.

Στην Ευρώπη, μια σειρά από ασύνδετες μεταξύ τους διατροφικές κρίσεις (διοξίνες, νόσος των τρελών αγελάδων, κ.α.) κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 δημιούργησαν στους καταναλωτές μία αρνητική αντίληψη για την ασφάλεια και υγιεινή των τροφίμων ενώ παράλληλα διέβρωσαν την εμπιστοσύνη του κοινού στις κυβερνήσεις. Το γενικότερο αυτό αρνητικό κλίμα αποτέλεσε και αφορμή να πυροδοτηθούν νέες συζητήσεις για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και την επίδρασή τους στο φυσικό περιβάλλον (ειδικότερα στη βιοποικιλότητα), την υγιεινή και ασφάλεια των τροφίμων καθώς και το δικαίωμα στην ενημέρωση. Η αντίδραση όμως αυτή μπορεί ακόμη να οφείλεται στην καινοτομία που επέφεραν τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα αλλά και σε πολιτισμικούς παράγοντες που σχετίζονται με τα τρόφιμα και τη διατροφή γενικότερα. Επιπλέον, ο κακός

χειρισμός της νόσου των τρελών αγελάδων οδήγησε πολλούς καταναλωτές στη σκέψη ότι η επιστήμη δεν μπορεί να εγγυηθεί την ποιότητα⁶⁹.

Σε μία προσπάθεια καλύτερης ενημέρωσης των καταναλωτών η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει το δικαίωμά τους στην ενημέρωση και τη σωστή Επισήμανση. Από το 1997 η Κοινοτική νομοθεσία έκρινε ως υποχρεωτική την Επισήμανση για τα παρακάτω Γενετικά Τροποποιημένα προϊόντα:

1. Προϊόντα που παρασκευάζονται από Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς ή περιέχουν Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς
2. Προϊόντα για την παραγωγή των οποίων χρησιμοποιήθηκαν Γενετικά Τροποποιημένα προϊόντα και ένα μέρος του DNA ή πρωτεΐνες του υπάρχουν στο τελικό τρόφιμο.

Το 1999 και στις αρχές του 2000, διάφορες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης άρχισαν τη σήμανση των τροφίμων που περιέχουν γενετικά τροποποιημένα συστατικά. Η αρχή έγινε από τη Δανία, τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιταλία και το Λουξεμβούργο που ζήτησαν να υπάρξουν κανονισμοί σήμανσης και διαδικασίες ιχνηλασιμότητας πριν την έγκριση και απελευθέρωση εντός της γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Από τότε και άλλες χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία) συμφώνησαν και υποστήριξαν τη θέση αυτή.

Κοινωνικές πιέσεις, από ομάδες πολιτών και ακτιβιστών, έχουν δημιουργήσει ένα σημαντικό υπόστρωμα κοινωνικής αντίδρασης, κυρίως στην Ευρώπη, με κύριο αίτημα την παροχή πληροφόρησης και το δικαίωμα επιλογής στην εισαγωγή και χρήση γενετικά τροποποιημένων τροφίμων, και άρα στη σχετική σήμανση των συγκεκριμένων προϊόντων.

Οι δύο μεγαλύτερες, παγκοσμίως, βιομηχανίες τροφίμων, η Unilever UK και η Nestle UK, έχουν δεσμευτεί για τη μη αποδοχή γενετικά τροποποιημένων

69

συστατικών στα προϊόντα τους. Το μεγαλύτερο super market της Ισπανίας, Pysca, έχει επίσης απορρίψει την παράθεση γενετικά τροποποιημένων τροφίμων μεταξύ των προϊόντων του. Οι περισσότερες Ευρωπαϊκές αλυσίδες τροφίμων αποφάσισαν τη απαγόρευση χρήσης γενετικά τροποποιημένων συστατικών στα προϊόντα που διαθέτουν με το δικό τους brand name.

Ο Βρετανικός Ιατρικός Σύλλογος, ήταν από τους πρώτους ιατρικούς φορείς που σχολίασαν τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα. Η ανακοίνωσή του ανέφερε ότι δε γνωρίζουμε ακόμα αν και κατά πόσο υπάρχουν κίνδυνοι, είτε για την υγεία, είτε για το περιβάλλον, που σχετίζονται με την παρασκευή και κατανάλωση γενετικά τροποποιημένων τροφίμων, και επομένως θα πρέπει να υπάρχει προσοχή στη χρήση τους. Η ανακοίνωση αυτή έγινε δεκτή με αρνητικά σχόλια στις ΗΠΑ, καθώς ανέφερε επιπλέον ότι θα έπρεπε να απαγορευτεί η εισαγωγή τέτοιων προϊόντων εφόσον οι παραγωγοί τους, ή οι χώρες στις οποίες παράγονται, αρνηθούν να προχωρήσουν σε σήμανση των προϊόντων αυτών, ως περιέχοντα γενετικά τροποποιημένα συστατικά.

Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι στην Ευρώπη, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, υπάρχει ισχυρή και αποτελεσματική πίεση εναντίον της χρήσης γενετικά τροποποιημένων τροφίμων. Όμως παρά τις επιτυχίες αυτές προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης μιας πιο προσεκτικής και επιφυλακτικής τάσης απέναντι στα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα, υπάρχει συνεχώς αυξανόμενη πίεση από τις ΗΠΑ και τις εκεί εγκατεστημένες εταιρείες βιοτεχνολογίας, για την απελευθέρωση των εισαγωγών των συγκεκριμένων προϊόντων. Πολλοί φοβούνται ότι ενώ η επιχείρει να προστατεύσει το καταναλωτικό της κοινό, οι απειλές των ΗΠΑ για προσφυγή στο WTO, αλλά και το κλίμα που έχει διαμορφωθεί μπορεί να οδηγήσουν είτε σε υποχώρηση των Ευρωπαϊκών κρατών είτε σε καθυστέρηση της ολοκλήρωσης της σχετικής νομοθεσίας⁷⁰.

Στο σημείο αυτό είναι πάντως σημαντικό να αναφερθούμε και στον ουσιαστικό ρόλο που διαδραματίζουν τα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα στο σύγχρονο κόσμο καθώς και στο γεγονός ότι είναι πλέον πολύ δύσκολο να

⁷⁰ Τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και η διεθνής οικονομία, του **Anup Shah**, 6/03/2004, πηγή: globalissues.com

απομακρυνθούν από την τροφική αλυσίδα. Η χρήση των Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων έχει αυξήσει την απόδοση βασικών και ευρείας χρήσεως προϊόντων σε πολλά σημεία του πλανήτη καταπολεμώντας την πείνα και τις ασθένειες. Τα Γενετικά Τροποποιημένα προϊόντα ωριμάζουν με αργότερους ρυθμούς με αποτέλεσμα να μπορούν να μεταφερθούν ευκολότερα σε απομακρυσμένες περιοχές χωρίς να αλλοιώνονται. Τέλος, τα γενετικά τροποποιημένα φυτά απαιτούν μικρότερες ποσότητες εντομοκτόνων και φυτοφάρμακα συμβάλλοντας έτσι στην προστασία του περιβάλλοντος.

Αν θέλαμε να κάνουμε λοιπόν μια συνοπτική αναφορά στα πιθανά πλεονεκτήματα της Γενετικής Τροποποίησης θα λέγαμε ότι αυτά είναι τα ακόλουθα⁷¹ .:

- Οι Γ.Τ. καλλιέργειες, που ανθίστανται, στα παράσιτα και δίνουν μεγαλύτερες σοδειές, θα μπορούσαν να δώσουν περισσότερη τροφή, για την διατροφή του πληθυσμού, παγκοσμίως.
- Τα φυτά θα μπορούσαν να τροποποιηθούν, για να παράγουν περισσότερο θρεπτικά ή πιο υγιεινά τρόφιμα.
- Τα Γ.Τ. φυτά θα μπορούσαν να αναπτυχθούν, για να επιβιώσουν, σε ακραίες συνθήκες, όπως ξηρασία.
- Τα παρασιτοκτόνα και τα ζιζανιοκτόνα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν, λιγότερο.
- Τα Γ.Τ. τρόφιμα θα μπορούσαν να έχουν θετικές επιπτώσεις, στην υγεία, όπως η κατασκευή βρώσιμων εμβολίων.
- Τα Γ.Τ. τρόφιμα θα μπορούσαν να δώσουν φθηνότερα, καλύτερης ποιότητας και πιο νόστιμα φαγητά.

Δεν θα πρέπει όμως ποτέ να ξεχνάμε ότι το χρονικό διάστημα της ύπαρξης των Γενετικά Τροποποιημένων προϊόντων είναι σχετικά σύντομο και δεν υπάρχουν ακόμη εκτενείς επιστημονικές έρευνες που να καθιστούν τα τρόφιμα αυτά απόλυτα ασφαλή για τον ανθρώπινο οργανισμό. Έτσι λοιπόν

⁷¹ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε ιστοσελίδα http://www.kepka.org/Grk/info/Nutricion/nut006_015.htm

είναι σημαντικό να παραθέσουμε και τους πιθανούς κινδύνους της Γενετικής Τροποποίησης:

- Δεν γνωρίζουμε αρκετά για το τι θα συμβεί, στα γονίδια, που εισάγονται, στις Γ.Τ. καλλιέργειες.
- Η ανάπτυξη των Γ.Τ. καλλιεργειών, σε μεγάλη κλίμακα, μπορεί να έχει επιπτώσεις, στην βιοποικιλότητα, την ισορροπία της φύσης, την πανίδα και το περιβάλλον.
- Τα γονίδια, από τις Γ.Τ. καλλιέργειες, θα μπορούσαν να μεταφερθούν, σε μη Γ.Τ. καλλιέργειες και άλλα φυτά, που αναπτύσσονται, κοντά.
- Τα γονίδια αντοχής, στα αντιβιοτικά, θα μπορούσαν να επιβαρύνουν το πρόβλημα της αντοχής των παθογόνων, σε αντιβιοτικά.
- Οι τοξίνες και αλλεργίες μπορούν να αυξηθούν, να μεταφερθούν ή να παραχθούν ως αποτέλεσμα γενετικής τροποποίησης.

Γεγονός είναι πάντως ότι καθημερινά γνωρίζουμε όλο και περισσότερα στοιχεία – θετικά ή αρνητικά- για τα γενετικά τροποποιημένα προϊόντα και οι συζητήσεις γύρω από αυτό το θέμα πολλαπλασιάζονται και εντείνονται.

Ζώνες ελεύθερες Γ.Τ.Ο

Η Ευρώπη, έχει, ήδη, υιοθετήσει ένα μεγάλο μέρος του απαραίτητου νομοθετικού πλαισίου, για τους Γ.Τ.Ο., αλλά δεν είναι αρκετό. Η Οδηγία 2001/18, που επιτρέπει, στις εθνικές ή περιφερειακές κυβερνήσεις, να εξαιρέσουν γεωγραφικές περιοχές, από την εισαγωγή συγκεκριμένων Γ.Τ. καλλιεργειών, δεν μπορεί να λειτουργήσει, ως ομπρέλα προστασίας, απέναντι σε όλες τις μελλοντικές καλλιέργειες, γιατί πρέπει κάθε περίπτωση να εξετάζεται, χωριστά και να απαγορεύεται η καλλιέργεια, μόνο λόγω περιβαλλοντικών κινδύνων. Το δικαίωμα των Καταναλωτών, στην επιλογή, δε λαμβάνεται υπόψη. Κάποιες κυβερνήσεις, όπως της Γερμανίας, της Δανίας, της Ιταλίας και του Λουξεμβούργου, θεσμοθέτησαν συγκεκριμένες διατάξεις, για τις αποστάσεις ανάμεσα σε Γ.Τ. και μη Γ.Τ. καλλιέργειες, την ευθύνη του καλλιεργητή Γ.Τ.Ο. απέναντι στους καλλιεργητές μη Γ.Τ.Ο. κ.λπ. Παρότι εξετάζεται η δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ρυθμίσει αυτά τα θέματα

με ευρωπαϊκή νομοθεσία, προς το παρόν η εφαρμογή της Οδηγίας 2001/18 εξαρτάται από τον εθελοντισμό των εθνικών ή περιφερειακών κυβερνήσεων.

- Στην Ευρώπη, 100 περιφέρειες και περισσότερες από 3.500 υπο-περιφέρειες έχουν αυτοανακηρυχθεί ελεύθερες Γ.Τ.Ο. ζώνες.
- Στην Καλιφόρνια, εκστρατείες πολιτών έχουν, ως αποτέλεσμα, την ανακήρυξη των περιοχών του Μεντροσίνο, του Τρίνιτι και του Μαρίν, ως ζώνες ελεύθερες Γ.Τ.Ο. Όμως οι εταιρίες βιοτεχνολογίας πιέζουν την αμερικανική κυβέρνηση να συντρίψει αυτές και οποιοσδήποτε άλλες παρόμοιες μελλοντικές κινήσεις πολιτών.
- Στη Βραζιλία, ο Κυβερνήτης του Παρανά, πιέζει την κυβέρνηση να ανακηρύξει την περιοχή αυτή ζώνη ελεύθερη Γ.Τ.Ο.
- Στον Καναδά, η κυβέρνηση της νήσου του Πρίγκιπα Εδουάρδου διεξάγει δημοψήφισμα, για να ανακηρυχθεί η περιοχή ελεύθερη Γ.Τ.Ο.

2. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Το έναυσμα για τη δημιουργία της γενετικής μηχανικής δόθηκε από μια σειρά διαδοχικών επιστημονικών ανακαλύψεων που περιλαμβάνει από το βραβείο Νόμπελ για την ανακάλυψη του DNA μέχρι την πρώτη παραγωγή του γενετικά συνδυασμένου βακτηρίου ⁷².

Το πρώτο γενετικά τροποποιημένο προϊόν που παράχθηκε για εμπορικούς σκοπούς ήταν μια τομάτα με το όνομα FlavrSavr από την εταιρεία Calgene, ΗΠΑ. Η εταιρεία Calgene υπέβαλλε στην US Food and Drug Administration το προϊόν για έλεγχο το 1992 και αφού η συγκεκριμένη αρχή το έκρινε αβλαβές για την υγεία των καταναλωτών, χωρίς να απαιτεί την επισήμανσή του ως γενετικά τροποποιημένο, το FlavrSavr κυκλοφόρησε στην αγορά το 1994. Η αντίδραση της κοινής γνώμης τότε, για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα, ήταν από μηδενική έως ελάχιστη αλλά τελικά το προϊόν αποσύρθηκε το 1997 γιατί ήταν γευστικά υποδεέστερο.

Από τότε μέχρι σήμερα τα γενετικά τροποποιημένα φυτά καλλιεργούνται για εμπορικούς σκοπούς σε περισσότερες από 40 χώρες, σε 6 ηπείρους. Το 2000 περίπου 442.000 km² καλλιεργούνταν με γενετικά τροποποιημένα φυτά, ανθεκτικά στα έντομα και τα ζιζάνια, όπως σόγια, καλαμπόκι, βαμβάκι και canola. Άλλα φυτά που έχουν καλλιεργηθεί πειραματικά είναι ένα είδος γλυκοπατάτας ανθεκτικό σε ιούς, ρύζι πλούσιο σε σίδηρο και βιταμίνες και μια πληθώρα φυτών ανθεκτικά σε ακραίες καιρικές συνθήκες.

Μεταξύ 1996 και 2001 η συνολική έκταση γης με γενετικά τροποποιημένα φυτά αυξήθηκε κατά 30 φορές (από 17.000 km² σε 520.000 km²) ενώ το 2003 είχε φτάσει τα 676.000 km². Τα κυριότερα γενετικά τροποποιημένα φυτά που καλλιεργούνται διεθνώς είναι η σόγια, το βαμβάκι και η ελαιοκράμβη ενώ οι γενετικές τροποποιήσεις αφορούν κυρίως τη διαχείριση των ζιζανίων, την προστασία από τα έντομα ή το συνδυασμό αυτών. Η καλλιέργεια τροποποιημένης σόγιας το 2001 αντιπροσώπευε το 63%, το καλαμπόκι το

⁷² Βλέπε σχετικά <http://en.wikipedia.org/wiki/FlavrSavr>

19% και το βαμβάκι το 13%. Το 2004 η έκταση των γενετικά τροποποιημένων καλλιεργειών ήταν 809.000 km² εκ των οποίων τα 2/3 ήταν στην Αμερική.

Το 2001 τέσσερις χώρες αντιπροσώπευαν το 99% των γενετικά τροποποιημένων καλλιεργειών: Ηνωμένες Πολιτείες (68%), Αργεντινή (22%), Καναδάς (6%) και Κίνα (3%). Εκτιμάται ότι το 70% των τροφίμων που βρίσκονται στα ράφια των super markets των Ηνωμένων Πολιτειών περιέχουν γενετικά τροποποιημένα συστατικά. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η Αγροτική Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών που υπολογίζει ότι περίπου το 75% των τροφίμων στη χώρα περιέχει τουλάχιστον ένα γενετικά τροποποιημένο συστατικό.

Οι μελλοντικές εφαρμογές της γενετικής μηχανικής περιλαμβάνουν μπανάνες που παρέχουν προστασία από την Ηπατίτιδα Β, ψάρια τα οποία μεγαλώνουν ταχύτερα, δέντρα που μπαίνουν νωρίτερα σε ηλικία καρποφορίας αλλά και φυτά από τα οποία παράγονται νέα πλαστικά με μοναδικές ιδιότητες. Η επόμενη δεκαετία μπορεί να μας φέρει αλματώδεις εξελίξεις στην ανάπτυξη των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων καθώς οι επιστήμονες τελειοποιούν την αποκωδικοποίηση του DNA και πειραματίζονται με νέους γενετικούς συνδυασμούς.

Ορισμένες κυβερνήσεις διαφωνούν με τις απαιτήσεις για την ανιχνευσιμότητα και την Επισήμανση των Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων. Για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ιαπωνία απαιτούν συγκεκριμένο τρόπο Επισήμανσης ενώ οι υπηρεσίες των Ηνωμένων Πολιτειών πιστεύουν ότι κάτι τέτοιο δεν είναι απαραίτητο και δεν έχει κανένα όφελος.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέχρι σήμερα δεν υπήρχε κοινοτική νομοθεσία που να αφορά τη χρήση γενετικά τροποποιημένου υλικού σε ζωοτροφές, κάτι που αλλάζει όμως με την καινούργια νομοθεσία, η οποία επιβάλλει την εφαρμογή διαδικασιών έγκρισης Γενετικά Τροποποιημένων Ζωοτροφών, ανάλογων με αυτών της έγκρισης Γενετικά Τροποποιημένων Τροφίμων. Παρόλα αυτά, οκτώ Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί έχουν εγκριθεί σύμφωνα με την Οδηγία 90/220/ΕΚ για χρήση τους στις ζωοτροφές.

Πιο συγκεκριμένα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι κυριότερες γενετικές τροποποιήσεις που μέχρι τώρα έχουν εγκριθεί αφορούν:

- § Σόγια και αραβόσιπο τύπου Roundup Ready (αντοχή στο glyphosate), για εισαγωγή και κατανάλωση και όχι για καλλιέργεια.
- § Ελαιοκράμβη τύπου Liberty Link (αντοχή στο glufosinate) για καλλιέργεια και για κατανάλωση.
- § Αραβόσιπο τύπου Bt (προστασία από έντομα) για καλλιέργεια και κατανάλωση, που από το 1998 καλλιεργείται ευρέως στην Ισπανία και σε περιορισμένη κλίμακα σε Γερμανία και Γαλλία.

Πάντως στην Ελλάδα μέχρι τώρα δεν καλλιεργείται κανένα γενετικά τροποποιημένο φυτό σε εμπορική κλίμακα. Επιπλέον, με την επιβολή του Moratorium, οι ελάχιστες άδειες πειραματισμού που είχαν χορηγηθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ την περίοδο 1997-98 δεν συνεχίστηκαν, σε αντίθεση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου η διενέργεια τέτοιων πειραμάτων συνεχίστηκε για τις κυριότερες καλλιέργειες της κάθε χώρας.

Η κατάσταση αυτή, όπως είναι ευνόητο, δημιούργησε ένα σημαντικό κενό στην ελληνική επιστημονική έρευνα γιατί στέρησε τη χώρα μας από τη δυνατότητα να αξιολογήσει τη νέα αυτή τεχνολογία κάτω από τις ελληνικές συνθήκες,

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση “των δεκαπέντε”, η μόνη καλλιέργεια που μέχρι τώρα καλλιεργείται σε εμπορική κλίμακα είναι ο αραβόσιπος τύπου Bt (για προστασία από τις κάμπιες) που εγκρίθηκε το 1998 και καλλιεργείται κυρίως στην Ισπανία. Είναι αξιοσημείωτο ότι πρόσφατα ενεγράφησαν στον Κοινό Κατάλογο ποικιλιών Καλλιεργούμενων Ειδών της Ευρωπαϊκής Ένωσης 17 γενετικά τροποποιημένες ποικιλίες αραβοσίτου (από διάφορες εταιρείες σπόρων) που φέρουν την εγκεκριμένη γενετική τροποποίηση MON810, τύπου Bt για προστασία από έντομα. Αυτό αποτελεί μια ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη που σηματοδοτεί την ελεύθερη διακίνηση και καλλιέργεια οποιουδήποτε από τα 17 αυτά υβρίδια, χωρίς κανένα περιορισμό, από νομικής τουλάχιστον πλευράς. Αναμένεται δε ότι από το 2005 θα αρχίσει σε εμπορική κλίμακα η

καλλιέργεια των υβριδίων αυτών σε πολλές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν πρόβλημα από έντομα του στελέχους.

Για την Ελλάδα, ένας ρεαλιστικός στόχος είναι να οργανωθούν – με πρωτοβουλία των ενδιαφερόμενων εταιρειών σπόρων σε συνεργασία με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και με τα αρμόδια ερευνητικά και επιστημονικά ιδρύματα- αποδεικτικές εφαρμογές, έτσι ώστε να γίνει η αξιολόγηση της τεχνολογίας αυτής από αξιόπιστους φορείς, κάτω από τις συνθήκες της χώρας μας. Σε κάθε περίπτωση, εκτιμάται ότι η Ελλάδα, ως ισότιμο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν πρέπει και δεν μπορεί να απομονωθεί και να είναι αμέτοχη στις εξελίξεις.

3. ΟΡΙΣΜΟΙ

3.1 Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί

Οργανισμός:

“κάθε βιολογική οντότητα ικανή προς αναπαραγωγή ή προς μεταφορά γενετικού υλικού”⁷³

Γενετικώς τροποποιημένος οργανισμός (ΓΤΟ):

“οργανισμός, εξαιρουμένων των ανθρωπίνων όντων, του οποίου το γενετικό υλικό έχει τροποποιηθεί κατά τρόπο που δεν συμβαίνει φυσιολογικά με τη σύζευξη ή/και το φυσιολογικό ανασυνδυασμό”⁷⁴.

Σύμφωνα με τη Γερμανική νομοθεσία⁷⁵ οι Γενετικά Τροποποιημένοι οργανισμοί είναι αυτοί των οποίων το γενετικό υλικό έχει μεταβληθεί κατά τρόπο που δεν συμβαίνει στη φύση υπό κανονικές συνθήκες. Ο Γενετικά Τροποποιημένος οργανισμός πρέπει να είναι μια βιολογική μονάδα που να μπορεί να πολλαπλασιάζεται ή να μπορεί να μεταφέρει το γενετικό της υλικό.

3.2 Γενετικά Τροποποιημένα Τρόφιμα

Ένα τρόφιμο χαρακτηρίζεται ως **γενετικά τροποποιημένο** όταν ολόκληρο ή μέρος του προέρχεται από έναν γενετικά τροποποιημένο οργανισμό (π.χ. φυτό ή μικροοργανισμό)⁷⁶.

Σύμφωνα με άλλη πηγή⁷⁷, ο όρος «Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα» αναφέρεται σε προϊόντα που έχουν παραχθεί με τη βοήθεια της

^{67, 74} ΕΕ L 106 της 17/04/2001. Οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον και την κατάργηση της οδηγίας 90/220/ΕΟΚ του Συμβουλίου - Δήλωση της Επιτροπής.

⁷⁵ Gentechnikgesetz (GenTG) from 20.06.90 (Genetic Technique Law)

⁷⁶ Βλέπε σχετικά http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

⁷⁷ Περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα <http://dsp-psd.communication.gc.ca/Collection-R/LoPBdP/BP/prb9912-e.htm>

βιοτεχνολογίας. Επειδή όμως η βιοτεχνολογία περιλαμβάνει έναν μεγάλο αριθμό μεθόδων και εφαρμογών, τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα θεωρούμε ότι βασίζονται στην γενετική μηχανική. Αυτό σημαίνει ότι, γενετικό υλικό έχει τροποποιηθεί ή γονίδια (ζωικά, φυτικά ή μικροοργανισμών) από έναν οργανισμό έχουν μεταφερθεί σε έναν άλλο.

4. ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΓΕΝΕΤΙΚΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

4.1 Εισαγωγή

Πώς γνωρίζουν οι καταναλωτές ότι ένα τρόφιμο είναι γενετικά τροποποιημένο; Οι τομάτες στην κατσαρόλα μας και το λάδι στο τηγάνι είναι και τα δύο πιθανώς τροποποιημένα. Ακόμη και το αναψυκτικό μπορεί να περιέχει σιρόπι από γενετικά τροποποιημένο αραβόσιτο. Χωρίς επισήμανση που να ενημερώνει τους καταναλωτές για τη φύση του προϊόντος, απλά δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τι ακριβώς τρώμε.

Για το σκοπό αυτό και για το λόγο ότι το δικαίωμα των πολιτών και καταναλωτών στη γνώση διακυβέβεται, η σημασία που δίνεται πλέον στις ετικέτες των τροφίμων συνεχώς αυξάνεται. Η απόφαση των ΗΠΑ για τη μη επισήμανση των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων θεωρείται από μεγάλο μέρος των καταναλωτών ως μη δημοκρατική και ότι εξασφαλίζει μόνο τα συμφέροντα των μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών⁷⁸.

Σήμερα κατά γενική παραδοχή, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει το πιο αυστηρό και αξιόπιστο σύστημα στον κόσμο για την αξιολόγηση, τον έλεγχο και την έγκριση των γενετικά τροποποιημένων φυτών και προϊόντων τους. Μεταξύ άλλων, το σύστημα αυτό διέπεται από την οδηγία 2001/18/EK⁷⁹ που αναφέρεται στη «Σκόπιμη απελευθέρωση στο περιβάλλον γενετικά τροποποιημένων οργανισμών» καθώς και στους δύο Κανονισμούς, 1829 και 1830 του 2003, που ορίζουν αντίστοιχα την αυστηρή διαδικασία έγκρισης και την εφαρμογή του συστήματος της ιχνηλασιμότητας και υποχρεωτικής σήμανσης των Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων και ζωοτροφών.

Από το 1997 η επισήμανση της παρουσίας Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί στα τρόφιμα είναι υποχρεωτική. Από τις 17.10.2002 η οδηγία

⁷⁸ Your right to know. Genetically Engineered food: Changing the nature of Nature, 1999

⁷⁹ ΕΕ L 106 της 17/04/2001. Οδηγία 2001/18/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον και την κατάργηση της οδηγίας 90/220/ΕΟΚ του Συμβουλίου - Δήλωση της Επιτροπής

2001/18/EK τη λήψη όλων των κατάλληλων μέτρων, ώστε να διασφαλίζεται η επισήμανση των Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών στα τρόφιμα σε οποιοδήποτε στάδιο διάθεσης στην αγορά. Ο 258/97⁸⁰ επιβάλλει την υποχρεωτική επισήμανση τροφίμων και συστατικών που περιέχουν ή αποτελούνται από Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς, χωρίς αυτό να έχει καμία επίπτωση στις άλλες απαιτήσεις επισήμανσης που επιβάλλει η Κοινοτική νομοθεσία. Στα τρόφιμα όμως που παράγονται από Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς, αλλά δεν ανευρίσκεται στο περιεχόμενό τους γενετικά τροποποιημένη πρωτεΐνη ή DNA δεν απαιτείται επισήμανση, κάτι που αλλάζει με το καινούργιο νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο επιβάλλει την επισήμανση των Γενετικά Τροποποιημένων προϊόντων ανεξάρτητα αν ανιχνεύεται στο περιεχόμενό τους γενετικά τροποποιημένο υλικό.

Οι απαιτήσεις επισήμανσης που επιβάλλουν οι Κανονισμοί 1139/98/EK, 50/2000/EK και 49/2000/EK έχουν ήδη αναφερθεί. Σε ότι αφορά την επισήμανση των Γενετικά Τροποποιημένων ποικιλιών σπόρων, αυτή είναι υποχρεωτική σύμφωνα με την Οδηγία 98/95/EK, ενώ για την επισήμανση των Γενετικά Τροποποιημένων ζωοτροφών δεν υπήρχε μέχρι σήμερα καμία απαίτηση επισήμανσης.

Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Romano Prodi⁸¹: «Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει ένα σαφές, διάφανο και αυστηρό σύστημα ελέγχου των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων, ζωοτροφών και φυτών. Το νομοθετικό μας πλαίσιο εγγυάται ότι οι εγκεκριμένοι γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ασφαλείς τόσο για την κατανάλωση από τον άνθρωπο όσο και για απελευθέρωση στο περιβάλλον. Το ξεκάθαρο σύστημα επισήμανσης επιτρέπει στους αγρότες να σπέρνουν τις καλλιέργειες της επιλογής τους και στους καταναλωτές να κάνουν τις αγορές της αρεσκείας τους».

⁸⁰ ΕΕ L 043 της 14/02/1997. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 258/97 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 1997 σχετικά με τα νέα τρόφιμα και τα νέα συστατικά τροφίμων

⁸¹ «Αποτίμηση ρίσκου και ασφάλεια τροφίμων», Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ειδικές Μορφωτικές Εκδηλώσεις, 2005

4. 2 Νομοθετικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁸²

Οι προβληματισμοί της κοινής γνώμης σχετικά με τα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα και τους Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς γενικότερα, είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην προώθηση των Γενετικά Τροποποιημένων προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στην πραγματικότητα, οδήγησαν στην αναστολή της έγκρισης για την τοποθέτηση τέτοιων προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά.

Το marketing των Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων και των Γενετικά Τροποποιημένων οργανισμών αποτελεί αντικείμενο εκτεταμένων νομοθετικών ρυθμίσεων. Η Κοινοτική νομοθεσία σχετικά με το συγκεκριμένο αντικείμενο υπάρχει από τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Ξεκινώντας, λοιπόν, μια σύντομη αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο που δημιουργήθηκε σε κοινοτικό επίπεδο για τους Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς, το 1990 η Οδηγία 90/220/ΕΚ “Για τη σκόπιμη απελευθέρωση των γενετικά Τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον” αποτέλεσε την πρώτη οριζόντια νομοθεσία, η οποία ρύθμιζε την απελευθέρωση των Γενετικά Τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον, τόσο για πειραματικούς σκοπούς όσο και για διάθεση στην κοινοτική αγορά για οποιαδήποτε χρήση.

Μερικά χρόνια αργότερα, το 1997, ο 258/97/ΕΚ «Σχετικά με τα νέα τρόφιμα και τα νέα συστατικά τροφίμων» διαχωρίζει για πρώτη φορά τους κανόνες κυκλοφορίας (έγκρισης και επισήμανσης) των τροφίμων που προέρχονται από Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς από των υπολοίπων αντίστοιχων συμβατικών προϊόντων.

Ο εν λόγω Κανονισμός διευκρινίζει ότι αν ένα γενετικά τροποποιημένο τρόφιμο μετά από τους απαραίτητους επιστημονικούς ελέγχους αποδειχθεί ότι

⁸² Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε σχετικά: “Αποτίμηση ρίσκου και ασφάλεια τροφίμων”, - Ιχνηλασιμότητα γενετικά τροποποιημένων τροφίμων. Κοινοτική και Εθνική Νομοθεσία, Κωνσταντίνος Αναγνώστου, σελ. 277-287
- Κοινοτική νομοθεσία για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα: Ο ρόλος του Γενικού Χημείου του Κράτους, Δρ. Διονυσία Στεφανίτη, σελ. 43-51

είναι ισοδύναμο με ένα συμβατικό, τότε αυτό δεν επισημαίνεται. Σε αντίθετη περίπτωση, η επισήμανση θεωρείται υποχρεωτική, δηλαδή τα γενετικά τροποποιημένα χαρακτηριστικά ή οι τροποποιημένες ιδιότητες, μαζί με την υπόδειξη της μεθόδου βάσει της οποίας παρήχθη το εν λόγω χαρακτηριστικό, ή η συγκεκριμένη τροποποιημένη ιδιότητα, σημαίνονται επί της συσκευασίας του διακινούμενου προϊόντος. Ουσιαστικά λοιπόν, από το 1997 δίνεται η δυνατότητα στον καταναλωτή αν επιλέγει προϊόντα που θα καταναλώνει.

Ο συγκεκριμένος Κανονισμός δεν αναφερόταν μόνο στα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα αλλά και σε διάφορα νέα τρόφιμα, τα οποία έχουν παραχθεί από νέες τεχνολογίες είτε η σύστασή τους είναι νέα είτε πάλι είναι ουσίες που δεν είχαν ξαναχρησιμοποιηθεί ως τρόφιμα στο παρελθόν.

Η διαδικασία έγκρισης για την κυκλοφορία ενός Γενετικά Τροποποιημένου οργανισμού στο περιβάλλον είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και βασικά απαιτεί τη συμφωνία μεταξύ όλων των χωρών μελών αλλά και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Από το 1991 μέχρι και το 1998 η Ευρωπαϊκή Ένωση επέτρεψε τη διάθεση 18 τέτοιων οργανισμών με απόφαση της Επιτροπής.

Από τον Οκτώβριο του 1998 και μετά δεν υπήρξε άλλη εξουσιοδότηση παρόλο που εκκρεμούν άλλες 12 υποθέσεις⁸³. Μερικά από τα κράτη μέλη έχουν εκδώσει μέτρα προστασίας με τη μορφή προσωρινών άρθρων ώστε να επιτύχουν την πλήρη απαγόρευση την διακίνησης γενετικά τροποποιημένων προϊόντων καλαμποκιού και ελαιοκράμβης.

Επιπλέον, το 1998, ο 1139/98/ΕΚ⁸⁴ «Για την υποχρεωτική αναγραφή στοιχείων στην επισήμανση ορισμένων τροφίμων που παράγονται από Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς» αναφερόταν στους ειδικούς κανόνες επισήμανσης των τροφίμων που παράγονται από τη γενετικά τροποποιημένη σόγια Roundup Ready και τον αραβόσιτο Bt-176, τα οποία

⁸³ <http://www.who.int/foodsafety/publications/biotech/20questions/en/index.html>

⁸⁴ ΕΕ L 159 της 03/06/1998. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1139/98 του Συμβουλίου της 26ης Μαΐου 1998 για την υποχρεωτική αναγραφή στοιχείων, επιπλέον των προβλεπόμενων στην οδηγία 79/112/ΕΟΚ, στην επισήμανση ορισμένων τροφίμων που παράγονται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς

είχαν εγκριθεί από την οδηγία 90/220/EK, πριν την εφαρμογή του 258/97/EK, και τα οποία υπόκειντο στις ίδιες απαιτήσεις επισήμανσης με τα μετέπειτα εγκριθέντα.

Η Επισήμανση – για τη διευκόλυνση του καταναλωτή – επέβαλλε να αναγράφεται πάνω στην ετικέτα του προϊόντος: «Γενετικά τροποποιημένη σόγια ή αραβόσιτος» ή ότι «Παράγεται από γενετικά τροποποιημένη σόγια ή αραβόσιτο». Ο 1139/98/EK έθετε επίσης τις βάσεις για θέσπιση ενός “κατωφλίου”, ενός κατώτατου ορίου αναφορικά με την παρουσία DNA ή πρωτεϊνών στο τελικό προϊόν. Δεν όριζε όμως ποιο είναι το “κατώφλι” αυτό.

Όπως αναφέραμε παραπάνω, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, το νομοθετικό πλαίσιο επεκτάθηκε και αναδιοργανώθηκε λαμβάνοντας υπόψη την αντίδραση του καταναλωτικού κοινού, των διαφόρων οργανώσεων και των επιχειρηματιών. Έτσι, εκδίδεται ο 2000/49/EK⁸⁵ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ο εν λόγω διευκρινίζει δύο νέα στοιχεία:

- § Όταν στο τελικό προϊόν δεν ανιχνεύεται ούτε πρωτεΐνη ούτε DNA που προέρχεται από γενετική τροποποίηση, τότε δεν απαιτείται σήμανση του παραχθέντος τελικού προϊόντος.
- § Ορίζεται για πρώτη φορά ως κατώτατο όριο επισήμανσης για τυχαία ή τεχνικώς αναπόφευκτη παρουσία εγκεκριμένου γενετικά τροποποιημένου υλικού σε συμβατικό, το ποσοστό 1% για κάθε ένα από τα γενετικά τροποποιημένα συστατικά.

Την ίδια χρονική περίοδο δημοσιεύεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και ένας δεύτερος, ο 50/2000/EK⁸⁶ “Για την Επισήμανση των τροφίμων και των συστατικών τους που περιέχουν πρόσθετες και αρτυματικές ύλες οι οποίες

⁸⁵ ΕΕ L 006 της 11/01/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 49/2000 της Επιτροπής, της 10ης Ιανουαρίου 2000, περί τροποποίησης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1139/98 του Συμβουλίου για την υποχρεωτική αναγραφή στοιχείων, επιπλέον των προβλεπόμενων στην οδηγία 79/112/ΕΟΚ, στην επισήμανση ορισμένων τροφίμων που παράγονται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς

⁸⁶ ΕΕ L 006 της 11/01/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 50/2000 της Επιτροπής, της 10ης Ιανουαρίου 2000, για την επισήμανση των τροφίμων και των συστατικών τους που περιέχουν πρόσθετες και αρτυματικές ύλες οι οποίες έχουν τροποποιηθεί γενετικώς ή έχουν παραχθεί από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς

έχουν τροποποιηθεί γενετικώς ή έχουν παραχθεί από Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς”. Πεδίο εφαρμογής του λοιπόν είναι η σήμανση των προσθέτων (additives) και αρωματικών υλών (flavorings) οι οποίες έχουν τροποποιηθεί γενετικά. Συμπληρώνει με άλλα λόγια τον κανονισμό 49/2000/EK και με τον τρόπο αυτό θεσμοθετείται πλέον και η Επισήμανση των τροφίμων που περιέχουν πρόσθετα προερχόμενα από γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς.

Το 2001 η υιοθέτησε ακόμη δύο νέες νομοθετικές προτάσεις⁸⁷ αναφορικά με την ιχνηλασιμότητα των Γενετικά Τροποποιημένων οργανισμών. Με αυτό τον τρόπο επιτεύχθηκε η ενδυνάμωση των κανόνων Επισήμανσης και η απλοποίηση της διαδικασίας έγκρισης προσθήκης Γενετικά Τροποποιημένων οργανισμών στα τρόφιμα και τις ζωοτροφές. Σύμφωνα με τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι νέες αυτές προτάσεις προσθέτουν στοιχεία στην ήδη υπάρχουσα νομοθεσία αλλά ενσωματώνουν σε αυτή και τους προβληματισμούς των χωρών- μελών. Από την άλλη πλευρά ενδυναμώνουν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα εγκεκριμένα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα της αγοράς. Η Επιτροπή αναμένει ότι η υιοθέτηση αυτών των προτάσεων θα ανοίξει και το δρόμο για νέες εγκρίσεις Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Το 2002 εκδόθηκε μία αναθεωρημένη Οδηγία με σκοπό να ενισχύσει και να εκσυγχρονίσει τους ήδη υφιστάμενους σχετικά με την Ανάλυση Επικινδυνότητας, τη Διαχείριση Κινδύνων και τη λήψη αποφάσεων για την απελευθέρωση των Γενετικά Τροποποιημένων οργανισμών προς το φυσικό περιβάλλον. Η νέα αυτή Οδηγία προβλέπει επίσης και τη μακρόχρονη καταγραφή των επιπτώσεων που μπορεί να έχουν οι Γενετικά Τροποποιημένοι οργανισμοί στο περιβάλλον.

Η Επισήμανση στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι σήμερα υποχρεωτική τόσο για τα προϊόντα που προέρχονται από τη νέα βιοτεχνολογία όσο και για αυτά που περιέχουν Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς. Στις 3/7/2002, ψηφίστηκε

⁸⁷ COM 2001 - 1821 final, 25 July 2001, COM 2001 - 425 final, 25 July 2001.

στο Ευρωκοινοβούλιο, η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για τη σήμανση και την ανιχνευσιμότητα των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών και των παραγώγων τους, τόσο στα τρόφιμα όσο και στις τροφές των ζώων. Η νομοθεσία επίσης, θέτει το πρόβλημα της τυχαίας επιμόλυνσης ενός κανονικού τροφίμου από ένα Γενετικά Τροποποιημένο.

Αναλυτικότερα:

§ Έγινε δεκτή η σήμανση των παραγώγων των Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών.

§ Απορρίφθηκε η πρόταση να μην αναφέρονται, στην σήμανση, οι Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί.

§ Εφόσον το ποσοστό, που οι Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί συμμετέχουν, ως συστατικά του τροφίμου, υπερβαίνει το 0,9%, τότε οι οργανισμοί αυτοί πρέπει να αναφέρονται, υποχρεωτικά, στη σήμανση. Το επιχείρημα, για τυχαία ή αναπόφευκτη παρουσία μη εγκεκριμένων Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών, σε τρόφιμα, απορρίφθηκε.

Σε εφαρμογή, λοιπόν, της παραπάνω απόφασης του Ευρωκοινοβουλίου φτάνουμε στο 2003 όπου έχουμε ένα ολοκληρωμένο και αυστηρότερο θεσμικό πλαίσιο για τους Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς. Αυτό επιτυγχάνεται με την έκδοση του 1829/2003/ΕΚ “Για τα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα και ζωοτροφές”. Ο αυτός προβλέπει από 18 Απριλίου του 2004, για όσα τρόφιμα παράγονται, στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα ακόλουθα:

- Τη διαδικασία έγκρισης της κυκλοφορίας Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων.
- Τους κανόνες επισήμανσης για τα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα που απευθύνονται στον τελικό καταναλωτή

- Τη δημιουργία Κοινοτικού Μητρώου Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων και ζωοτροφών
- Τη θεσμοθέτηση του Κοινοτικού Εργαστηρίου Αναφοράς για Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς.

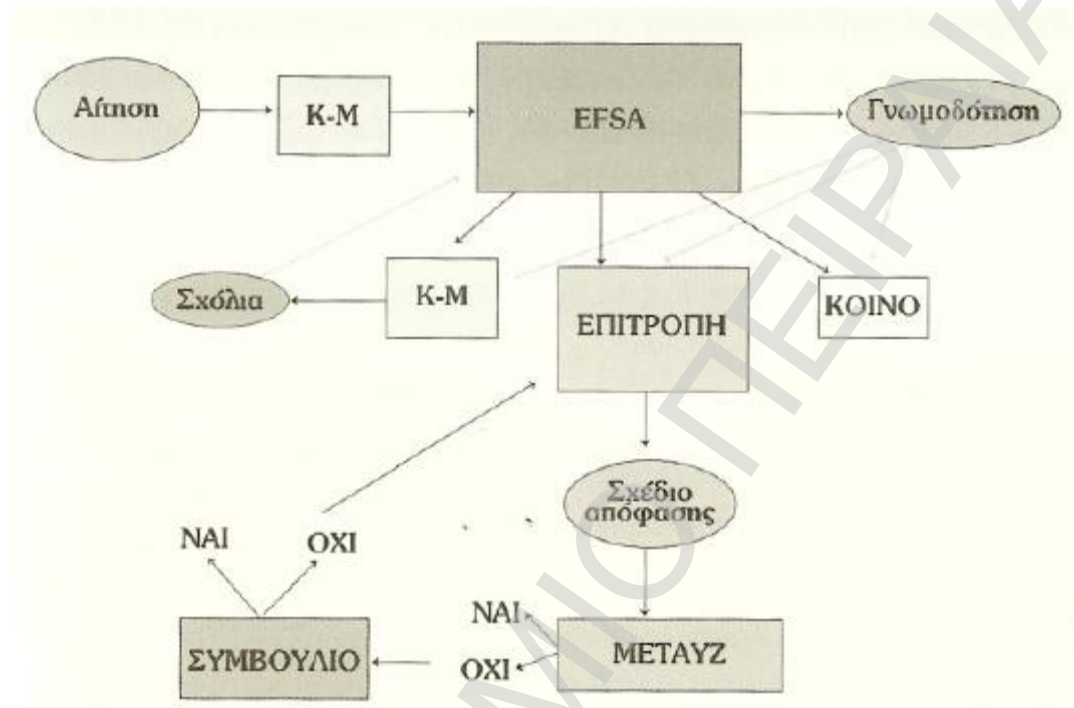
Επίσης, ρυθμίζει δευτερεύοντα ζητήματα, όπως είναι το καθεστώς κυκλοφορίας παλαιότερων Γενετικά Τροποποιημένων προϊόντων και η μετατροπή των εκκρεμών αιτήσεων που είχαν κατατεθεί βάσει του παλαιότερου θεσμικού πλαισίου στα νέα δεδομένα. Η διαδικασία έγκρισης η οποία περιγράφεται στον Κανονισμό αυτό περιγράφεται συνοπτικά στα παρακάτω βήματα:

1. Κατάθεση φακέλου στο Κράτος – Μέλος (Κ-Μ)
3. Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA) με την οποία γίνεται εκτίμηση της επικινδυνότητας (Κεντρική Διαδικασία)
4. Υποβολή σχεδίου απόφασης προς ψήφιση από την στη Μόνιμη Επιτροπή Τροφικής Αλυσίδας και Υγείας των Ζώων (Διαδικασία Επιτροπολογίας)
5. Εφόσον ψηφιστεί εγκριτική απόφαση, εγγραφή στο Κοινοτικό Μητρώο

Τα σημαντικότερα στάδια της διαδικασίας αυτής απεικονίζονται και παρακάτω στο διάγραμμα 7.

Το Κοινοτικό Μητρώο είναι μητρώο Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων και ζωοτροφών το οποίο καταρτίζει και τηρεί η και το οποίο καθίσταται διαθέσιμο στο κοινό μέσω του διαδικτύου. Κάθε εγγραφή στο μητρώο περιλαμβάνει

μεταξύ άλλων τον κάτοχο της έγκρισης, την ονομασία του τροφίμου, την ημερομηνία έγκρισης, όρους για τη διάθεση στην αγορά (Επισήμανση, κ.τ.λ), τη μέθοδο δειγματοληψίας, ανίχνευσης και ταυτοποίησης και τον μοναδικό ταυτοποιητή

Διάγραμμα 7. Στάδια διαδικασίας έγκρισης Γενετικά Τροποποιημένων τροφίμων και οργανισμών⁸⁸

Το Κοινοτικό Εργαστήριο Αναφοράς είναι το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Joint Research Centre), το οποίο επικουρείται από κοινοπραξία εθνικών εργαστηρίων αναφοράς που ονομάζεται Ευρωπαϊκό Δίκτυο εργαστηρίων Γενετικά Τροποποιημένων οργανισμών (ENGL). Στο δίκτυο από ελληνικής πλευράς συμμετέχουν το Γενικό Χημείο του Κράτους (Διεύθυνση Τροφίμων), το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και το ΕΚΕΤΑ (Ινστιτούτο Αγροβιοτεχνολογίας). Το Κοινοτικό Εργαστήριο Αναφοράς είναι υπεύθυνο για την αξιολόγηση των στοιχείων που δίνει ο αιτών σχετικά με τις μεθόδους, καθώς και την επικύρωση των μεθόδων.

⁸⁸ “Αποτίμηση ρίσκου και ασφάλεια τροφίμων”, Κοινοτική νομοθεσία για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα: Ο ρόλος του Γενικού Χημείου του Κράτους, Δρ. Διονυσία Στεφανίτη, σελ. 45

Η κυριότερη απαίτηση Επισήμανσης που επιβάλλει ο 1829/2003/EK είναι ότι τα τρόφιμα και τα συστατικά των τροφίμων που περιέχουν, αποτελούνται ή παράγονται από Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς και απευθύνονται στον τελικό καταναλωτή πρέπει να φέρουν στην ετικέτα την ένδειξη “Περιέχουν, αποτελούνται ή παράγονται από Γενετικά Τροποποιημένο (όνομα οργανισμού)”. Επιμέρους διατάξεις καθορίζουν το πού θα αναγράφεται η ένδειξη αυτή, πως θα επισημαίνονται τα χύδην προϊόντα καθώς και άλλες λεπτομέρειες. Από την απαίτηση της παραπάνω υποχρεωτικής Επισήμανσης απαλλάσσονται τα τρόφιμα που περιέχουν Γενετικά Τροποποιημένο υλικό από τυχαία επιμόλυνση μέχρι 0,9% επί ενός έκαστου συστατικού.

Με αυτή τη νομοθεσία, δίνεται η δυνατότητα, στον Καταναλωτή, να επιλέξει, εάν θα καταναλώσει ή όχι τρόφιμα ή συστατικά, τα οποία προέρχονται, από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς, δικαίωμα, που μέχρι πρότινος, του το αρνούνταν. Το σύστημα αυτό, για πρώτη φορά, αναγνωρίζει τα βασικά δικαιώματα του Καταναλωτή, το δικαίωμα της πληροφόρησης και της επιλογής. Παράλληλα, θα ενισχύσει τη σήμανση των προϊόντων και θα αποτελέσει το κλειδί, για την απόσυρση προϊόντων, τα οποία εγκυμονούν κινδύνους, για την υγεία και το περιβάλλον. Η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η επαλήθευση των συστατικών, που αναγράφονται, στις ετικέτες, είναι οι μόνοι τρόποι, για να διασφαλίσουμε την υγεία των Καταναλωτών.

Τα τελευταία χρόνια αναπτύχθηκε ένας σημαντικός αριθμός εφαρμοστικών μέτρων που υποστηρίζουν και επεξηγούν τη λειτουργικότητα του νομοθετικού. Μεταξύ άλλων, τα μέτρα αυτά, περιλαμβάνουν κατευθυντήριες γραμμές για την αποτίμηση της επικινδυνότητας, την παρακολούθηση και τη δειγματοληψία⁸⁹. Έτσι για παράδειγμα, ο 641/2004/EK “Σχετικά με τις λεπτομέρειες εφαρμογής του 1829/2003/EK” αφορά τα εφαρμοστικά μέτρα του αυτού.

Επιπρόσθετα, ο 1830/2003/EK διευρύνει την έννοια των Γενετικά Τροποποιημένων συστατικών των τροφίμων ώστε να καλύπτει πλέον και την

⁸⁹ <http://www.foodlaw.rdg.ac.uk/news/eu-06011.htm>

έννοια των συστατικών που περιέχονται ή παράγονται από Γενετικά Τροποποιημένους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων και των πρωτεϊνών από Γενετικά Τροποποιημένους Οργανισμούς. Για πρώτη φορά γίνεται επίσης αναφορά στα πρόσθετα και τις αρωματικές ύλες που προορίζονται για την ανθρώπινη κατανάλωση.

Μία άλλη παράμετρος σχετικά με τα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα και οργανισμούς είναι και η διακίνησή τους τόσο μέσα στα όρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και πέρα από αυτά. Η παράμετρος αυτή ρυθμίζεται πλέον με τον Κανονισμό 1946/2003/ΕΚ. Σύμφωνα με αυτό τον Κανονισμό μια ειδική επιτροπή (Biosafety Creating-House) είναι υπεύθυνη για την έγκριση κάθε Γενετικά Τροποποιημένου τροφίμου ή οργανισμού που πρόκειται να διακινηθεί.

Η Πρόεδρος του Συμβουλίου Mariann Fischer Boel, Υπουργός Τροφίμων, Γεωργίας και Αλιείας της Δανίας, ανέφερε σχετικά: "Με την επίτευξη της πολιτικής συμφωνία στην πρόταση για τα Γενετικά Τροποποιημένα τρόφιμα κάναμε ένα βήμα μπροστά προσφέροντας στους καταναλωτές μια πραγματική δυνατότητα επιλογής. Είναι μια σημαντική νίκη για τους Ευρωπαίους καταναλωτές⁹⁰."

⁹⁰ <http://www.foodnavigator.com/news/ng.asp?n=28800-eu-agrees-on>, "EU agrees on GMO labelling", 29.11.2002

4.3 Νομοθετικό πλαίσιο σε παγκόσμιο επίπεδο

Μέχρι στιγμής έγινε αναφορά για το τι ισχύει σε κοινοτικό επίπεδο. Σε παγκόσμια κλίμακα ο “Codex Alimentarius” ασχολείται με το θέμα των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών από το 2003. Στα πλαίσια λοιπόν των ομάδων εργασίας του, συστάθηκε το Κάλγκαρι του Καναδά μια ομάδα εργασίας με σκοπό την εκπόνηση ενός κειμένου αναφορικά με τη σήμανση γενετικά τροποποιημένων τροφίμων. Στην ομάδα μετείχαν πολλά κράτη-μέλη του “Codex Alimentarius”, μεταξύ των οποίων και η Ευρωπαϊκή Ένωση με τους εκπροσώπους της (, Αγγλία, Ιρλανδία, Γαλλία και Σουηδία).

Το κείμενο που εκπονήθηκε παρουσιάστηκε στην 32^η Σύνοδο της Επιτροπής του “Codex Alimentarius” για τη σήμανση των τροφίμων ⁹¹ το Μάιο του 2004, με τίτλο «σχέδιο κατευθυντηρίων γραμμών για τη σήμανση τροφίμων και συστατικών τροφίμων, παραγομένων με τη χρήση τεχνικών γενετικής τροποποίησης και γενετικής μηχανικής».

Το κείμενο αναφέρεται σε διατάξεις σήμανσης για τρόφιμα τα οποία περιέχουν, εμπερικλείουν ή παράγονται από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς καθώς επίσης και σε υποχρεωτικά ή προαιρετικά στοιχεία σήμανσης των τροφίμων, παραγόμενων με αυτές τις τεχνικές.

Βέβαια, το συγκεκριμένο κείμενο δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί και βρίσκεται στα πολύ αρχικά στάδια της επεξεργασίας του. Ο “Codex” έχει οκτώ στάδια επεξεργασίας ενός κειμένου πριν εκδώσει το τελικό. Το συγκεκριμένο λοιπόν κείμενο βρίσκεται στο στάδιο 3. Υπάρχει επομένως πολύς δρόμος ακόμη μέχρι να εκδοθεί πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο ένα πρώτο κείμενο με κοινές απαιτήσεις σήμανσης για τα τρόφιμα που προέρχονται μέσω των τεχνικών γενετικής τροποποίησης και γενετικής μηχανικής.

⁹¹ Codex Committee on Food Labeling-CCFL

Στις ΗΠΑ την κύρια ευθύνη για την ασφάλεια και επισήμανση των τροφίμων φέρει για τα περισσότερα τρόφιμα το “Food and Drug Administration – FDA” ενώ για το κρέας και τα πουλερικά υπεύθυνο είναι το Τμήμα Γεωπονίας (“U.S. Department of Agriculture –USDA”). Το FDA απασχολεί περίπου 7000 επιστήμονες, νομικούς συμβούλους και επιθεωρητές σε γραφεία της υπηρεσίας σε όλη τη χώρα. Είναι μέσα στις υποχρεώσεις του FDA να εκδίδει Κανονισμούς για κάθε τομέα των τροφίμων που χρειάζεται νομοθετική ρύθμιση. Οι επιθεωρητές του FDA είναι εξουσιοδοτημένοι να επιθεωρούν όλα τα στάδια παραγωγής, αποθήκευσης, μεταφοράς και πώλησης των τροφίμων. Όσον αφορά τα εισαγόμενα προϊόντα, όλα τα προϊόντα θα πρέπει να ακολουθούν τις απαιτήσεις της Ομοσπονδιακής πράξης για τα Τρόφιμα, τα Φάρμακα και τα Καλλυντικά (“Federal Food, Drug and Cosmetics Act”)⁹².

Το “FDA” επέτρεψε – με επιφυλάξεις – την εθελοντική επισήμανση των τροφίμων από το 1992. Μόνο μερικές βιομηχανίες υιοθέτησαν το μέτρο αυτό και κατά συνέπεια η πολιτική αυτή κρίθηκε ως αναποτελεσματική. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση της Linda Fisher⁹³ “το εμπόριο είναι το μέλλον της αγροτικής ανάπτυξης. Ό,τι εμποδίζει το εμπόριο είναι τροχοπέδη”⁹⁴.

Οι αντιπρόσωποι της επιτροπής του “Codex” από τις ΗΠΑ και τον Καναδά έχουν ταχθεί ανοιχτά κατά της επισήμανσης των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Δεν είναι καθόλου τυχαίο βέβαια ότι οι εννέα από τους δεκατρείς Καναδούς μη κυβερνητικούς αντιπροσώπους είναι μέλη μεγάλων αγροτοβιομηχανικών επιχειρήσεων. Παρόμοια είναι η κατάσταση και για τους αντιπροσώπους των ΗΠΑ όπου δέκα από τις δεκατέσσερις μη κυβερνητικές θέσεις καλύπτονται από μεγάλες επιχειρήσεις ή ενώσεις βιομηχάνων⁹⁵.

⁹² “Governmental Regulation of Food & Nutrition Labeling”, Food Science, σελ. 561

⁹³ Vice President for Federal Government Affairs, Monsanto, 15 Μαΐου 1995.

⁹⁴ Your right to know. Genetically Engineered Food: Changing the nature of Nature, 1999, σελ 71.

⁹⁵ Your right to know. Genetically Engineered Food: Changing the nature of Nature, 1999, σελ 72.

4.4 Νομοθετικό πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο

Τί συμβαίνει όμως στην Ελλάδα; Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, οι Κανονισμοί 1829/2003/ΕΚ και 1830/2003/ΕΚ, επιβάλλουν σε κάθε κράτος-μέλος συγκεκριμένα μέτρα επιθεώρησης και ελέγχου σε εθνικό επίπεδο. Στην Ελλάδα τα μέτρα αυτά συνίστανται ειδικότερα σε:

Διοικητικούς ελέγχους: Εννοούνται οι έλεγχοι των συνοδευτικών εγγράφων κατά την εισαγωγή ενός προϊόντος στην ελληνική αγορά, τόσο από τρίτες χώρες όσο και από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα αναγραφόμενα επί των εγγράφων αυτών θα πρέπει να συμβαδίζουν με τις απαιτήσεις των κοινοτικών κανονισμών όσον αφορά τη σήμανση και την ιχνηλασιμότητα. Οι διοικητικοί έλεγχοι γίνονται καταρχήν στα σημεία εισόδου της χώρας (λιμάνια, τελωνεία) και στο μεγαλύτερο ποσοστό τους αφορούν πρώτες ύλες που προορίζονται για την παρασκευή ζωοτροφών

Επιτόπιους φυσικούς ελέγχους: Ελέγχεται η ποιότητα και η καταλληλότητα της εισαγόμενης πρώτης ύλης. Επιπρόσθετα γίνονται ανακοινώσεις μέσω δελτίων τύπου αλλά και μέσω της ιστοσελίδας διαφόρων φορέων, όπως ο ΕΦΕΤ, ή στο διαδικτυακό τόπο του Υπουργείου Ανάπτυξης.

Δειγματοληπτικούς-εργαστηριακούς ελέγχους: Κάθε φορτίο που βρίσκεται στο σημείο εισόδου της Ελλάδας παραμένει ή αποθηκεύεται στο λιμάνι μέχρι να γίνει η δειγματοληψία και να εκδοθούν τα εργαστηριακά αποτελέσματα. Στη συνέχεια τα αποτελέσματα γνωστοποιούνται στις αρμόδιες υπηρεσίες, το φορτίο απελευθερώνεται εφόσον πληροί τις κοινοτικές διατάξεις και διατίθεται στο εσωτερικό της χώρας. Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων συνεργάζεται στενά με τα οκτώ περιφερειακά του κέντρα ανά την Ελλάδα, καθώς επίσης και με τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις – Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης, προκειμένου να εκπονηθούν οι δειγματοληψίες στα σημεία εισόδου. Το δείγμα ή τα δείγματα που λαμβάνονται αποστέλλονται στο Γενικό Χημείο του Κράτους για ανάλυση και φυσικά για ταυτοποίηση των αναγραφόμενων στα συνοδευτικά έγγραφα τα οποία παρέχουν οι εισαγωγείς

στις ελεγκτικές υπηρεσίες. Επιπρόσθετα, ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων πραγματοποιεί ελέγχους στο ράφι.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη μελέτη διαφαίνεται ότι η Επισήμανση των τροφίμων αποτελεί, εφόσον χρησιμοποιείται σωστά και αποτελεσματικά, σημαντικό εργαλείο για τη σωστή ενημέρωση των καταναλωτών. Το γεγονός αυτό αναγνωρίζεται τόσο από την πλευρά των καταναλωτών όσο και από τους παρασκευαστές και βιομηχάνους τροφίμων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εντοπίζοντας τη σημαντικότητα της Επισήμανσης βρίσκεται σήμερα σε φάση ανανέωσης της υπάρχουσας νομοθεσίας με στόχο την καλύτερη προστασία των ευρωπαϊών πολιτών.

Ο Νομοθέτης έχει ασχοληθεί εδώ και καιρό με την αναγκαιότητα ύπαρξης της Επισήμανσης σε όλα τα καταναλωτικά προϊόντα. Επιπρόσθετα, αναγνωρίζει ότι αυτή μπορεί να αποτελέσει το κλειδί αλλά και να διασφαλίσει ότι όλα τα θέματα σχετικά με τη υγιεινή και ασφάλεια των τροφίμων ή άλλες πληροφορίες που αφορούν το ευρύ κοινό φτάνουν πραγματικά στους καταναλωτές.

Η Επισήμανση στα τροφίμων είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα αυτής της αναγκαιότητας, αφού καλύπτει από τα συστατικά ενός προϊόντος, την προέλευσή του μέχρι και τη διαθρεπτική του αξία. Από την άλλη πλευρά οι παραγωγοί και οι διανομείς απαιτείται να κάνουν αποτίμηση της επικινδυνότητας των προϊόντων και να τη διατυπώνουν ευκρινώς στις συσκευασίες ώστε να προστατεύουν τους αγοραστές από πιθανά ατυχήματα και παρενέργειες.

Για να μπορέσει να επιτευχθεί αυτό χρειάζεται να αναθεωρηθεί το νομοθετικό πλαίσιο και να εκσυγχρονιστεί ή να αλλαχθεί ριζικά όπου χρειάζεται έτσι ώστε να καλύπτει όλες τις νέες εξελίξεις. Έτσι λοιπόν αναμένεται στις αρχές του 2007 να τεθούν αυστηρότερα και πιο συγκεκριμένα κριτήρια για την Επισήμανση των τροφίμων. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να μειωθούν τα περιστατικά παραπλάνησης των καταναλωτών και λανθασμένης χρήσης της νομοθεσίας από τους παρασκευαστές. Παράλληλα, όλες οι χώρες μέλη της Ε.Ε. θα έχουν πλέον ένα πιο ομοιογενές νομοθετικό πλαίσιο αναφοράς και θα εμπορεύονται τα προϊόντα τους επί ίσους όρους

Η Επισήμανση των τροφίμων τείνει να γίνει πιο λειτουργική παρόλα αυτά οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται πλέον σε μία ετικέτα είναι υπερβολικά πολλές. Σύμφωνα με την έρευνα της Beuc οι καταναλωτές επιθυμούν την Επισήμανση αλλά πολλές φορές δεν είναι εξοικειωμένοι με τεχνικούς όρους που χρησιμοποιούνται από τις επιχειρήσεις. Η υπερπληθώρα πληροφοριών λειτουργεί συχνά αρνητικά αφού αντί να βοηθά τους καταναλωτές στην επιλογή τους περιπλέκει τα πράγματα και οδηγεί στα αντίθετα αποτελέσματα.

Ο μόνος τομέας στο οποίο υπάρχει ακόμη πολύ μεγάλη ασάφεια είναι τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα. Η Ε.Ε έχει απαγορεύσει την εισαγωγή γενετικά τροποποιημένων τροφίμων αφού δεν είναι ακόμη επιστημονικά τεκμηριωμένη η επίπτωσή τους στον ανθρώπινο οργανισμό. Στην εξαίρεση που ένα γενετικά τροποποιημένο τρόφιμο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην Ε.Ε, αυτό θα πρέπει να φέρει ειδική Επισήμανση.

Η λύση αυτή από μόνη κρίνεται ανεπαρκής καθώς μπορεί ένα τρόφιμο να μην προέρχεται από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς μπορεί όμως τα εκτρεφόμενα ζώα, από τα οποία προέρχεται η τροφή αυτή να μπει στην τροφή αλυσίδα μετά τη σφαγή του. Επιπλέον, σε περιοχές όπου καλλιεργούνται γενετικά τροποποιημένα φυτά όπως η σόγια και κανονικά φυτά, το γενετικό υλικό μεταφέρεται μέσω του αέρος. Οπότε και σε αυτή την περίπτωση δεν μπορούμε με βεβαιότητα να δηλώσουμε ότι μια καλλιέργεια δεν περιέχει γενετικά τροποποιημένο υλικό.

2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Είναι πλέον γνωστό ότι έως και 20% με 30% ενηλίκων είναι υπέρβαροι και ότι η κακή διατροφή και η έλλειψη αθλητικών δραστηριοτήτων συνδέονται επίσης με τις καρδιαγγειακές παθήσεις. Αλλά και οι κυβερνήσεις επίσης αναγνωρίζουν πλέον ολοένα και περισσότερο ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του τρόπου διατροφής των ατόμων και της υγείας και της ευημερίας τους, καθώς και τις επιπτώσεις της κακής υγείας για τις εθνικές οικονομίες.

Για το λόγο αυτό ένα σημαντικό στοιχείο θα ήταν η ένταξη της Διατροφής και της Επισήμανσης των τροφίμων στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Έτσι, οι καταναλωτές θα μαθαίνουν από μικρή ηλικία έννοιες που σχετίζονται με τα τρόφιμα και τη σωστή διατροφή όπως οι πρωτεΐνες, τα σάκχαρα και οι υδατάνθρακες, για τα πρόσθετα των τροφίμων αλλά και για τη φύση του προϊόντος. Επιπρόσθετα, θα μπορούν να έχουν πιο ολοκληρωμένη άποψη για την ποιότητα ενός προϊόντος βλέποντας μία ετικέτα τροφίμου.

Επιπλέον, οι καταναλωτές έχοντας πληρέστερη γνώση των δεδομένων της Επισήμανσης θα μπορούν να έχουν μεγαλύτερες απαιτήσεις από τις επιχειρήσεις τροφίμων και θα συμβάλλουν έτσι πιο εποικοδομητικά στη διαμόρφωση του πλαισίου για την επισήμανση των τροφίμων. Με τη σωστή εκπαίδευση οι αγοραστές θα γνωρίζουν επίσης σε ποιους φορείς θα μπορούν να αναφέρουν τα προβλήματα και ελαττώματα των προϊόντων.

Σημαντική σε αυτή την προσπάθεια θα πρέπει να είναι και η συμβολή των τοπικών και ευρωπαϊκών αρχών. Μέσα από εκστρατείες ενημέρωσης των καταναλωτών αλλά και αυστηρότερων ελέγχων προς τις επιχειρήσεις θα υποβοηθήσουν στον περιορισμό της παραπλάνησης των καταναλωτών.

Η χρήση της γραφικής απεικόνισης των πληροφοριών που προτείνει ο νέος Κανονισμός για τα τρόφιμα προσπαθεί να επιλύσει τα παραπάνω προβλήματα παρόλα αυτά οι καταναλωτές θα χρειαστούν πολύ καιρό ώστε να εξοικειωθούν με τα νέα αυτά μέτρα. Οι συσκευασίες των τροφίμων θα πρέπει

να είναι απλές και κατανοητές και όχι να προσθέτουν πολυπλοκότητα σε μία ήδη σύνθετη και τεχνοκρατική Επισήμανση.

Η βιομηχανία τροφίμων και οι λιανοπωλητές τονίζουν επίσης ένα σημαντικό θέμα που έχει να κάνει με την έλλειψη χώρου στις συσκευασίες ώστε να μπορέσει να συμπεριληφθεί η Διαθρεπτική Επισήμανση. Ειδικά για τις μικρές, με ακανόνιστο σχήμα συσκευασίες, και για τα προϊόντα που φέρουν Επισήμανση σε πολλές γλώσσες η αναγραφή της εκτεταμένης Επισήμανσης είναι αδύνατη. Για την επίλυση αυτού του προβλήματος χρειάζεται να επαναπροσδιοριστεί ποιες είναι πραγματικά οι αναγκαίες πληροφορίες για την Επισήμανση ενός τροφίμου και ποια είναι τα δεδομένα που μπορούν να δίνονται προαιρετικά.

Τέλος, όσον αφορά τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα θα πρέπει η Ελλάδα να δραστηριοποιηθεί ενεργότερα στο πειραματικό και εργαστηριακό κομμάτι ώστε να είναι σε θέση να ανταποκρίνεται γρηγορότερα στις νέες εξελίξεις. Επιπλέον, λόγω της γεωγραφίας της, η Ελλάδα θα μπορούσε να απομονώσει περιοχές (π.χ. σε κάποια νησιά) όπου θα καλλιεργούνται φυτά και θα εκτρέφονται ζώα με βιολογικές μεθόδους και προϊόντα αντίστοιχα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλυσσανδράτος Γεώργιος (2006), Κώδικας Τροφίμων και Ποτών
- Δελοúκα-Ιγγλέση Κορνηλία (1998), Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο του Καταναλωτή
- Ξενάκης Άρης, Κατσαρός Νικόλαος, Στεφανίτση Διονυσία, (2005), “Αποτίμηση ρίσκου και ασφάλεια τροφίμων”, Συλλογικό έργο, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Ειδικές Μορφωτικές Εκδηλώσεις.
- Φωτόπουλος Χρήστος, Κρυστάλλης Αθανάσιος (2002), “Ο Έλληνας καταναλωτής βιολογικών προϊόντων. Μια πανελλήνια έρευνα marketing”.

Ξένη Βιβλιογραφία

- Norman N. Potter, Joseph H. Hptchkiss, “Governmental Regulation of Food and Nutrition Labeling”, Food Science 5th Edition, 1995
- Martin Teitel, PhD and Kimberly A Wilson, “Your Right to Know”, Genetically Engineered Food: Changing the nature of Nature, 1999
- Rudolf Streinz, Lars o. Fuchs, “The Legal Situation for Genetically Engineered Food in Europe”, Genetically Engineered Food, Methods and Detection, 2003
- John Thogersen, Psychological Determinants of Paying Attention to Eco-Labels in Purchase Decisions: Model Development and Multinational Validation, σελ. 286.

Οδηγίες / Κανονισμοί της Ε.Ε.

- Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on nutrition and health claims made on foods, 2003/0165 (COD)
- COM (2004) 487 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Δημοσιονομικές προοπτικές 2007-2013, 13.7.2004
- COM/2003/0424 τελικό. Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 2003, για τους διατροφικούς ισχυρισμούς και τους ισχυρισμούς περί υγείας που αναφέρονται στα τρόφιμα. Δεν έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα. Διαδικασία συναπόφασης (COD/2003/0165)
- ΕΕ αριθμ. L 033 της 08/02/1979. Οδηγία 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1978 περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους
- ΕΕ L 109 της 6.5.2000. Οδηγία 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ης Μαρτίου 2000, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση, παρουσίαση και διαφήμιση των τροφίμων.
- ΕΕ L 204 της 11/08/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 2000, για τη θέσπιση συστήματος

Η Σημασία της Επισήμανση των Τροφίμων για την Προστασία των Καταναλωτών

αναγνώρισης και καταγραφής των βοειδών και την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας, καθώς και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 820/97 του Συμβουλίου

- ΕΕ L 216 της 26/08/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1825/2000 της Επιτροπής, της 25ης Αυγούστου 2000, για τη θέσπιση λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1760/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την επισήμανση του βοείου κρέατος και των προϊόντων με βάση το βόειο κρέας
- ΕΕ C 345 της 23.12.1993. COM (93) 532 τελικό – Ερμηνευτική ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη χρήση των διαφόρων γλωσσών κατά την εμπορία των τροφίμων μετά από την απόφαση "Peeters"
- ΕΕ L 149. Οδηγία 2005/29/ΕΚ της 11ης Μαΐου 2005 για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/ΕΚ, 98/27/ΕΚ, 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («Οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»)
- ΕΕ L 308 Οδηγία 2003/89/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 10ης Νοεμβρίου 2003 για την τροποποίηση της οδηγίας 2000/13/ΕΚ όσον αφορά την αναγραφή των συστατικών των τροφίμων
- ΕΕ L 031 της 01/02/2002. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2002, για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων
- ΕΕ L 276 της 6.10.1990. Οδηγία 90/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1990 σχετικά με τους κανόνες επισήμανσης των τροφίμων όσον αφορά τις τροφικές τους ιδιότητες, σελ. 40
- ΕΕ L 106 της 17/04/2001. Οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον και την κατάργηση της οδηγίας 90/220/ΕΟΚ του Συμβουλίου - Δήλωση της Επιτροπής
- ΕΕ L 043 της 14/02/1997. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 258/97 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 1997 σχετικά με τα νέα τρόφιμα και τα νέα συστατικά τροφίμων
- ΕΕ L 159 της 03/06/1998. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1139/98 του Συμβουλίου της 26ης Μαΐου 1998 για την υποχρεωτική αναγραφή στοιχείων, επιπλέον των προβλεπόμενων στην οδηγία 79/112/ΕΟΚ, στην επισήμανση ορισμένων τροφίμων που παράγονται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς
- ΕΕ L 006 της 11/01/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 49/2000 της Επιτροπής, της 10ης Ιανουαρίου 2000, περί τροποποίησης του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1139/98 του Συμβουλίου για την υποχρεωτική αναγραφή στοιχείων, επιπλέον των προβλεπόμενων στην οδηγία 79/112/ΕΟΚ, στην επισήμανση ορισμένων τροφίμων που παράγονται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς
- ΕΕ L 006 της 11/01/2000. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 50/2000 της Επιτροπής, της 10ης Ιανουαρίου 2000, για την επισήμανση των τροφίμων και των συστατικών τους που περιέχουν πρόσθετες και αρτυματικές ύλες οι οποίες έχουν τροποποιηθεί γενετικώς ή έχουν παραχθεί από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς

Άλλες Πηγές

- Βαρλάμος Αντρέας, Σειραγάκης Γιώργος, “Επισήμανση Τροφίμων, Ετικέτες”, βιβλίο σεμιναρίου για την ανάλυση του αναμενόμενου Κανονισμού για την Επισήμανση των τροφίμων
- «Επισήμανση τροφίμων: Βελτιστοποίηση της προστασίας των καταναλωτών, περισσότερη διαφάνεια και ασφάλεια», Έκθεση Ομάδας Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος και Ευρωπαϊών Δημοκρατών , Ιούνιος 2002
- Codex Standard 1-1985 (Rev. 1-1991), General Standard for the Labelling of Prepackaged Foods. Για περισσότερες πληροφορίες δείτε την ιστοσελίδα του Codex Alimentarius: http://www.codexalimentarius.net/web/index_en.jsp
- “The introduction of mandatory nutritional labeling in the European Union”, Impact assessment undertaken for DG Sanco, European Commission, European Advisory Services (EAS), 30 November 2004.
- TN Sofres Consulting, Investigation of the Market Impact and Penetration of the European Eco- Label over the years 1992-2000 and 2001-2004, Final Report for the European Commission DG Environment, December 2001.
- “Report on Europeans’ Consumers Perception of Foodstuffs Labelling”, Results of Consumer Research conducted on behalf of BEUC from February to April 2005.
- “Consumer concerns about animal welfare and the impact on food choice”. EU FAIR-CT36-3678. Dr Spenser Henson and Dr Gemma Harper, Centre for Food Economics Research (CeFER), Department of Agricultural and Food Economics University of Reading
- “The introduction of mandatory nutritional labeling in the European Union”, Impact assessment undertaken for DG Sanco, European Commission, European Advisory Services (EAS), 30 November 2004
- The European Evaluation Consortium, “Evaluierung der Rechtsvorschriften die Etikettierung von Lebensmitteln“, 18.10.2003
- SANCO/1341/2001 - Discussion Paper on Nutritional Claims and Functional Claims Prepared by Directorate General Health and Consumer Protection (SANCO D4) European Commission

Διαδικτυακοί Τόποι

- http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/whats_eco/ov_concept_en.htm

An overview of the Eco-label Scheme, Europa-European Commission. Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον και την Οικολογική Επισήμανση.

- <http://www.foodlaw.rdg.ac.uk>

“Food Labelling in the EU”, compiled by Dr David Jukes, The School of Food Biosciences, The University of Reading, UK, Απρίλιος 2006.

- http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/marketing/brochures_consumers_en.htm

Η Σημασία της Επισήμανση των Τροφίμων για την Προστασία των Καταναλωτών

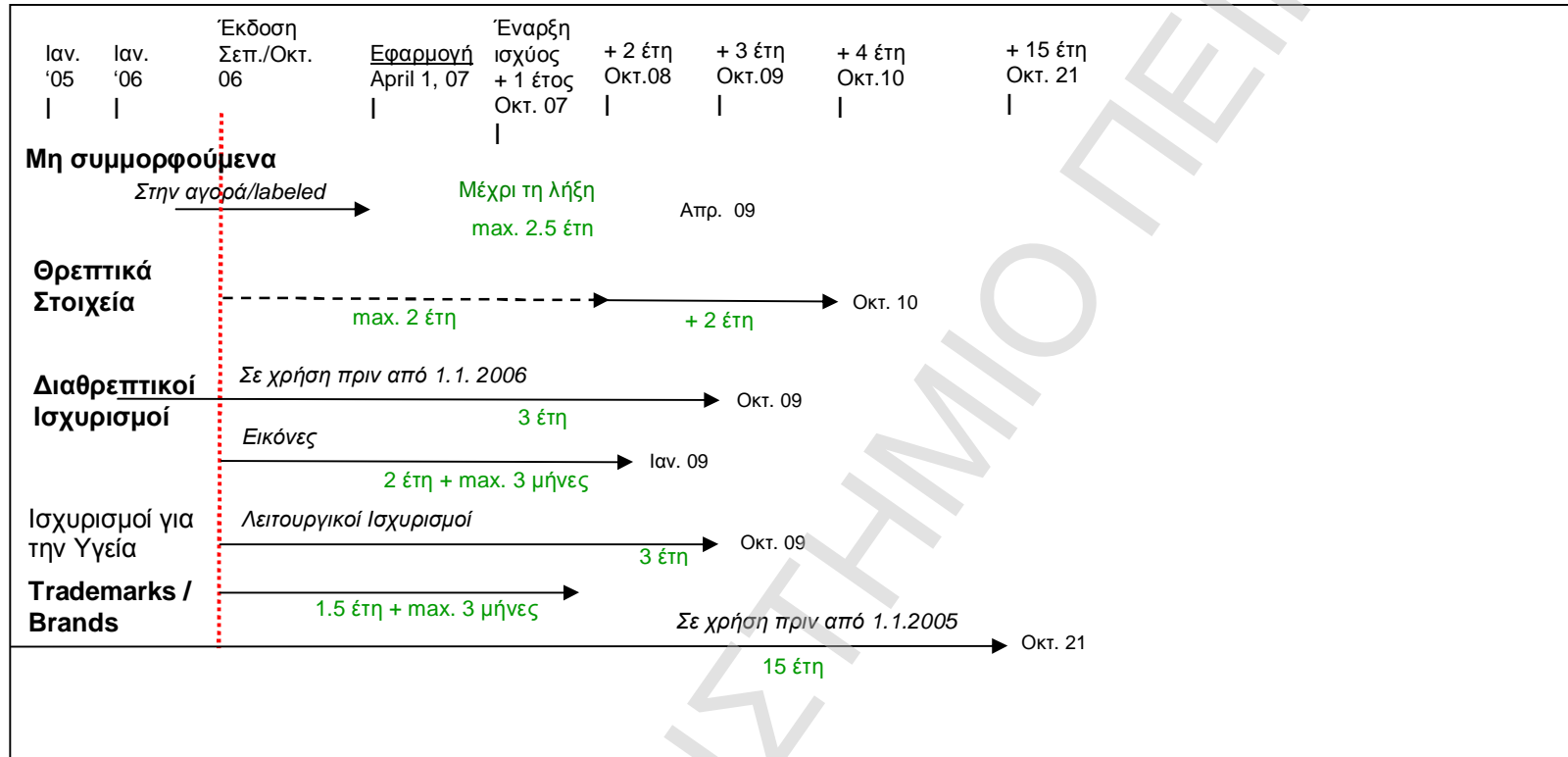
Brochures for Consumers, Europa-European Eunion. Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Περιβάλλον και την Οικολογική Επισήμανση. Πληροφορίες και στοιχεία ανά κατηγορίες προϊόντων (π.χ. οικιακές συσκευές, καθαριστικά, υπολογιστές και τηλεοράσεις)

- <http://www.fao.org/docrep/008/y7867e/y7867e00.htm>
Understanding the Codex Alimentarius – Revised and Updated, 2005, FAO Corporate Document Repository, Preface.
- http://europa.eu/scadplus/scad_el.htm
Θέματα σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων και τους καταναλωτές
- <http://www.plant-management.gr/online/>
Άρθρο από το περιοδικό Plant Management Online «Νέα πρόταση της για την επισήμανση των τροφίμων που αφορά τις θρεπτικές τους ιδιότητες», 28.07.03.
- http://europa.eu.int/comm/food/food/labellingnutrition/resources/industry_en.htm
- http://europa.eu.int/comm/food/food/labellingnutrition/resources/press315_en.pdf
" The proposed Regulation on health & nutrition claims: Myths and Misunderstandings"
- globalissues.com
Τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και η διεθνής οικονομία, του **Anup Shah**, 6/03/2004, πηγή
- http://www.kepka.org/Grk/info/Nutricion/nut06_015.htm
- <http://en.wikipedia.org/wiki/FlavrSavr>
- <http://dsp-psd.communication.gc.ca/Collection-R/LoPBdP/BP/prb9912-e.html>
- <http://www.who.int/foodsafety/publications/biotech/20questions/en/index.html>

Γ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Μεταβατικά μέτρα και χρονοδιάγραμμα για τα μη συμμορφούμενα προϊόντα:

Ισχυρισμοί σχετικά με τις θρεπτικές ιδιότητες των τροφίμων και προϋποθέσεις εφαρμογής τους

ΧΑΜΗΛΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΞΙΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει χαμηλή ενεργειακή αξία καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερες από 40kcal (170kJ)/100g και λιγότερες από 20kcal (80kJ)/100ml.

Στην περίπτωση τροφίμων που είναι εκ φύσεως χαμηλής ενεργειακής αξίας, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΞΙΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο είναι μειωμένης ενεργειακής αξίας καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν η ενεργειακή αξία έχει μειωθεί κατά τουλάχιστον 30%, με ένδειξη των χαρακτηριστικών που μειώνουν τη συνολική ενεργειακή αξία του τροφίμου.

ΧΩΡΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΞΙΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο δεν έχει ενεργειακή αξία καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερες από 4kcal (17kJ)/100ml.

Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως δεν έχουν ενεργειακή αξία, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΧΑΜΗΛΑ ΛΙΠΑΡΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει χαμηλή περιεκτικότητα σε λιπαρά καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 3g λιπαρών ανά 100g ή 1,5g λιπαρών ανά 100ml. Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως έχουν χαμηλή περιεκτικότητα σε λιπαρά, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΧΩΡΙΣ ΛΙΠΑΡΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο δεν περιέχει λιπαρές ουσίες, καθώς και κάθε

ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 0,5g λιπαρών ανά 100g ή 100ml. Ωστόσο, ισχυρισμοί που εκφράζονται ως «Χ% χωρίς λιπαρά» απαγορεύονται.

Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως δεν περιέχουν λιπαρές ουσίες, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΧΑΜΗΛΑ ΚΟΡΕΣΜΕΝΑ ΛΙΠΑΡΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο περιέχει χαμηλά κορεσμένα λιπαρά καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 1,5g κορεσμένων λιπαρών ανά 100g για στερεά ή 0,75g κορεσμένων ανά 100ml για υγρά και σε κάθε περίπτωση τα κορεσμένα λιπαρά δεν πρέπει να υπερβαίνουν το 10% σε ενεργειακή αξία.

Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως περιέχουν χαμηλά κορεσμένα λιπαρά, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος αυτού του ισχυρισμού.

ΧΩΡΙΣ ΚΟΡΕΣΜΕΝΑ ΛΙΠΑΡΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο δεν περιέχει κορεσμένα λιπαρά καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 0,1g κορεσμένων ανά 100g ή 100ml.

Στην περίπτωση τροφίμων που δεν περιέχουν εκ φύσεως κορεσμένα λιπαρά, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΧΑΜΗΛΗ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΣΑΚΧΑΡΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει χαμηλή περιεκτικότητα σε σάκχαρα καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 5g σακχάρων ανά 100g ή 100ml.

Στην περίπτωση τροφίμων που έχουν εκ φύσεως χαμηλή περιεκτικότητα σε σάκχαρα, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΧΩΡΙΣ ΣΑΚΧΑΡΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο είναι χωρίς σάκχαρα καθώς και κάθε ισχυρισμός που

έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 0,5g σακχάρων ανά 100g ή 100ml.

Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως δεν περιέχουν σάκχαρα, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΣΑΚΧΑΡΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο δεν περιέχει πρόσθετα σάκχαρα καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν δεν περιέχει πρόσθετους μονοσακχαρίτες και δισακχαρίτες ή άλλο τρόφιμο που χρησιμοποιείται για τις γλυκαντικές του ιδιότητες.

ΧΑΜΗΛΗ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΝΑΤΡΙΟ/ΑΛΑΤΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει χαμηλή περιεκτικότητα σε νάτριο καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 0,12g νατρίου, ή ισοδύναμης αξίας αλάτων, ανά 100g ή ανά 100ml.

Στην περίπτωση τροφίμων που έχουν εκ φύσεως χαμηλή περιεκτικότητα σε νάτριο, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΠΟΛΥ ΧΑΜΗΛΗ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΝΑΤΡΙΟ/ΑΛΑΤΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει πολύ χαμηλή περιεκτικότητα σε νάτριο καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 0,04g νατρίου, ή ισοδύναμης αξίας αλάτων, ανά 100g ή ανά 100 ml.

Στην περίπτωση τροφίμων που έχουν εκ φύσεως πολύ χαμηλή περιεκτικότητα σε νάτριο, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΧΩΡΙΣ ΝΑΤΡΙΟ Ή ΑΛΑΤΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο δεν περιέχει νάτριο καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει λιγότερα από 0,005g νατρίου, ή ισοδύναμης αξίας αλάτων, ανά 100g.

Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως δεν περιέχουν νάτριο, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΠΗΓΗ ΙΝΩΝ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο αποτελεί πηγή ινών καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει τουλάχιστον 3g ινών ανά 100g ή τουλάχιστον 1,5g ινών ανά 100kcal. Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως αποτελούν πηγή ινών, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΥΨΗΛΗ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΙΝΩΝ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει υψηλή περιεκτικότητα ινών καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει τουλάχιστον 6g ινών ανά 100g ή τουλάχιστον 3g ινών ανά 100kcal.

Στην περίπτωση τροφίμων που έχουν εκ φύσεως υψηλή περιεκτικότητα ινών, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΠΗΓΗ ΠΡΩΤΕΪΝΩΝ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο αποτελεί πηγή πρωτεϊνών καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν τουλάχιστον το 12% της ενεργειακής αξίας του τροφίμου παρέχεται από πρωτεΐνη. Στην περίπτωση τροφίμων που αποτελούν εκ φύσεως πηγή πρωτεϊνών, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΥΨΗΛΗ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΕΪΝΩΝ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει υψηλή περιεκτικότητα πρωτεϊνών καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν τουλάχιστον το 20% της ενεργειακής αξίας του τροφίμου παρέχεται από πρωτεΐνη.

Στην περίπτωση τροφίμων που έχουν εκ φύσεως υψηλή περιεκτικότητα πρωτεϊνών, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασσόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΦΥΣΙΚΗ ΠΗΓΗ ΒΙΤΑΜΙΝΩΝ Ή/ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο αποτελεί φυσική πηγή βιταμινών ή/και μετάλλων καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει τουλάχιστον 15% της συνιστώμενης ημερήσιας δόσης που ορίζεται στο παράρτημα της οδηγίας του Συμβουλίου 90/496/ΕΟΚ ανά 100g ή 100ml.

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΕΝΟ Ή ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΟ ΣΕ ΒΙΤΑΜΙΝΕΣ Ή/ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο είναι εμπλουτισμένο ή ενισχυμένο σε βιταμίνες ή/και μέταλλα καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει τις βιταμίνες ή/και τα μέταλλα τουλάχιστον σε μια σημαντική ποσότητα, όπως ορίζεται στο παράρτημα της οδηγίας 90/496/ΕΟΚ.

ΥΨΗΛΗ ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΕ ΒΙΤΑΜΙΝΕΣ Ή/ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΑ

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο έχει υψηλή περιεκτικότητα σε βιταμίνες ή/και μέταλλα καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν περιέχει τουλάχιστον τη διπλή αξία «πηγής βιταμινών και μετάλλων».

Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως έχουν υψηλή περιεκτικότητα σε βιταμίνες ή/και μέταλλα, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΠΕΡΙΕΧΕΙ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΕΠΤΙΚΗΣ Ή ΑΛΛΗΣ ΟΥΣΙΑΣ)

Ο ισχυρισμός ότι ένα τρόφιμο περιέχει θρεπτική ή άλλη ουσία καθώς και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν είναι σύμφωνο με τις ισχύουσες διατάξεις του εν λόγω .

Στην περίπτωση τροφίμων που εκ φύσεως περιέχουν την αναφερόμενη θρεπτική ή άλλη ουσία, ο όρος «εκ φύσεως» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προτασόμενος του ισχυρισμού αυτού.

ΑΥΞΗΜΕΝΟ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΕΠΤΙΚΗΣ Ή ΑΛΛΗΣ ΟΥΣΙΑΣ)

Ο ισχυρισμός ότι έχει αυξηθεί η περιεκτικότητα μιας ή περισσότερων θρεπτικών

ουσιών και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν το προϊόν πληροί τις προϋποθέσεις για τον ισχυρισμό «πηγή» και η αύξηση της περιεκτικότητας είναι τουλάχιστον 30% σε σύγκριση με ένα παρόμοιο προϊόν.

ΜΕΙΩΜΕΝΟ (ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΕΠΤΙΚΗΣ Ή ΑΛΛΗΣ ΟΥΣΙΑΣ)

Ο ισχυρισμός ότι έχει μειωθεί η περιεκτικότητα μιας ή περισσότερων θρεπτικών ουσιών και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, μπορεί να γίνει μόνο όταν η μείωση της περιεκτικότητας είναι τουλάχιστον 30% σε σύγκριση με ένα παρόμοιο προϊόν, εκτός από την περίπτωση ιχνοστοιχείων, όπου είναι επιτρεπτή διαφορά της τάξης του 10% στις τιμές αναφοράς, όπως ορίζεται στην οδηγία του Συμβουλίου 90/496/ΕΟΚ.

LIGHT

Ο ισχυρισμός ότι ένα προϊόν είναι «light» ή «lite» (λάιτ) και κάθε ισχυρισμός που έχει το ίδιο νόημα για τον καταναλωτή, πρέπει να πληροί τις ίδιες προϋποθέσεις με αυτές που καθορίζονται για τον όρο «μειωμένο». Ο ισχυρισμός πρέπει επίσης να συνοδεύεται από ένδειξη των χαρακτηριστικών που καθιστούν το προϊόν «light» ή «lite».

Χρονοδιάγραμμα έγκρισης της νέας Πρότασης Κανονισμού για την Επισήμανση των τροφίμων

Έγκριση από την Επιτροπή 16-07-2003
Διαβίβαση στο Συμβούλιο 17-07-2003
Διαβίβαση στο ΕΚ 17-07-2003
EESC opinion 26-02-2004
Discussions at Council 06-12-2004
Γνωμοδότηση ΕΚ 1η ανάγνωση 26-05-2005
Θέση Επιτρ.επί τροπ.ΕΚ 1η αν. 26-05-2005
Πολ.συμφ.κοινής θέσης Συμβ. 03-06-2005
Έγκριση κοινής θέσης από το Συμβούλιο 08-12-2005
Έγκρ.Επιτρ.δήλ.κοιν.θέσ. 13-01-2006
Διαβιβ.Συμβ.δήλ.κοινή θέση 13-01-2006
Διαβιβ.στο ΕΚ δήλωσ.κοινή θέση 13-01-2006
Λήψη από ΕΚ κοινής θέσης Συμβ. 19-01-2006
Γνωμοδότηση ΕΚ 2η ανάγνωση 16-05-2006
Θέσ.Επιτρ.τροπ.ΕΚ 2η αν. 16-05-2006
Έγκρ.γνώμ.Επιτ.τροπ. ΕΚ 2η αν. 12-07-2006
Διαβιβ.Συμβ.γν.τροπ.ΕΚ 2η αν. 12-07-2006
Διαβιβ.ΕΚ γνώμ.τροπ.ΕΚ 2η αν. 12-07-2006
Council approval 2. rdg 12-10-2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ